

ชุดโครงการ
การพัฒนาระบบสวัสดิการ
สำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย

รายงานวิจัยกรณีศึกษา
กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระรายย่อย

“คนทล๊ีบ”

คนเก็บขยะยังชีพในเขตเทศบาลนครศรีธรรมราช

ชลลดา แสงนณี

หน้าโครงการ

การพัฒนาระบบสวัสดิการ
สำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย

นักวิจัยหลัก
วิทยากร เขียวกุล

ภายใต้การสนับสนุนของ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายงานวิจัยย่อฉบับสมบูรณ์

“คนหลับ”

คนเก็บขยะยังชีพในเขตเทศบาลนครศรีธรรมราช

ผู้วิจัย

ชลลดา แสงมณี

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย

ธันวาคม 2546

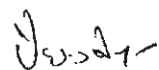
ห้องสมุด
TRF

คำนำจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เห็นความสำคัญของปัญหาและแนวทางในการบรรเทาปัญหาของคนจนและคนด้อยโอกาสและการจัดสวัสดิการที่เหมาะสม จึงได้สนับสนุน “โครงการการพัฒนา ระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย” ประกอบด้วยการวิจัยสถานภาพของคนจนและคนด้อยโอกาส 5 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแรงงาน กลุ่มอาชีพอิสระ กลุ่มคนนอกรั้วทำงาน และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส/กลุ่มเสี่ยงและผู้ประสบปัญหาทางสังคม ซึ่งได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ 10,000 ราย และข้อมูลเชิงคุณภาพจากกรณีศึกษาจำนวน 110 กรณี และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

ผลงานทั้งหมดที่ได้จากชุดโครงการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ได้นำเสนอเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนจน ให้เห็นภาพที่เคลื่อนไหวของสภาพความเป็นอยู่ ความด้อยโอกาส ไร้ที่พึ่ง การเชื่อมโยงให้เห็นบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างคนจนคนด้อยโอกาสกับชุมชน (มิติสังคม) ระบบการทำมาหากิน (มิติเศรษฐกิจ) และมีการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง (มิติการเมือง) การให้ภาพเชิงประวัติศาสตร์ ที่ย้อนให้เห็นว่าเดิมวิถีชีวิตของเขาเป็นอย่างไร และต่อมาเกิดอะไรขึ้นที่เป็นจุดหักเหที่ทำให้วิถีชีวิตของเขาตลอดจนบริบทของเขาเปลี่ยนแปลงไป การวิเคราะห์ว่าผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์นั้นๆ (เช่น การสร้างเขื่อน การตั้งเขตนิคมอุตสาหกรรม การตัดถนนเข้ามาในพื้นที่ ฯลฯ) เกิดผลอย่างไรต่อวิถีการทำมาหากิน ความสัมพันธ์เครือข่ายทางสังคม อำนาจต่อรอง คุณภาพชีวิตโดยรวม เพื่อชี้ให้เห็นการปรับตัวในมิติต่างๆ (เช่น การอพยพ การเปลี่ยนอาชีพ ฯลฯ) เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่เป็นจุดหักเหแล้ว ทำไมคนบางกลุ่มปรับตัวและหลุดพ้นจากภาวะยากจนด้อยโอกาสได้ แต่ทำไมคนบางกลุ่มก้าวไม่พ้น ปัญหาของคนจนคนด้อยโอกาสทั้ง 5 กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ จะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไร โครงการนี้ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับระบบสวัสดิการที่เหมาะสม สวัสดิการที่คนจนต้องการ กลไกที่สามารถเข้าถึงปัญหาของกลุ่มคนเป้าหมายได้ ทั้งองค์กรชุมชน ครอบครัวยุทธศาสตร์ ฯลฯ ตลอดจนข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ปัญหาความยากจนของสังคมไทย

สกว. หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานของชุดโครงการวิจัยนี้ จะทำให้แง่คิด มุมมองอีกด้านหนึ่งในการจัดสวัสดิการและแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน ที่มองความเชื่อมโยงระหว่างมิติทางเศรษฐกิจกับมิติทางสังคม ซึ่งเป็นการเสริมเติมองค์ความรู้ในเรื่องความยากจนของประเทศไทย สกว. จึงหวังว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายจะสามารถนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปพิจารณาใช้ประโยชน์ในการดำเนินการ เพื่อกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างรอบคอบรอบด้านต่อไป

(ศาสตราจารย์ ดร. ปิยะวัติ บุญ-หลง)

ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

คำนำของหัวหน้าโครงการ

โครงการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ได้แบ่งรายงานออกเป็นสามระดับ ในระดับพื้นที่มีงานกรณีศึกษาต่างๆ 110 กรณี ในระดับภาพรวมของคนจนแต่ละกลุ่มมีรายงานหลัก 5 รายงาน และในระดับภาพรวมทั้งประเทศมีรายงานสรุปบทสังเคราะห์อีก 1 ฉบับ

ถ้าเปรียบรายงานฉบับสรุปสังเคราะห์ภาพรวมเสมือนป่าใหญ่ รายงานหลัก 5 รายงานก็เปรียบเสมือนส่วนของป่าหรือเขตของป่า 5 เขต ส่วนรายงานกรณีศึกษาก็เปรียบเสมือนไม้แต่ละพันธุ์หรือแต่ละต้น

งานกรณีศึกษาจึงแสดงให้เห็นภาพชีวิตจริงของคนจนในแต่ละประเภท ที่สะท้อนออกมาผ่านสายตาผ่านการสังเกตการณ์ ผ่านการมีส่วนร่วม ของนักวิจัยกรณีศึกษา

งานกรณีศึกษาปรากฏให้เห็นสีสันและความเป็นจริงของรูปธรรมของชีวิตคนจนที่มีความหลากหลายและซับซ้อน แต่ละเรื่องแต่ละกรณีเปรียบประดุจแต่ละฉากแต่ละตอนของละครชีวิต ละครชีวิตที่เขียนบทด้วยกลไกและโครงสร้างทางสังคมทุนนิยม สร้างให้คนจนเล่นบทที่น่ารังเกียจของสังคมทุนนิยม

ปราชญ์ของทุนนิยมจึงมีคำกล่าวว่า “คนจนมักจะถูกเป็นเหยื่อของคนจนเสมอ” ใช่สิ! ถ้าคนจนจะมองหาเหยื่อ ก็มีแต่คนจนด้วยกันเท่านั้นที่จะเป็นเหยื่อได้ ส่วนคนรายนั้น ล้วนมีเงิน มีอำนาจ มีความสามารถ มีอาวุธและบริวาร ที่จะป้องกันตนเอง ยากที่จะตกเป็นเหยื่อของคนจน แต่ถ้าพิจารณาให้ไกลไปกว่าคำกล่าวนี้อาตัม สมิท นักปรัชญาเศรษฐศาสตร์ทุนนิยมก็กล่าวว่า คนในสังคมทุนนิยมจะรวยจะจนก็ขึ้นอยู่กับปริมาณแรงงานที่เขาควบคุมได้หรือซื้อหามาได้ เพราะฉะนั้น คนจนผู้ขายแรงงานก็คือเหยื่อของระบบที่คนรายนำไปใช้สร้างความร่ำรวยให้ตนเอง ดังนั้น คนจนจึงตกเป็นเหยื่อของคนรวยมากกว่าตกเป็นเหยื่อของคนจนด้วยกัน

กรณีศึกษาต่างๆได้สะท้อนให้เห็นว่า คนจนกลุ่มใดที่ยากจน ด้วยสาเหตุของท่าทีต่อชีวิต สาเหตุจากการขาดปัจจัยการผลิต หรือสาเหตุจากความสัมพันธ์ที่เลื่อมล้ำ ภายใต้โครงสร้างของทุนนิยม

ในสังคมทุนนิยมที่คนชนชั้นบนกุมอำนาจรัฐอย่างเหนียวแน่น ยังไม่เคยเห็นกรณีประเทศใดที่สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่ในประเทศทุนนิยมที่อำนาจรัฐถูกจัดสรรปันส่วนให้คนชั้นกลางและคนชั้นล่างมีส่วนในอำนาจรัฐ ประเทศนั้นก็จะสามารถลดความเหลื่อมล้ำลงได้อย่างมีนัยสำคัญ

ปัญหาความยากจนจึงไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่เพียงเรื่องรายได้ แต่มันมีปริภูมิพลกว้างไกลไปถึง สิทธิและโอกาส อำนาจ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วย ประวัติศาสตร์สังคมจากทุกประเทศยืนยันในัจฉธรรมว่า คนจนไม่เคยลดความยากจนลงได้โดยปราศจากการต่อสู้ ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้กับตัวเองและต่อสู้กับกลุ่มคนและชนชั้นที่ได้เปรียบและเอารัดเอาเปรียบ

ตำนานการต่อสู้ดิ้นรนของคนจนไทยมีประวัติมายาวนาน หลายยุคหลายสมัย และเพื่ออนาคตที่ดีกว่า คนจนทั้งหลายมีแต่จะต้องต่อสู้ต่อไป เพื่อความเป็นไทและปากท้องของคนจนเอง

ในฐานะหัวหน้าโครงการ ผมขอขอบคุณนักวิจัยรุ่นใหม่ที่เป็นนักวิจัยกรณีศึกษาทุกท่าน ท่านทุกคนได้ปฏิบัติภารกิจเรื่องคนจนอย่างดียิ่ง ท่านคือผู้ถือโคมฉายที่ส่องให้เห็นคนจนในลับในซอก ที่ก่อนหน้านี้ใครๆมักจะมองไม่เห็น ขอให้ทุกท่านจงเป็นมิตรที่ดีของคนจนและปรารถนาดีต่อคนจนตลอดไป

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ
หัวหน้าโครงการ

บทคัดย่อ

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา "สถานภาพทางสังคม สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ปัญหาที่เสี่ยงต่อการที่จะทำให้เกิดปัญหาสังคม ศึกษาการได้รับโอกาสหรือสวัสดิการต่างๆจากรัฐ ของกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ หรือ "คนหีบ" โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) อาศัยกรอบแนวคิดเรื่องการแบ่งช่วงชั้นทางสังคมและพื้นที่ทางความหมาย

ผู้วิจัยเริ่มต้นเก็บข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคนจนและคนด้อยโอกาส เพื่อให้เกิดแนวคิดที่ชัดเจนเกี่ยวกับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคม แล้วจึงเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพเก็บขยะเพื่อการยังชีพ ในพื้นที่บริเวณกองขยะภายในโรงงานกำจัดขยะหรือสถานที่กำจัดมูลฝอยแบบฝังกลบเทศบาลนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช หลังจากนั้นจึงศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับคนเก็บขยะเพื่อการยังชีพ พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลภาคสนาม ซึ่งใช้ทั้งการสังเกต การพูดคุยสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ตลอดจนการประชุมกลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้กลุ่มคนที่มีปัญหาล้ายคลึงกัน ได้มีโอกาสมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและนำเสนอถึงปัญหาต่างๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลายทางความคิดและหาข้อสรุปร่วมกันในระดับหนึ่ง

ผลการศึกษาพบว่า การมีอาชีพที่เสี่ยงเกี่ยวกับขยะของกลุ่มคนหีบ ทำให้คนกลุ่มนี้ค่อนข้างเสี่ยงกับการเกิดโรคต่างๆ เพราะส่วนใหญ่ขาดความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคภัยต่างๆที่เกิดจากขยะเป็นตัวแพร่เชื้อ ทำให้คนกลุ่มนี้มีปัญหาด้านสุขภาพอนามัย นอกจากนั้นคนกลุ่มนี้ยังมีปัญหาอีกหลายด้าน เช่น ปัญหาด้านค่าครองชีพ ที่รายรับไม่เพียงพอกับรายจ่าย จนก่อให้เกิดปัญหาการกู้หนี้ยืมสินทั้งในระบบและนอกระบบตามมา ปัญหายาเสพติด เนื่องจากต้องการให้ร่างกายสามารถทำงานได้ตลอดทั้งวัน กลุ่มคนกลุ่มนี้ต้องหันไปพึ่งพายาเสพติดบางประเภท โดยเฉพาะยาบ้าและใบกระท่อม ปัญหาคนเถื่อน เพราะไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้าน ทำให้สูญเสียโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการหรือการสูญเสียสิทธิบางอย่างที่ควรจะได้รับ รวมทั้ง ปัญหาครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการหย่าร้าง อีกทั้งยังขาดการยอมรับจากกลุ่มคนในสังคมบางกลุ่ม

ในมุมมองต่ออาชีพนั้น แม้คนส่วนใหญ่จะมองข้ามและไม่ให้ความสนใจหรือไม่ให้ความสำคัญกับอาชีพที่เสี่ยงเกี่ยวกับขยะ มองว่าเป็นสิ่งสกปรกและน่ารังเกียจ แต่คนกลุ่มนี้กลับสะท้อนมุมมองในอาชีพของตนเองว่า ด้านบวก เป็นงานอิสระ จะหยุดเมื่อไรก็ได้ ไม่มีเจ้านาย ทำตอนไหนก็ได้ สุจริต ไม่ต้องขอใครกิน รายได้ดีกว่าหลายๆอาชีพ ทำแล้วสบายใจ ขณะที่ในอีกด้านหนึ่งซึ่งเป็นด้านลบนั้น คนกลุ่มนี้มองอาชีพของตนเองว่าเป็นงานที่ต่ำต้อย ทำงานหนัก สกปรก เสี่ยงอันตราย อาย หางานยาก ราคาไม่ดี ต้องทำเพราะไม่มีทางเลือกที่จะทำอาชีพอื่น

ด้านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคม พบว่า กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพมีความสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคล 3 กลุ่ม คือ (1) ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพด้วยกัน มีทั้งความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ค้ำจุนช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และความสัมพันธ์ที่อยู่บนพื้นฐานของความขัดแย้ง อันเนื่องมาจากการแย่งชิง

เพื่อให้ได้มาซึ่งการครอบครอง “ขยะ” (2) ความสัมพันธ์ระหว่างคนเก็บขยะยังชีพกับคนขับรถขนขยะ เป็นความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน และ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างคนเก็บขยะยังชีพกับคนรับซื้อขยะ เป็นความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์สมัยใหม่ ที่มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างคู่ค้า กล่าวคือ ผู้รับซื้อขยะจะเป็นผู้ผูกขาดและควบคุมระบบการซื้อขายด้วยข้อมูลและการตั้งราคาขยะ รวมทั้งการตั้งเกรดขยะที่เป็นสินค้า โดยกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพไม่สามารถต่อรองเรื่องต่างๆได้

นับวันกลุ่มคนหนีบหรือคนเก็บขยะยังชีพจะถูกเบียดขับออกไปสู่พื้นที่ความเป็นชายขอบมากยิ่งขึ้น หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ คนกลุ่มนี้อาจจะตกขอบไปจากสังคมก็เป็นได้ และเมื่อนั้นอาจก่อให้เกิดปัญหาต่างๆที่ต้องตามแก้อีกมากมาย

ดังนั้นรัฐจึงควรเริ่มต้นด้วยการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคภัยที่เกิดจากขยะเป็นตัวแปรเชื้อ เพื่อให้พวกเขาสามารถประกอบอาชีพได้บนพื้นฐานของความปลอดภัย และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดสร้างสาธารณูปโภคที่จำเป็นในบริเวณโรงงานกำจัดขยะ โดยเฉพาะห้องน้ำห้องส้วม รวมทั้งการส่งเสริมด้านการประกอบอาชีพเสริม วรรรงค์และสร้างโอกาสให้คนรุ่นลูกรุ่นหลานของคนเก็บขยะยังชีพได้เข้าไปอยู่ในพื้นที่อื่นในสังคม มิต้องสืบเชื้อสายความเป็น “คนชายขอบ” หรือ “คนหนีบ” และที่สำคัญ สังคมต้องเปิดใจกว้าง ไม่ควรจำกัดโอกาสที่จะให้คนเก็บขยะยังชีพเข้าถึงสวัสดิการหรือทรัพยากรต่างๆทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

สารบัญ

คำนำสกว.

คำนำหัวหน้าโครงการ

บทคัดย่อ

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและสภาพของปัญหา	1
ประเด็นที่ศึกษา	2
หน่วยในการวิเคราะห์	2
วัตถุประสงค์	2
ระยะเวลาในการดำเนินการ	3
ระเบียบวิธีวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโรงงานกำจัดขยะ	
หรือสถานที่กำจัดมูลฝอยแบบฝังกลบเทศบาล	5
ขั้นตอนการนำขยะเข้ามากำจัดบริเวณสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย	7
สาเหตุสำคัญของแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยในจังหวัดนครศรีธรรมราช	8
รายชื่อหน่วยงานราชการและเอกชนที่นำขยะมาทิ้ง	
ที่โรงงานกำจัดขยะ จังหวัดนครศรีธรรมราช	10
แนวคิดเกี่ยวกับขยะมูลฝอย	11
แหล่งที่มาของขยะมูลฝอย	17

บทที่ 3 ผลการศึกษา

สภาพทั่วไปของกลุ่ม "คนหนีบ"	24
สาธารถูปโภคใน "ออฟฟิศ" ของกลุ่มคนหนีบ	29
กองขยะที่มาของรายได้หลายกลุ่มอาชีพ	30
จาก "คนขายขอบ" สู่ "กลุ่มคนหนีบ"	31

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 3 ผลการศึกษา (ต่อ)	
"ขยะ" ทรัพยากรขายขอบในฐานะสินค้า	32
มุมมองต่ออาชีพของตนเอง	35
ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมกับกลุ่มบุคคล ภายในบริเวณ "ออฟฟิศ"	36
สภาพปัญหาของกลุ่มคนหีบ	38
สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาของกลุ่มคนหีบ	42
เสียงเพรียกจากกลุ่มคนหีบ	43
"ทางออก"	44
บทที่ 4 กรณีศึกษา	45
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	60
ข้อเสนอแนะ	62
บรรณานุกรม	63

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและสภาพของปัญหา

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่รัฐบาลได้พยายามที่จะพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมด้วยการทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระยะต่าง ๆ ปรากฏว่าผลของการพัฒนาได้กระจายไปอย่างไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบทยากจน ยังได้รับการพัฒนาน้อยมาก (อาคม เดชทองคำ, 2543 : 268) ยังมีกลุ่มคนอีกหลายกลุ่มที่ยังเป็นกลุ่ม “คนหลิบ” ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 881) ได้ให้ความหมายของคำดังกล่าวไว้ดังนี้ **หลิบ** (น.) ช่งที่เป็นชั้น ๆ เข้าไป เช่น หลิบผ้า, สิ่งที่เหลื่อมกันเป็นชั้น ๆ เช่น ลิบหลังคา ดังนั้น “คนหลิบ” ในที่นี้จึงหมายถึงกลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่ ที่คนอื่นมองไม่เห็น หรือคนอื่นมองข้ามไป ยังไม่ได้รับผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเท่าที่ควร กลุ่มคนหลิบเหล่านี้จึงเป็นกลุ่มคนที่ถูกสังคมมองข้าม ถูกตีค่าว่าด้อย ถูกมองว่าเป็นภาระของสังคม ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว กลุ่มคนหลิบเหล่านี้ บางกลุ่มก็ต่อสู้ยืนหยัดด้วยลำแข้งของตนเองมาตลอด เพื่อให้ตัวเองสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้ โดยที่พวกเขาไม่ได้ทำตัวให้เป็นภาระแก่สังคมเลย กลุ่มคนหลิบที่จะกล่าวถึงในที่นี้คือ กลุ่มคนที่ขุดคุ้ยหาเศษขยะไปขายเพื่อการยังชีพ

โดยสภาพของขยะแล้วขยะเป็นสิ่งที่คนไม่ต้องการแล้วทิ้งไป แต่ในความเป็นจริงแล้วภายในตัวของขยะนั้น ยังคงมีสิ่งที่เป็นประโยชน์อยู่มากบ้างน้อยบ้าง ตามแต่ชนิดและส่วนประกอบของขยะ (สุรศักดิ์สุนทรลาภ, 2538 : 31) ขยะเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ไม่ต้องการ มองว่าไร้ค่า แต่ในขณะเดียวกันขยะกลับกลายเป็นสิ่งที่มีค่าสำหรับกลุ่มคนบางกลุ่มอย่างมาก

จากความหมายของ “ขยะ” ของคนทั่วไปเป็น “สิ่งสกปรก” (Dirt) ที่ถูกจัดวางไว้อย่างผิดที่ผิดทางของสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยผิดที่ทางของความสัมพันธ์กับมาตรฐานของระเบียบสังคม โดยสังคมตั้งมาตรฐานระเบียบสังคมบนเงื่อนไขของความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อย ดังนั้นการอยู่บนความไม่แน่นอนของมาตรฐานทางสังคมส่งผลต่อระบบความสัมพันธ์ที่ขาดความชัดเจนและนอกกรอบสังคม ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับขยะ จึงกลายเป็นผู้ที่อยู่บนชายขอบ ทั้งนี้ทั้งนั้นมิได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่อยู่บนระบบโครงสร้างประสบการณ์ร่วมของคนในสังคม และผลต่อพฤติกรรมของคนในสังคมนั้น ๆ กลายเป็นลักษณะของความไม่แน่นอน (Liminality) ไม่อาจจะระบุชัดเจนว่าความสัมพันธ์ทางสังคมมีกลไกเช่นใด (สิริพร สมบูรณ์บุรณะ, ม.ป.ป. : 195-196)

อย่างไรก็ตามจากปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้นตามความเจริญรุดหน้าทางเศรษฐกิจ ได้ก่อให้เกิดอาชีพใหม่เกิดขึ้นหลายอาชีพ หนึ่งในอาชีวดังกล่าว คือ อาชีพขุดคุ้ยกองขยะเพื่อเก็บขยะไปขายเพื่อการยังชีพ พวกเขาไม่มีเงินทุน ไม่มีความรู้เพียงพอที่จะไปประกอบอาชีพอย่างอื่น งานที่พวกเขาทำเป็นการช่วยลดปริมาณขยะลงด้วยการเก็บขยะบางส่วนไปขายแลกเป็นเงินก่อนที่จะขยะจะถูกบดทับและถูกฝังกลบไปในที่สุด งานที่

พวกเขาทำเป็นการช่วยลดปริมาณขยะลงไปเป็นจำนวนมากและยังเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะของรัฐบาลอีกด้วย ขยะเหล่านั้นสามารถนำมารีไซเคิล (Recycle) ใหม่ได้ ถ้ามองให้ลึกแล้วจะเห็นว่างานของพวกเขา ถือว่าเป็นงานที่ช่วยชาติประหยัดทรัพยากรได้มากที่สุดทีเดียว (ปิยพันธ์ พิณรุพันธ์, 2536 : 2-3) และในความเป็นจริงเบื้องหลังการหารายได้ดังกล่าวนั้นสะท้อนให้เห็นว่าเบื้องลึกก็คือ “เงินตรา” ที่สามารถทำให้เขาอยู่รอดได้ ไม่เสียค่าชีวิตที่จะเสี่ยงกับการติดโรคต่าง ๆ เพราะสถานที่ที่พวกเขาใช้ชีวิตอยู่เป็นส่วนใหญ่ในแต่ละวันตั้งแต่เช้าจรดเย็น คือสถานที่ที่ทิ้งขยะของเทศบาล สถานที่ดังกล่าวนอกจากจะส่งกลิ่นเหม็นคลุ้งไปทั่วแล้ว ยังเป็นแหล่งกำเนิดน้ำโสโครกและเชื้อโรคนานาชนิด แต่สิ่งเหล่านี้ก็มิได้เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพของพวกเขา เพราะสถานที่ดังกล่าวเป็นที่มาของรายได้ในแต่ละวันที่จะทำให้พวกเขาและครอบครัวสามารถมีชีวิตอยู่ได้เช่นสมาชิกกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ในสังคม จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษา “กลุ่มคนหีบ” กลุ่มนี้ ในบริบททางสังคม ว่าคนกลุ่มนี้มีสถานภาพทางสังคมอย่างไร ? มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร ? มีปัญหาที่เสี่ยงต่อการที่จะทำให้เกิดปัญหาสังคมหรือไม่ ? อย่างไร ? และมีการได้รับโอกาสหรือ สวัสดิการต่าง ๆ จากรัฐหรือไม่ ? อย่างไร ? เพื่อที่จะนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนและบริการความช่วยเหลือแก่คนจนและด้อยโอกาสกลุ่มนี้ต่อไป

ประเด็นที่ศึกษา

วิเคราะห์ถึงกลุ่มคนเก็บขยะในบริบททางสังคมว่า คนกลุ่มนี้มีสถานภาพทางสังคมอย่างไร ? มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร ? มีปัญหาที่เสี่ยงต่อการที่จะทำให้เกิดปัญหาสังคมหรือไม่ ? อย่างไร ? และมีการได้รับโอกาสหรือสวัสดิการต่าง ๆ จากรัฐหรือไม่ ? อย่างไร ?

หน่วยในการวิเคราะห์

งานวิจัยชิ้นนี้มีหน่วยการวิเคราะห์ในระดับพื้นที่โรงงานกำจัดขยะ หรือ สถานที่กำจัดมูลฝอยแบบฝังกลบเทศบาลนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยวิเคราะห์กลุ่มคนในพื้นที่อาชีพเดียวกัน

วัตถุประสงค์

- เพื่อศึกษาสถานภาพทางสังคมของกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ

- เพื่อศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ
- เพื่อศึกษาปัญหาที่เสี่ยงต่อการที่จะทำให้เกิดปัญหาสังคมของกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ
- เพื่อศึกษาการได้รับโอกาสหรือสวัสดิการต่าง ๆ จากรัฐของกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ

ระยะเวลาในการดำเนินการ

พฤศจิกายน 2544 - กุมภาพันธ์ 2545

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้ ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคนจนและคนด้อยโอกาส เพื่อให้เกิดแนวคิดที่ชัดเจนเกี่ยวกับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคม

เมื่อเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมแล้ว จึงเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพเก็บขยะเพื่อการยังชีพ หลังจากนั้นจึงศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเก็บขยะเพื่อการยังชีพ พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจสภาพชีวิต วิธีการดำรงชีวิตทั้งในมิติของปัจเจกบุคคล ครอบครัว และโครงสร้างทางสังคม ไม่ว่าจะเป็น ศาสนา เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ว่ามีอิทธิพลอย่างไรต่อวิถีชีวิตของกลุ่มคนเก็บขยะเพื่อการยังชีพ

ศึกษาโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ รวมทั้งศึกษาถึงแนวทางการช่วยเหลือเพื่อให้กลุ่มคนเก็บขยะเพื่อการยังชีพมีโอกาสเข้าถึงบริการต่าง ๆ ของรัฐ

การศึกษาข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้การสังเกต การพูดคุยสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ตลอดจนการประชุมกลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้กลุ่มคนที่มีปัญหาลักษณะคล้ายคลึงกัน ได้มีโอกาสมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และนำเสนอถึงปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลายทางความคิดและหาข้อสรุปร่วมกันในระดับหนึ่ง

นิยามศัพท์เฉพาะ

คนหับ หมายถึง กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพที่เข้ามาเก็บขยะในบริเวณโรงงานกำจัดขยะ จังหวัดนครราชสีมา

ขยะ หมายถึง สิ่งโสโครก หยากไถ่ กาก มูลฝอย เศษ ของทิ้ง เศษใบไม้แห้ง ขยะมูลฝอย ของโสโครก เศษขยะ กุมฝอย

ออฟฟิศ หมายถึง ภายในบริเวณโรงงานกำจัดขยะ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งได้แก่ บริเวณกองขยะที่กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพเข้าไปเก็บขยะในแต่ละวัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทางสังคมและสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ
- ทราบถึงปัญหาที่เสี่ยงต่อการที่จะทำให้เกิดปัญหาสังคมของกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ
- เพื่อใช้เป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพเพื่อให้ได้รับโอกาสหรือสวัสดิการต่าง ๆ จากรัฐบาล
- เพื่อใช้เป็นแนวทางในการป้องกันปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ โรงงานกำจัดขยะ หรือ สถานที่กำจัดมูลฝอยแบบฝังกลบ เทศบาลนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

สถานที่ตั้ง

ปัจจุบันสถานที่กำจัดมูลฝอยอยู่ทางด้านทิศเหนือสุด ของพื้นที่สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ ตั้งอยู่เลขที่ 84 ตำบลนาเคียน มีพื้นที่ทั้งหมด 200 ไร่ สภาพทั่วไปจะอยู่ห่างจากชุมชนประมาณ 3-4 กิโลเมตร

แผนภาพ 1 สถานที่กำจัดมูลฝอยแบบฝังกลบ

ภายในบริเวณสถานที่กำจัดมูลฝอย ประกอบด้วย พื้นที่ 3 ส่วน

ส่วนที่ 1

อาคารสำนักงาน ประกอบด้วย ฝ่ายอำนวยการ หรือฝ่ายบริหาร ทำหน้าที่ ควบคุมดูแล ตรวจสอบสั่งการตลอดจนทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้กับการปฏิบัติงาน โดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์ ทำงานรวบรวมข้อมูลของงานทั้งหมด

อาคารซ่อมบำรุง มีไว้สำหรับตรวจสอบสภาพเครื่องจักรกลให้อยู่ในความพร้อมที่ปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา เช่น รถแทรกเตอร์ รถแม็คโด รถสิบล้อ ฯลฯ

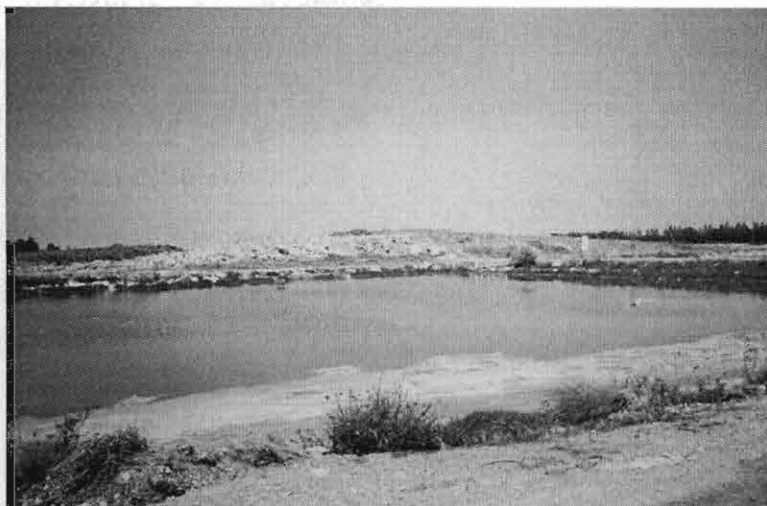
เครื่องชั่งน้ำหนักขยะมูลฝอย เป็นระบบเชื่อมต่อเข้าคอมพิวเตอร์

ส่วนที่ 2

บ่อสำหรับกำจัดมูลฝอย จำนวน 4 บ่อ ภายในบ่อแต่ละบ่อประกอบด้วย ท่อระบายน้ำเสียจากขยะไปสู่อบوابัดน้ำเสีย พร้อมด้วยท่อระบายก๊าซจากขยะซึ่งได้แก่ ก๊าซมีเทน

ส่วนที่ 3

บ่อบำบัดน้ำเสีย จำนวน 4 บ่อ เพื่อใช้บำบัดน้ำเสียจากขยะมูลฝอย ก่อนที่จะระบายออกสู่ภายนอก

แผนภาพ 2 บ่อบำบัดน้ำเสีย

วิธีการกำจัดขยะมูลฝอย

ในปัจจุบันการจัดการ การกำจัดขยะมูลฝอย ซึ่งสถานการณ์เกือบทั่วโลกของประเทศที่มีความเจริญแล้วจะใช้วิธีที่ถูกหลักวิชาการ มีอยู่ด้วยกัน 3 วิธี ได้แก่

- วิธีหมักทำปุ๋ย (Composting)
- วิธีเผาในเตา (Incineration)
- วิธีฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary Landfill)

1. วิธีหมักเป็นปุ๋ย (Composting)

เป็นวิธีการทางขบวนการชีววิทยาของจุลินทรีย์ย่อยสลายอินทรีย์วัตถุในขยะมูลฝอย วิธีนี้สามารถลดปริมาณของขยะได้ ประมาณ 35 เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่เหลือจะนำกำจัดโดยวิธีฝังกลบประมาณ 65 เปอร์เซ็นต์ การดูแล ใช้เทคโนโลยีสูงพอสมควร เจ้าหน้าที่ต้องมีความรู้ที่ดี พื้นที่ ที่ใช้ค่อนข้างมากต้นทุน ในการลงทุนค่อนข้างสูง

2. วิธีเผาในเตา (Incineration)

เป็นวิธีกำจัดขยะที่มีประสิทธิภาพมากโดยเฉพาะประเทศที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจดี มักจะใช้วิธีเผาในเตา สามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยได้ประมาณ 80-90 เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่เหลือต้องนำไปกำจัดโดยวิธีฝังกลบ การควบคุมดูแล จะใช้เทคโนโลยีสูงมาก ต้นทุน การก่อสร้างสูง ใช้พื้นที่น้อย

3. วิธีฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary Landfill)

เป็นวิธีกำจัดขยะที่นิยมใช้กันทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะสถานที่กำจัดมูลฝอยของเทศบาลนคร

- นครศรีธรรมราช จะใช้วิธีแบบฝังกลบ
- สามารถกำจัดขยะได้หมดทุกวัน ในแต่ละวัน
- สามารถกำจัดขยะมูลฝอยได้เกือบทุกประเภท
- ต้นทุนการก่อสร้างค่อนข้างต่ำ
- การควบคุมดูแลรักษา ใช้เทคโนโลยีที่ไม่สูงนัก
- เจ้าหน้าที่บุคลากรมีความรู้พอสมควรก็สามารถควบคุมดูแลได้
- ใช้พื้นที่ค่อนข้างมาก แต่พื้นที่เมื่อเลิกใช้แล้วสามารถปรับพื้นที่ทำเป็นสวนสาธารณะได้

ขั้นตอนการนำขยะเข้ามำกำจัดบริเวณสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย

รถบรรทุกขยะทุกคันจะต้องผ่านเครื่องชั่งน้ำหนักก่อนทุกครั้ง ทั้งเวลารถเข้าและเวลารถออก และจำนวนน้ำหนักจะถูกบันทึกข้อมูลในคอมพิวเตอร์

รถบรรทุกขยะมูลฝอยจะต้องนำขยะไปเทลงในบ่อที่เตรียมไว้ และขยะมูลฝอยจะถูกบดอัดด้วยรถแทรกเตอร์ และใช้ดินค่อนข้างเหนียวมากกลบหน้าขยะมูลฝอยเป็นชั้น ๆ หนาประมาณ 10-25 เซนติเมตร ชั้นสุดท้ายเมื่อเลิกกำจัดขยะมูลฝอย จะใช้ดินกลบหนาประมาณ 40-50 เซนติเมตร เพื่อป้องกันการรั่วซึมของสัตว์และป้องกันปริมาณน้ำฝนที่ซึมลงไป

เมื่อบ่อกำจัดขยะมูลฝอยถูกฝังกลบตามหลักและถูกวิธีแล้ว พื้นที่ดังกล่าวสามารถนำมาทำเป็นสวนสาธารณะหรือจะใช้ประโยชน์อย่างอื่นก็ได้

จำนวนขยะมูลฝอยที่นำมากำจัด ประมาณ 120 ตัน/วัน

- รถของเทศบาล (เก็บตนเอง) นำขยะมูลฝอยมากำจัดประมาณ 110 ตัน/วัน
- รถของเอกชน นำขยะมูลฝอยมากำจัด 10 ตัน/วัน

อัตรากำลังของสถานที่กำจัดมูลฝอยของเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

- เจ้าหน้าที่สำนักงาน จำนวน 4 คน
- เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานภาคสนาม จำนวน 30 คน

ที่มา : โรงงานกำจัดขยะ จังหวัดนครศรีธรรมราช

สาเหตุสำคัญของแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยในจังหวัดนครศรีธรรมราช

สาเหตุสำคัญของแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่

ขยะมูลฝอยชุมชน

แหล่งกำเนิดขยะที่สำคัญ ได้แก่ คริวเรือน ห้างสรรพสินค้า ตลาด ร้านอาหาร อาคาร สำนักงาน และสถานที่ราชการ เป็นต้นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะอย่างรวดเร็ว ทำให้ไม่สามารถเก็บขนได้หมด เกิดขยะตกค้างตามมานอกจากนี้ยังมีปัญหาการขาดแคลนสถานที่ฝังกลบ หรือการดำเนินการฝังกลบไม่ถูกต้องเกิดปัญหาน้ำเสียจากสถานที่ฝังกลบไหลสู่แหล่งน้ำและพื้นที่ภายนอก ทำให้เกิดความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อม

ขยะติดเชื้อ

เกิดจากแหล่งกำเนิดประเภทโรงพยาบาลและคลินิก ได้แก่ อุปกรณ์ในการผ่าตัด และรักษาพยาบาล ตลอดจนชิ้นส่วนอวัยวะต่าง ๆ ซึ่งมีเชื้อโรคและสามารถก่อให้เกิดโรคได้ ปัจจุบันมีปัญหาการจัดการมาก เนื่องจากส่วนใหญ่การกำจัดขยะติดเชื้อต้องใช้เตาเผาขยะซึ่งปัจจุบันมีเฉพาะในส่วนของโรงพยาบาลรัฐ ส่วนโรงพยาบาลเอกชน คลินิกเอกชน ยังไม่มีเตาเผาขยะสำหรับกำจัดขยะติดเชื้อจะนำขยะไปกำจัดรวมกับขยะชุมชนในสถานที่ฝังกลบ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาขยะติดเชื้อ แพร่กระจายตามมา

ขยะอุตสาหกรรม

ปัญหาขยะอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เกิดขึ้นเนื่องจากการจัดการและการกำจัดที่ไม่ถูกวิธี กล่าวคือ มีการลักลอบนำกากของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรมไปทิ้งร่วมกับขยะมูลฝอยทั่วไป โดยที่ผ่านมาพบว่า โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะนำขยะอุตสาหกรรมไปกำจัดรวมกับขยะชุมชนทั่วไป และมีการลักลอบนำกากของเสียอันตรายไปทิ้งยังสถานที่ต่าง ๆ โดยขาดการดูแลและกำจัดอย่างถูกวิธี บางกรณีถ้าปริมาณกากของเสียอันตรายเหล่านี้มาก และมีการรั่วไหล อาจจะทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของประชาชนและสภาพแวดล้อมบริเวณใกล้เคียง

ตาราง 1 สภาพปัญหาการจัดการมูลฝอยจังหวัดนครศรีธรรมราช ปี 2543

เทศบาล	ประชากร (คน)	อัตราการผลิตมูล ฝอย (กก./คน/วัน)	ปริมาณมูล ฝอย (ตัน/วัน)	การกำจัดมูลฝอย
เทศบาลตำบลปากแพรก	27,796	1.88	52.26	จะมีระบบฝังกลบ แบบ ถูกหลักสุขาภิบาล (อนาคต)
เทศบาลเมืองปากพนัง	24,636	1.06	26.11	กองบนพื้นแล้วเผา
เทศบาลนครศรีธรรมราช	105,176	0.63	66.26	จะมีระบบฝังกลบ แบบ ถูกหลักสุขาภิบาล (อนาคต)

**ตาราง 2 สรุปสถานการณ์ของการดำเนินงานด้านการจัดการมูลฝอยของเทศบาล
ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ปี 2537-2544**

หน่วยงาน	การดำเนินงานที่ผ่านมา						ความต่อเนื่อง ที่ควรจะเป็น	
	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544
ทน.นครศรีธรรมราช	-	-	-	ก่อสร้าง	-	-	-	-
ทต.ปากแพรก	-	-	D D + ซื้อที่ดิน	-	-	-	ก่อสร้าง	-
ทต.ปากพนัง	FS	-	-	-	-	-	-	-
ทต.ร่อนพิบูลย์ / หินตก / เขาชุมทอง / กิ่งอำเภอพระพรหม	-	-	-	-	-	-	-	-
สบ.ฉวาง / จันดี / พิปูน / ไม้เรียง / อำเภอ พรหม	-	-	-	FS	-	-	-	-

ที่มา : สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 11

ที่มา : http://www.investmentthailand.com/html_version2/thai/th_south/nk/nk_15.asp

รายชื่อหน่วยงานราชการและเอกชนที่นำขะมาทั้งที่โรงงานกำจัดขยะ จังหวัดนครศรีธรรมราช

รหัสบริษัท	ชื่อบริษัท
001	ส่วนช่างสุขาภิบาล เทศบาลนครนครศรีธรรมราช
002	กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลนครนครศรีธรรมราช
003	สวนสัตว์เทศบาล กองช่าง เทศบาลนครนครศรีธรรมราช
004	ท่าลาด กองช่าง เทศบาลนครนครศรีธรรมราช
005	วิทยาลัยเทคนิคนครศรีธรรมราช
006	ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 11 กรมอนามัย จังหวัดนครศรีธรรมราช
007	บริษัท นครินทร์พัฒนาเวชกิจ จำกัด
008	โครงการก่อสร้าง 9 (พัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่ภาคใต้)
009	ท่าอากาศยานนครศรีธรรมราช (สนามบิน)
010	ทภ. 4 ค่ายวชิราวุธนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
011	ส. พัน 24 ค่ายวชิราวุธนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
012	มทบ. 41 ค่ายวชิราวุธนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
013	ร้อย บก. ค่ายวชิราวุธนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
014	ร. 15 ค่ายวชิราวุธนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
015	ร. 15 พัน 2 ค่ายวชิราวุธนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
016	ร้อยปืน ทหารราบที่ 15 (พล ร. 5) ค่ายวชิราวุธนครศรีธรรมราช
จังหวัดนครศรีธรรมราช	
017	ศูนย์ฝึกวิชาทหาร มณฑลทหารบกที่ 41
018	โรงพยาบาลค่ายวชิราวุธ จังหวัดนครศรีธรรมราช
019	บริษัท ไอเวย์ อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด 164 ถ. ปากนคร ต. ปากนคร
020	บริษัท แสงฟ้ามอเตอร์ไบท์ จำกัด 558 / 6 ถ. มณีวัตร ต. ปากพูน
021	บริษัท อิฐขุนครมอเตอร์ (1991) จำกัด 60 / 4 5 ถ. กะโรม
022	บริษัท บวรมอเตอร์ จำกัด 376 / 4 ม. 5 ถ. อ้อมค่าย ต. ปากพูน
023	บริษัท อู่จักรชัย จำกัด ถ. ราชดำเนิน ต. ท่าวัง อ. เมือง
024	: หมู่บ้านราชพฤกษ์
025	บริษัท หาดทิพย์ จำกัด
026	บวรพาณิชย์
027	บริษัท ทิพย์มณฑา จำกัด
028	หจก. สหวัฒน์นคร ถ. ราชดำเนิน ต. คลัง

029	หจก. ลัมอะฮวตชนสง 9 ถ. ราชดำเนิน ต. ท่าวัง
030	โอเชียลคาแคร์ ต. คลัง อ. เมือง
031	นครเชียงใหม่ ต.คลัง อ. เมือง
032	บริษัทอื่น ๆ
033	องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ
034	ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดนครศรีธรรมราช
035	บริษัท เพชรพระพรหม จำกัด ถ. นครศรี – หุ่่งสง ต. ห้ายสำเภา
036	องค์การบริหารส่วนตำบลทางพูน
037	บริษัท รมลวรรณคอมเมอร์เชียล จำกัด 3 / 61 ถ.ทวดทอง ต. โพธิ์เสด็จ
038	เทศบาลตำบลปากแพรก อ. หุ่่งสง
039	องค์การบริหารส่วนตำบลท่าซัก
040	สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช อ. เมือง
041	องค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน
042	เทศบาลตำบลท่าแพ อ. เมือง
043	เทศบาลตำบลท่าศาลา อ. ท่าศาลา
044	องค์การบริหารส่วนตำบลนบพิตำ
045	องค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา
046	เทศบาลตำบลพรหมโลก
047	นายสุเทพ คูบุญณ์

ที่มา : โรงงานกำจัดขยะ จังหวัดนครศรีธรรมราช (27 / 06 / 44)

แนวคิดเกี่ยวกับขยะมูลฝอย

ความหมายของคำว่า “มูลฝอย”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ. 2525 ให้ความหมาย คำว่า “มูลฝอย” ไว้ดังนี้ว่า หมายถึง เศษของที่ทิ้งแล้ว หยากเยื่อ และคำว่า ขยะ หมายถึง หยาก เยื่อ มูลฝอย จะเห็นว่าพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายคำสองคำนี้เหมือนกัน ใช้แทนกันได้

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ให้ความหมาย คำว่า “มูลฝอย” ไว้ดังนี้ว่า หมายถึง เศษ กระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า วัสดุพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร ถัง มูลสัตว์หรือซากสัตว์ รวม ตลอดถึงวัตถุอื่นใดซึ่งเก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2524 : 136 – 137) ได้ให้ความหมายของคำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับขยะมูลฝอยไว้ดังนี้ “ขยะมูลฝอย หมายถึง บรรดาสิ่งต่าง ๆ ซึ่งในขณะนี้คนไม่ต้องการและทิ้งไป ทั้งนี้รวมตลอดถึงเศษผ้า เศษอาหาร มูลสัตว์ ซากสัตว์ ถัง ฝุ่นละออง และเศษวัตถุ สิ่งที่เก็บกวาด จากเคหสถาน อาคาร ถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ โรงงานอุตสาหกรรมและที่อื่น ๆ”

การจำแนกประเภทของขยะมูลฝอย

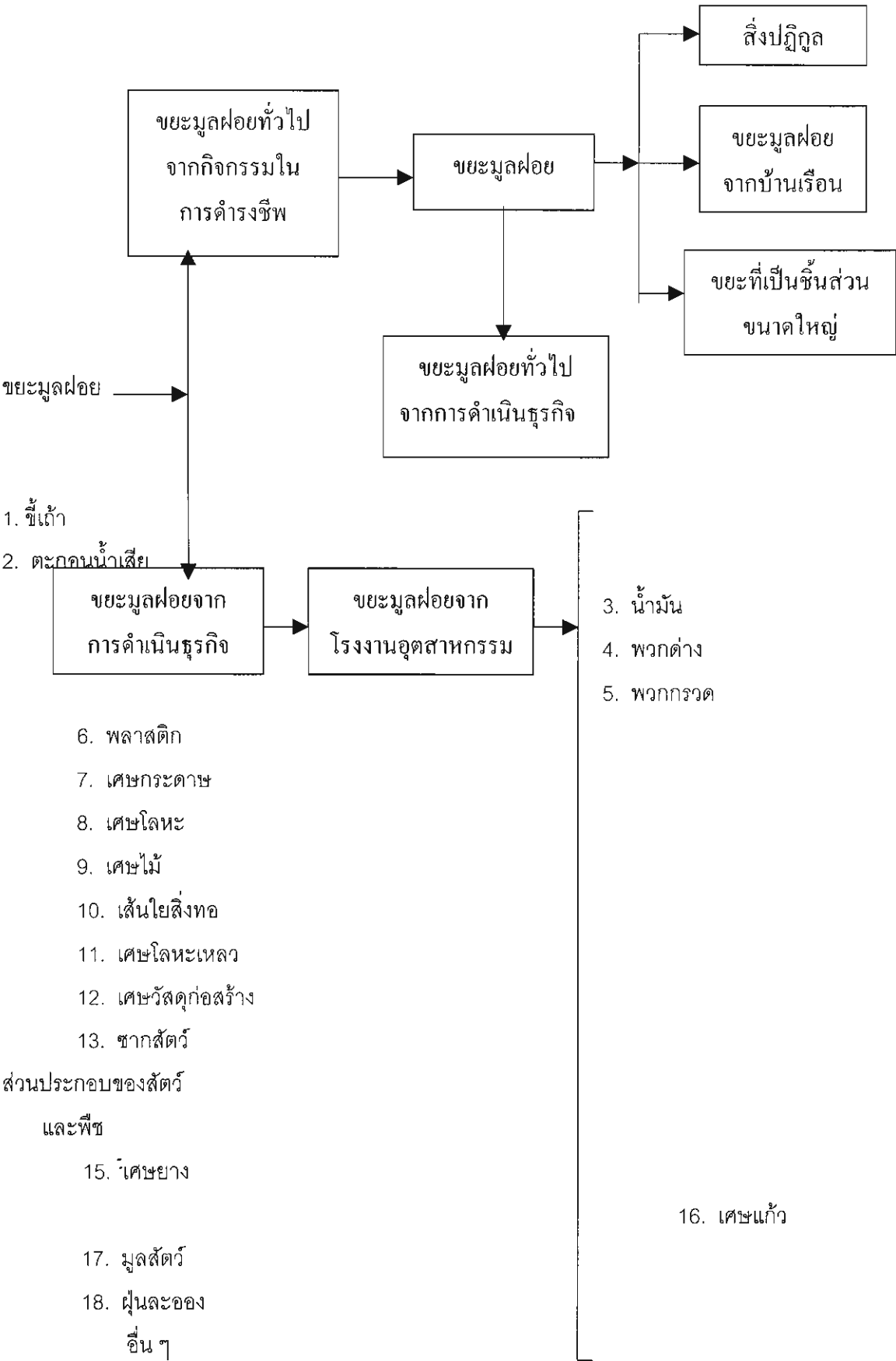
ขยะมูลฝอยอาจจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท (สุทิน อยู่สุข, 2531 : 53 – 72) ได้แก่

1. ขยะมูลฝอยทั่วไป (General Wastes) มูลฝอยประเภทนี้เกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ ใน

การดำรงชีพ (Living Activities) และกิจกรรมบางส่วนของ การดำเนินธุรกิจ (Business Activities) ขยะมูลฝอยเหล่านี้เกิดจากบ้านเรือนที่พักอาศัย ร้านอาหาร ตลาด อาคารพาณิชย์ โรงพยาบาล โรงแรม สถานที่ทำงาน สถานที่สาธารณะ เช่น สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ถนน ตรอก ซอย และอื่น ๆ ขยะมูลฝอยเหล่านี้ มักจะเป็นสิ่งของที่เหลือจากการบริโภค เช่น เศษอาหาร ผัก ผลไม้ และจากการอุปโภค เช่น กระดาษ ผ้า โลหะ ไม้ ยาง หิน กรวด หวาย เป็นต้น

2. มูลฝอยจากงานอุตสาหกรรม (Industrial Wastes) เป็นขยะมูลฝอยที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมอีกส่วนหนึ่ง มูลฝอยเหล่านี้จะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ประเภทของอุตสาหกรรม องค์ประกอบสำคัญที่เป็นตัวกำหนดลักษณะและองค์ประกอบของมูลฝอยประเภทนี้ ได้แก่ วัตถุดิบ กรรมวิธีการผลิต การผลิต และผลพลอยได้จากการผลิต โดยทั่วไปแล้วมูลฝอยประเภทนี้มักจะมีสารที่เป็นอันตรายปะปนอยู่ด้วย

แผนภาพ 3 แสดงการจำแนกชนิดของมูลฝอย

ขยะเปียก หมายถึง ขยะพวกเศษอาหาร พืชผัก เศษสัตว์ และสิ่งของ ส่วนใหญ่ที่ได้จากการประกอบอาหาร จากตลาด หรือเศษที่เหลือจากการรับประทานอาหาร ขยะเปียกส่วนมากจะมีลักษณะประกอบด้วยอินทรีย์วัตถุซึ่งมักจะเป็นพวกที่สลายตัวได้ง่าย ดังนั้น ถ้าปล่อยทิ้งไว้นานเกินควรก็จะเกิดการเน่าเสีย และเกิดกลิ่นเหม็นรบกวนได้ง่าย โดยปกติแล้วจะมีปริมาณความชื้นประมาณ 40-70 % ของขยะทั้งหมด

ขยะแห้ง หมายถึง ขยะมูลฝอยที่มีลักษณะไม่เกิดการบูดเน่าได้ง่ายทั้งที่ติดไฟได้และไม่ติดไฟ เช่น กระดาษ เศษผ้า เศษแก้ว กระจบอง ขวด ไม้ โลหะต่าง ๆ กิ่งไม้ รวมทั้งผง และฝุ่นละอองต่าง ๆ เป็นต้น

ขยะมูลฝอยที่ย่อยสลายได้ (Compostable) หมายถึง สารอินทรีย์ในขยะมูลฝอยที่สามารถย่อยสลายได้ด้วยจุลินทรีย์ โดยใช้วิธีปฏิกิริยาชีวเคมี เช่น เศษอาหาร เศษผลไม้ ฯลฯ

ขยะมูลฝอยที่เผาไหม้ได้ หมายถึง ขยะมูลฝอยที่สามารถถูกไหม้ เช่น เศษกระดาษ เศษไม้ ฯลฯ

ขยะมูลฝอยที่เผาไหม้ไม่ได้ หมายถึง ขยะมูลฝอยที่ไม่สามารถถูกไหม้ได้ เช่น เศษโลหะ เศษแก้ว ฯลฯ

ของเสียที่เป็นอันตราย (Hazardous Waste) หมายถึง ของเสียหรือมูลฝอยที่มีสิ่งเจือปนด้วยของเสียที่เป็นอันตรายโดยมีปริมาณความเข้มข้น หรือคุณสมบัติทางกายภาพเคมี หรือการติดเชื้อโรค ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหรือทำให้เกิดการตายหรือเจ็บป่วยโดยทันทีทันใด หรือช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งถ้าการจัดการกำจัดได้ไม่ถูกต้องจะก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์และสภาพแวดล้อมได้ โดยได้กำหนด

ลักษณะของมูลฝอยอันตรายไว้ดังนี้

- ที่ติดไฟได้ง่าย (Ignitability)
- ที่เกิดปฏิกิริยาได้ง่าย (Reactivity)
- ที่ทำให้เกิดการกัดกร่อน (Corrossivity)
- ที่เป็นพิษ (Toxicity)
- ที่ถูกชะล้างได้ง่าย (Leachability)
- ที่มีเชื้อโรคปะปนอยู่ (Pathogenicity)

มูลฝอยอันตรายมีที่มาจาก 4 แหล่งที่สำคัญ คือ

- จากอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ได้แก่ สารเคมีที่เหลือใช้ เช่น ยาฆ่าแมลง หลอดไฟฟ้า หลอดฟลูออเรสเซนต์ เป็นต้น
- จากสถานพยาบาล ได้แก่ พวกมูลฝอยติดเชื้อต่าง ๆ
- จากโรงงานอุตสาหกรรม เช่น กากสารเคมีต่าง ๆ พวกวัตถุไวไฟ ผลิตภัณฑ์ที่หมดคุณภาพ เป็นต้น
- จากการเกษตรกรรม เช่น ยาฆ่าแมลงกำจัดศัตรูพืชที่เหลือใช้หรือเสื่อมคุณภาพ

ปริดา แยมเจริญวงศ์ (2531 : 28 - 29) ได้ให้คำจำกัดความของวัตถุและองค์ประกอบ อื่น ๆ ที่ประกอบกันเป็นขยะมูลฝอย ไว้ดังต่อไปนี้

ผักผลไม้ และเศษอาหาร หมายถึง เศษผัก เศษผลไม้ เศษอาหาร ที่เหลือจากการเตรียมการปรุงและการบริโภค (ยกเว้นเปลือกหอย กระดุก ก้างปลา ช้างข้าวโพด ก้านกระถิน) เช่น ข้าวสุก เปลือกผลไม้ เนื้อสัตว์ ฯลฯ

กระดาษ หมายถึง วัสดุหรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากเยื่อกระดาษ เช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ แมกกาซีน หนังสือต่าง ๆ ใบปลิว การ์ด ถุงกระดาษ กล่องกระดาษ กระดาษอัด ฯลฯ

พลาสติก หมายถึง วัสดุหรือผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากพลาสติก เช่น ถุงพลาสติก ของเล่นเด็กที่ทำด้วยพลาสติก ผลิตภัณฑ์ไฟเบอร์กลาส ฯลฯ

ผ้า หมายถึง สิ่งทอต่าง ๆ ที่ทำมาจากเส้นใยธรรมชาติและเส้นใยสังเคราะห์ เช่น ฝ้าย ลินิน ขนสัตว์ ผ้า ไนลอน ด้าย เสื้อผ้า เศษผ้า ผ้าเช็ดมือ ถุงเท้า ฯลฯ

ไม้ หมายถึง วัสดุหรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากไม้ เช่น ไม้ไผ่ ฟาง หญ้า เศษไม้ รวมทั้งดอกไม้

แก้ว หมายถึง วัสดุหรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากแก้ว เช่น กระบอก ขวด หลอดไฟ เครื่องแก้ว ฯลฯ

โลหะ หมายถึง วัสดุหรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ทำจากโลหะ เช่น กระป๋องโลหะ สายไฟ (Foil) ภาชนะต่าง ๆ ตะปู ฯลฯ

หิน กระเบื้อง กระดุกสัตว์ และเปลือกหอย หมายถึง เศษหิน เศษกระดุกสัตว์ เปลือกหอย เช่น Ceramics เปลือกหอย กุ้ง ปู กระดุกสัตว์ ก้างปลา ฯลฯ

ยางและหนัง หมายถึง วัสดุหรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากยาง และหนัง หรือหนังเทียม เช่น เครื่องหนัง รองเท้า ลูกบอลหนัง กระเป๋าหนัง ฯลฯ

อื่น ๆ หมายถึง วัสดุอื่นใดที่ไม่สามารถจัดกลุ่มเข้ากลุ่มต่าง ๆ ข้างต้น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปริมาณการเกิดและลักษณะของขยะมูลฝอย

ขยะมูลฝอยทั่ว ๆ ไปจะประกอบด้วย พืชผัก เศษอาหาร กระดาษ โลหะ แก้ว กระป๋อง อิฐ เส้นใยสิ่งทอ พลาสติก ยาง และวัสดุอื่น ๆ ปริมาณและส่วนประกอบของขยะมูลฝอยทั่วไปจะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้ คือ

1. ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์หรือลักษณะท้องถิ่น เช่น ถ้าอยู่นอกเมืองขยะสด ซึ่งประกอบด้วย เศษอาหาร พืชผักอาจน้อย เนื่องจากมีการแยกขยะสดไปเลี้ยงสัตว์

2. ฤดูกาล ในฤดูที่มีผลไม้มากจะมีเปลือกผลไม้มากในขยะมูลฝอย ตลอดจนความชื้นและความหนาแน่นจะสูงขึ้นด้วย

3. สภาพทางเศรษฐกิจและรายได้ ในประเทศที่มีเศรษฐกิจดีจะมีขยะมูลฝอยพวกกระดาษที่ใช้ห่อของฝาก และในขณะเดียวกันประชากรที่มีรายได้สูงก็จะเป็นผู้ผลิตขยะมูลฝอยมากขึ้นไปด้วย เนื่องจากมีศักยภาพในการจับจ่ายซื้อสินค้าต่าง ๆ สูงกว่าประชากรทั่ว ๆ ไป

4. อุปนิสัยของประชากร เช่น อุปนิสัยในการบริโภค ถ้าบริโภคผักสด ผลไม้มาก จะมีขยะมูลฝอยมากกว่าการบริโภคเนื้อสัตว์ หรืออุปนิสัยในการซื้อสินค้า ถ้านิยมซื้อสินค้าที่มีการบรรจุหีบห่อด้วยกรรมวิธีทันสมัย เช่น บรรจุด้วยโฟมหรือพลาสติก จะทำให้ขยะมูลฝอย มีองค์ประกอบของโฟมและพลาสติกมากขึ้นด้วย

5. ความหนาแน่นของประชากร ถ้าความหนาแน่นของประชากรสูง จะทำให้ปริมาณของขยะมูลฝอยในชุมชนนั้นมากขึ้นด้วย และจะมีขยะมูลฝอยพวกเฟอร์นิเจอร์เก่ามาก

6. รูปแบบ และทัศนคติในการดำรงชีวิต ขึ้นอยู่กับสามัญสำนึกของบุคคลนั้น ๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติว่ามีมากน้อยประการใด

7. กฎหมาย ข้อบังคับ เช่น การกำหนดขอบเขตของบริการการจัดการมูลฝอย การกำหนดค่าบริการ ความเข้มงวดและความรุนแรงของบทลงโทษ ผู้ฝ่าฝืนการกำหนดระเบียบปฏิบัติ ในการจัดการขยะมูลฝอยของบ้านเรือนและชุมชน เป็นต้น

แหล่งที่มาของขยะมูลฝอย

ลักษณะที่มาของขยะมูลฝอยประเภทต่าง ๆ อาจจะจำแนกตามแหล่งที่เป็นต้นกำเนิดของขยะมูลฝอยได้ 7 แหล่งด้วยกัน คือ (ตาราง 3)

ตาราง 3 แหล่งกำเนิด ชนิด และส่วนประกอบของขยะมูลฝอย

แหล่งกำเนิด	ชนิดของขยะมูลฝอย	ส่วนประกอบ
อาคารบ้านเรือน ภัตตาคาร ร้านค้า สถานที่ทำงาน	ขยะเปียก (Garbage)	เป็นขยะที่เกิดจากการเตรียมการประกอบหรือบริการอาหาร ขยะจากตลาด จากการเก็บอาหาร การซื้อขายอาหารและผลผลิตเกี่ยวกับอาหาร
	ขยะแห้ง (Rubbish)	พวกที่ไหม้ไฟ เช่น กระดาษ กระดาษแข็ง หีบหรือกล่อง เศษไม้ กิ่งไม้ ใบไม้ หญ้า เครื่องเรือน เครื่องใช้
	ขี้เถ้า (Ashes)	พวกที่ไม่ไหม้ไฟ เช่น เหล็ก และโลหะอื่น ๆ เช่น กระป๋อง เครื่องเรือน เครื่องใช้ที่ทำจากโลหะ แก้ว เครื่องปั้นดินเผา
ถนน ข้างถนน บริเวณที่ดิน รกร้างว่างเปล่า	ขยะที่เก็บกวาดจากถนน ซากสัตว์ เศษชิ้นส่วนของยานพาหนะ	สิ่งที่เหลือจากการเผาไหม้ ดิน เศษหิน ผง ฝุ่น ใบไม้ สุนัข แมว ฯลฯ ซากรถยนต์ ยานพาหนะอื่น ๆ

ตาราง 3 (ต่อ)

แหล่งกำเนิด	ชนิดของขยะมูลฝอย	ส่วนประกอบ
บริเวณที่มีการก่อสร้าง การรื้อถอนอาคาร	เศษสิ่งก่อสร้าง	ไม้ อิฐ หิน เศษคอนกรีต
โรงงานอุตสาหกรรม โรงงานไฟฟ้า	ขยะจากกิจการอุตสาหกรรม	มีลักษณะเฉพาะของอุตสาหกรรมแต่ละประเภท
ที่พักอาศัย โรงแรม โรงงาน โรงพยาบาล	ขยะพิเศษ	ขยะที่เป็นสารพิษ ขยะติดเชื้อ วัตถุระเบิด วัตถุแฉ่งสี
ฟาร์ม ที่เลี้ยงสัตว์	ขยะจากการเกษตรและเลี้ยงสัตว์	มูลสัตว์ เศษหญ้า เศษฟาง
โรงงานบำบัดน้ำเสีย	ขยะจากการบำบัดน้ำเสีย	พวกของเสียที่ติดตะแกรง

ที่มา : Yhanh et, al. , 1979 : 7 . อ้างถึงใน สุรศักดิ์ สุนทรลาภ, 2538 : 22-23.

การจำแนกลักษณะของมูลฝอย

ลักษณะของมูลฝอยสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ ลักษณะทางด้านกายภาพ และลักษณะทางด้านเคมี ซึ่งลักษณะของขยะมูลฝอยทั้ง 2 ประเภท จะประกอบไปด้วยตัวแปรหลายประการด้วยกัน

1. ลักษณะทางกายภาพ (Physical Characteristics) ตัวแปรที่สำคัญของลักษณะทางกายภาพของมูลฝอย ได้แก่ องค์ประกอบทางด้านกายภาพ (Physical composition) ความหนาแน่น (Density) และค่าความร้อน (Calorific Value)

องค์ประกอบทางด้านกายภาพ นิยมจำแนกออกไปตามชนิดของสิ่งของต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นมูลฝอยทั้งหมด โดยแบ่งออกเป็น 2 จำพวก

- องค์ประกอบทางด้านกายภาพที่เผาไหม้ได้
 - กระดาษ
 - ผ้า
 - เศษอาหาร เศษผ้า หลุม้า
 - ไม้
 - พลาสติก
 - ยาง
 - อื่น ๆ
- องค์ประกอบทางด้านกายภาพที่เผาไหม้ไม่ได้
 - โลหะ (เหล็กและโลหะอื่น ๆ)
 - แก้ว
 - อิฐ หิน กรวด
 - กระเบื้อง
 - อื่น ๆ

องค์ประกอบเหล่านี้จะถูกแบ่งออกตามสัดส่วนโดยน้ำหนัก หรือโดยปริมาณก็ได้ซึ่งจะให้ภาพพจน์ที่แตกต่างกัน แต่ส่วนใหญ่แล้วนิยมแบ่งตามสัดส่วนโดยน้ำหนักมากกว่า

ความหนาแน่น ในที่นี้หมายถึง ความหนาแน่นปกติหรือที่เรียกว่า "Bulk Density" ซึ่งได้แก่มวลต่อหนึ่งหน่วยปริมาตรของมูลฝอยในภาวะปกติ โดยไม่มีการอัดบีบมูลฝอยให้ผิดไปจากธรรมชาติ

ค่าความร้อน หมายถึง ปริมาณความร้อนที่เกิดขึ้นจากการเผามูลฝอยให้สันดาบกับอากาศ โดยปกติแล้วมูลฝอยจะมีน้ำและไฮโดรเจนอยู่ด้วย ในรูปขององค์ประกอบทางเคมีซึ่งไฮโดรเจนนี้จะทำปฏิกิริยากับออกซิเจนที่มีอยู่ในมูลฝอยจะให้ความร้อนไปในรูปของความร้อนแฝงในขณะที่ทำการเผา มูลฝอยในเตาเผาซึ่งจะทำให้ปริมาณความร้อนที่เกิดจากการเผาไหม้มูลฝอยนั้นลดลง ด้วยเหตุค่าความร้อนที่ได้จากการเผามูลฝอยซึ่งมีปริมาณน้ำและไฮโดรเจนอยู่ด้วย จึงเรียกว่า "Lower Calorific Value"

2. **ลักษณะทางด้านเคมี (Chemical Characteristics)** ตัวแปรที่สำคัญของลักษณะทางด้านเคมีของ มูลฝอย ได้แก่ ปริมาณน้ำ ปริมาณสารที่เผาไหม้ได้และปริมาณเถ้า ซึ่งเรียกรวมกันว่า "The Three Components" และองค์ประกอบทางด้านเคมี (Chemical Element Components) รวมทั้งสารเคมีเป็นพิษ (Toxic Substances)

ปริมาณน้ำ หมายถึง ปริมาณน้ำที่มีอยู่ในขยะมูลฝอย ซึ่งสามารถแยกออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ น้ำที่มีอยู่ภายในตัวมูลฝอยเอง (Inherent Water) เป็นน้ำที่อยู่ในพืช ผัก เศษอาหาร เป็นต้น น้ำในลักษณะนี้มีปริมาณประมาณ 1/2 - 2/3 ของปริมาณน้ำทั้งหมดของ มูลฝอย

น้ำที่ติดอยู่ภายนอก (Attached Water) ได้แก่ น้ำฝน น้ำที่ออกมาจากเศษอาหาร ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะมีปริมาณ 1/3 - 2/3 ของปริมาณน้ำทั้งหมดของมูลฝอย

ปริมาณสารที่เผาไหม้ได้ หมายถึง ส่วนของมูลฝอยที่เหลือจากการเผาไหม้

องค์ประกอบทางเคมี ความหมายขององค์ประกอบทางเคมีของขยะมูลฝอยโดยทั่วไปแล้ว รวมถึง คาร์บอน (C) ไนโตรเจน (N) ออกซิเจน (O) ซัลเฟอร์ (S) และคลอรีน (CL)

สารเคมีเป็นพิษ มูลฝอยบางประเภทมีองค์ประกอบที่เป็นสารเคมีเป็นพิษปะปนอยู่ด้วยเป็นจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น โลหะหนักต่าง ๆ ซึ่งสารเหล่านี้จะทำให้เกิดการปนเปื้อนต่อสิ่งแวดล้อมในบวรการต่าง ๆ ของการกำจัด ถ้าไม่มีการควบคุมป้องกันที่ดีพอ จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การปฏิบัติงานด้านด้านการเก็บขนและทำลายขยะมูลฝอย ซึ่งหน่วยงานของรัฐรับผิดชอบอยู่มากไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะมีอุปสรรคนานาประการ

การจัดแยกประเภทขยะมูลฝอย

โดยสภาพขยะมูลฝอยเป็นสิ่งที่คนไม่ต้องการแล้วทิ้งไป แต่ในความเป็นจริงแล้วภายในตัวของขยะมูลฝอยนั้น ยังคงมีสิ่งที่เป็นประโยชน์อยู่มากบ้างน้อยบ้าง ตามแต่วัตถุและส่วนประกอบ อาจจะเป็นประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านพลังงาน หรือในด้านการปรับปรุงคุณภาพของพื้นที่ดิน ดังนั้น แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในปัจจุบันจึงมีไม่เพียงแต่กำจัด หรือทำลายให้หมดไปแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องพยายามทำให้เกิดผลประโยชน์ตอบแทนมากที่สุด (ปริดา แยมเจริญวงศ์, 2531 : 13) การคัดแยกประเภทของขยะมูลฝอย เพื่อนำส่วนที่ใช้ประโยชน์ได้กลับมาใช้ใหม่หรือเข้าสู่กระบวนการเพื่อผลิตสิ่งใหม่ ๆ ขึ้น นอกจากจะทำให้เกิดประโยชน์ตอบแทนแล้ว ยังเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดและได้ประโยชน์สูงสุดอีกด้วย

ประโยชน์อีกประการหนึ่ง ของการคัดแยกประเภทขยะมูลฝอย คือ ทำให้สามารถวางแผนการกำจัดขยะครั้งสุดท้ายได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น

1. ขยะมูลฝอยสด ได้แก่ เศษพืชผัก ผลไม้ เศษอาหาร เป็นต้น สามารถนำไปกำจัดโดยการทำปุ๋ยหมักได้ (Compost) หรือนำไปกำจัดโดยวิธีการฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary Landfill)
2. ขยะแห้งและเศษกระดาษ ได้แก่ กิ่งไม้ ใบไม้ ใบหญ้า เศษกระดาษที่ใช้แล้วสามารถนำไปกำจัดโดยวิธีการเผาในเตาเผา (Incineration)
3. กระดาษ เช่น กระดาษลูกฟูก (กระดาษกล่อง) กระดาษแข็ง กระดาษหนังสือพิมพ์ เป็นต้น สามารถนำกลับไปใช้ประโยชน์ใหม่ (Recycle) โดยเป็นวัตถุดิบในการผลิตเยื่อกระดาษเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อไป
4. พลาสติก ได้แก่ ถุงพลาสติกที่ไม่สะอาด ถุงครอบแกรบนำไปกำจัดโดยการอัดแท่งแล้วไปปรับปรุงพื้นที่ เช่น นำไปถมที่ลุ่มแต่จะมีปัญหาในการย่อยสลาย สำหรับพลาสติกชิ้นใหญ่ ๆ พลาสติกที่ใช้เป็น

ภาชนะในบรรจุอาหาร หรือเครื่องดื่ม เช่น ชิ้นส่วนของภาชนะ ถุงพลาสติกหนา ขวดบรรจุน้ำมัน ขวดบรรจุนม เป็นต้น สามารถนำกลับไปใช้ประโยชน์ใหม่ได้ (Recycle)

5. ขวดแก้ว ได้แก่ ขวดบรรจุเครื่องดื่ม เศษแก้ว เป็นต้น กำจัดโดยการนำไปใช้ประโยชน์ใหม่ (Recycle) หรือส่วนที่ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้นำไปกำจัดโดยวิธีฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary Landfill)

6. เหล็กและโลหะต่าง ๆ ได้แก่ เหล็กหนา เหล็กบาง กระป๋องอลูมิเนียมบรรจุน้ำอัดลม กรอบมุ้ง ลวดอลูมิเนียม ลวดทองแดง เป็นต้น กำจัดโดยการนำไปใช้ประโยชน์ใหม่ (Recycle)

ผลกระทบที่อาจเกิดจากขยะมูลฝอย

ผลกระทบต่อคุณภาพน้ำ

การทิ้งขยะมูลฝอยลงในแม่น้ำ ลำคลอง ทะเล การกองขยะบนดิน การฝังกลบขยะโดยไม่ถูกวิธี สามารถทำให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพน้ำผิวดินหรือน้ำใต้ดินได้จากผลกระทบจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของขยะมูลฝอย ลักษณะภูมิศาสตร์ของบริเวณนั้น ๆ เช่น ความสามารถในการซึมผ่านน้ำในชั้นดิน และระดับน้ำใต้ดิน เป็นต้น ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำนั้น น้ำที่ซึมออกจากกองขยะบางแห่ง มีค่าความสกปรกในรูป BOD สูงถึงหมื่นมิลลิกรัมต่อลิตรและได้มีการศึกษา (ธงชัย พรณสวัสดิ์ 2529: 37) พบว่า ขยะมูลฝอยเปี้ยกหมายถึง ขยะมูลฝอยส่วนที่เป็นเศษอาหาร เศษผักสามารถย่อยสลายได้ ถ้าทิ้งลงในแม่น้ำจะทำให้เกิดความสกปรกในรูป BOD ได้ถึง 0.06 กรัมต่อขยะเปียก 1 กรัม ซึ่งถ้าลองคิดว่าขยะมูลฝอยเปียกมีประมาณร้อยละ 40 ของขยะมูลฝอยทั่วไปและประชากร 1 คน ผลิตขยะมูลฝอย 0.8 กิโลกรัมต่อวัน ดังนั้น ประชากร 1 คน จะผลิตขยะมูลฝอยเปียก 0.32 กิโลกรัมต่อวัน และถ้าแหล่งน้ำจะทำให้เกิดสิ่งสกปรกในรูป BOD ได้ถึง 19.2 กรัม ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 36 ของค่าความสกปรกของน้ำเสียที่เกิดจากกิจวัตรประจำวันในแต่ละคน (53 กรัม BOD ต่อคนต่อวัน) นอกจากความสกปรกในรูป BOD แล้ว สารพิษต่าง ๆ ที่เกิดจากกองขยะ เช่น โลหะหนักต่าง ๆ และยาฆ่าแมลงก็เป็นสิ่งสำคัญ

ผลกระทบต่อคุณภาพดิน

การทิ้งขยะมูลฝอยกองบนดิน การฝังกลบมูลฝอยโดยไม่ถูกวิธี จะทำให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพดิน ผลกระทบจะมากหรือน้อยขึ้นกับองค์ประกอบของขยะมูลฝอย เช่น กรณีที่มีการใช้กากหม้อเบตเตอรีถมที่ดินในหมู่บ้านแห่งหนึ่งของอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยเมื่อปี พ.ศ. 2519 สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาพิษตะกั่ว” พบว่า ระดับตะกั่วในผิวดินและถนนที่ถูกกลบด้วยกากเบตเตอรีสูงกว่าระดับปกติ ประมาณ 25 เท่า ทำให้น้ำบาดาลที่ใช้ดื่ม พืชผักปลา ในบริเวณดังกล่าวมีระดับตะกั่วสูงกว่าระดับปกติมาก และระดับตะกั่วในเลือด ในเส้นผมของเด็ก ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้มีค่าสูงกว่าระดับปกติ

ผลกระทบต่อคุณภาพอากาศ

เกิดจากการเผาขยะมูลฝอยที่อุณหภูมิไม่ถึงจุดที่ทำให้เกิดการเผาไหม้โดยสมบูรณ์ เช่น การเกิดก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์และควันจากการเผาขยะทั่ว ๆ ไป และการเกิด ไดออกซิน (Dioxsin) ซึ่งเป็นสารพิษที่มาจากกาเผาสารอินทรีย์ที่มีคลอรีน

ผลกระทบทางด้านอื่น ๆ

นอกจากผลกระทบทั้ง 3 ข้อ ดังกล่าว ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันแล้ว ยังมีผลกระทบทางด้านอื่น ๆ อีก เช่น ผลต่อการเพาะพันธุ์ของเชื้อโรค และพาหนะนำโรค ผลกระทบต่อสุขภาพ ผลกระทบต่อความสวยงามของสถานที่ ก่อให้เกิดเหตุรำคาญ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวทั้งหมดนำไปสู่ผลเสียทางเศรษฐกิจ

แนวทางป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษ

แนวทางที่สามารถป้องกันแก้ไขปัญหามลพิษ มีดังนี้

- ให้มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานวางแผน และหน่วยงานปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง เช่น การวางแผนระบบเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยว่าควรจะแยกมูลฝอยอย่างไร จึงจะเหมาะสมกับวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยที่จะใช้ และในกรณีที่จะใช้วิธีหมักทำปุ๋ยจะต้องวางแผนส่งเสริมทางด้านการใช้ปุ๋ยหมัก
- ควรเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการขยะมูลฝอยของหน่วยงาน ทั้งในด้านการจัดสรรกำลังคนงบประมาณ ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรให้ความรู้แก่นักเรียนและประชาชน ให้รู้จักรักความสะอาด ให้รู้ถึงผลกระทบของการกำจัดขยะมูลฝอยโดยไม่ถูกวิธี และให้รู้ถึงวิธีปฏิบัติง่าย ๆ ที่ประชาชนสามารถช่วยลดปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยได้ เช่น การแยกเศษอาหารออกมาให้มากที่สุด ก่อนล้างจานชาม เพื่อลดปัญหาเรื่องน้ำเสียที่จะเกิดตามมา เป็นต้น
- จัดโครงการรณรงค์ต่าง ๆ เช่น โครงการรณรงค์ให้ใช้ตะกร้า หรือกระเป๋าย่อยตลาดแทนการใช้ถุงพลาสติก เนื่องจากกำจัดยาก หรือให้มีการใช้ระบบการคิดค่าขวดเปล่า (Bottle Bills) เพื่อให้มีการนำขวดเปล่ามาคืนซึ่งสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้
- ส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากของเสียหรือของเหลือใช้ให้มากขึ้น
- ส่งเสริมให้โรงงานใช้เทคโนโลยีที่ให้ออกของเสียน้อยที่สุด (Low Waste Technology)
- ให้มีกฎหมายในการควบคุมการนำเข้าของเสียที่มีอันตราย (Hazardous Wastes)

การใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอย (Recycling)

โดยสภาพขยะมูลฝอยเป็นสิ่งที่คนไม่ต้องการแล้วทิ้งไป แต่ความเป็นจริงแล้วภายในตัวของขยะมูลฝอยนั้นยังคงมีสิ่งที่เป็นประโยชน์อยู่มากบ้างน้อยบ้าง ตามแต่ชนิดและส่วนประกอบอาจจะเป็นประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านพลังงาน หรือในด้านการปรับปรุงคุณภาพของพื้นที่ดิน ซึ่งเมื่อพิจารณาองค์ประกอบของขยะมูลฝอยในประเทศไทยแล้วพบว่า ประกอบไปด้วยพวกเศษกระดาษ พลาสติก ขวดแก้ว โลหะ อลูมิเนียม ฯลฯ ซึ่งขยะมูลฝอยเหล่านี้บางอย่างย่อยสลายได้ยากหรือไม่ย่อยสลายเลย และเป็นปัญหาหนึ่งในการกำจัด ดังนั้นหากมีการนำเอาวัตถุเหล่านี้กลับมาใช้ประโยชน์อีกครั้ง ก็อาจจะช่วยลดปริมาณวัตถุ ที่จะต้องกำจัดเหล่านี้ลงได้ส่วนหนึ่ง จึงทำให้เกิดแนวคิดในการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์อีกครั้งซึ่งจะเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายในการกำจัด ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการควบคุมป้องกันมิให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม อันเนื่องมาจากขยะได้อีกด้วย และยังเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2529 : 182-183) เช่น เศษกระดาษ และกระดาษแข็ง สามารถนำกลับมาทำเยื่อกระดาษ พลาสติกสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ เศษโลหะนำกลับมาหลอมใช้ใหม่ ยางนำมาปรับปรุงคุณภาพแล้วใช้ผสมกับยางใหม่เพื่อทำยางรถยนต์ ขวดและเศษแก้วนำมาหลอมใช้ใหม่ ขยะมูลฝอยส่วนที่เผาไหม้อาจใช้ทำเชื้อเพลิงอัดแท่ง ส่วนที่หมักและย่อยสลายได้อาจนำมาหมักทำปุ๋ยหรือนำมาทำก๊าซชีวภาพ

ในช่วงสองสามทศวรรษที่ผ่านมา หลายประเทศได้ให้ความสนใจในการที่จะนำทรัพยากรที่มีอยู่ในขยะมูลฝอยกลับมาใช้ให้เป็นประโยชน์เพิ่มมากขึ้น เพราะเหตุผล 2 ประการ คือ (ปริดา แย้มเจริญวงศ์ , 2531 : 114)

ปริมาณของขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในแต่ละวันมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในเขตเมือง ทำให้เกิดปัญหามลพิษต่อสภาพแวดล้อมมากขึ้น ถ้ามีการจัดการไม่ถูกตามหลักวิชาการ

ทรัพยากรธรรมชาติบางชนิด เช่น น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ มีอยู่ปริมาณจำกัดและไม่เกิดใหม่เพิ่มขึ้นเมื่อใช้หมดไปแล้ว ก็หามาแทนอีกไม่ได้ รวมทั้งราคาค่าใช้จ่ายในด้านพลังงานธรรมชาติ เช่น น้ำมันเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะประเทศที่ไม่มีแหล่งผลิตน้ำมัน ก็จะต้องหาทรัพยากรอื่นมาแลกเปลี่ยน ต้องเพิ่มปริมาณของทรัพยากรเหล่านั้นมากขึ้นด้วย เช่น ประเทศไทย ต้องหาผลิตผลทางเกษตรเพื่อแลกกับน้ำมันเชื้อเพลิงจำนวนมาก ดังนั้น ทรัพยากรเหล่านี้จะต้องถูกใช้หมดไปในวันหนึ่งข้างหน้าอย่างแน่นอน

สิ่งสำคัญในการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยของแต่ละประเทศ มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้ยืนนานขึ้น แต่รูปแบบการดำเนินงานแตกต่างกันไป

บทที่ 3

ผลการศึกษา

สภาพทั่วไปของกลุ่ม “คนหลิบ”

“กลุ่มคนหลิบ” หรือ กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ ที่มาเก็บขยะในโรงงานกำจัดขยะ จังหวัด นครศรีธรรมราช อยู่เป็นประจำ มีจำนวนประมาณ 50-70 คน มีทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ และคนชรา แต่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ใหญ่วัยกลางคน ซึ่งมีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย บางคนมาเพียงลำพังแต่ในขณะที่บางคนมาเป็นครอบครัว ขยะที่คนกลุ่มนี้ต้องการส่วนใหญ่ ได้แก่ ขวดแก้ว (ขวดเบียร์ ขวดน้ำปลา และขวดเหล้า เป็นต้น) พลาสติก (กะละมังพลาสติก ขวดพลาสติก และภาชนะต่าง ๆ ที่เป็นพลาสติกทุกชนิด) กระดาษ (กระดาษลัง กระดาษสี และกระดาษขาวดำ เป็นต้น) เหล็ก (เหล็กเส้น เหล็กแผ่น และเหล็กรูปพรรณอื่น ๆ) อลูมิเนียม (กระป๋องน้ำอัดลม กระป๋องเบียร์ และกระป๋องเครื่องดื่มอื่น ๆ ซึ่งขยะประเภทนี้จะมีปริมาณมากขึ้นตามลำดับ เมื่อชุมชนมีสภาพทางเศรษฐกิจดีขึ้น (เทศบาลตำบลปากแพรก : 7) ฯลฯ เมื่อเก็บได้แล้วก็จะนำไปจำหน่ายยังร้านที่รับซื้อ หรือบางคนก็อาจจะรอจำหน่ายในบริเวณโรงงานกำจัดขยะ เพราะจะมีรถเข้ามารับซื้อถึงที่ แต่จะซื้อในราคาที่ถูกลงว่า ดังนั้นบางคนที่ไม่สะดวกที่จะขนย้ายขยะเพื่อนำออกไปจำหน่ายยังร้านที่รับซื้อ ก็จะจำหน่ายกับรถที่เข้ามารับซื้อ แต่ในขณะที่บางคนที่สามารถนำออกไปจำหน่ายยังร้านที่รับซื้อข้างนอกได้ก็จะนำออกไปจำหน่ายเอง เพราะจะได้ราคาดีกว่า สำหรับคนที่ต้องการจะนำขยะไปจำหน่ายยังร้านรับซื้อข้างนอก แต่ไม่มีพาหนะเป็นของตนเองก็จะเหมารถขนย้ายขยะออกไป โดยต้องจ่ายค่าเหมารถเที่ยวละ 150 บาท

กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพเหล่านี้จะเข้ามาเก็บขยะทุกวัน จะไม่มีวันหยุด แม้ว่าฝนจะตกหนักสักเพียงใดก็ตาม เพราะในการมาเก็บขยะในแต่ละวันนั้นคือที่มาของรายได้ โดยจะเริ่มเข้ามาเก็บตั้งแต่เช้าจรดเย็น คือตั้งแต่เวลาประมาณ 08.30-16.00 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่โรงงานกำจัดขยะเปิดทำการ บางคนก็นำข้าวห่อจากบ้านมาทานที่เพิงของตนเองที่ได้สร้างขึ้นในบริเวณที่เก็บขยะ แต่บางคนก็มาซื้อทานที่บริเวณเก็บขยะ เพราะจะมีแม่ค้านำอาหารเข้ามาขาย ซึ่งก็จะมีทั้งแม่ค้าขายจิ้มที่เข้ามาขายเฉพาะตอนเที่ยง และแม่ค้าที่ตั้งโต๊ะขายที่บริเวณกองขยะ โดยแม่ค้าคนที่ตั้งโต๊ะขายเครื่องดื่มและอาหารที่บริเวณกองขยะ เมื่อเวลาปลอดลูกค้าก็จะเข้าไปเก็บขยะขายด้วย หรือไม่ก็จะรับจ้างแยกขยะ กล่าวคือ คนที่เก็บขยะ ก็จะเก็บขยะทุกชนิดที่สามารถจำหน่ายได้ โดยที่จะต้องเข้าไปหาขยะตามกองขยะ ซึ่งจะอยู่ลึกเข้าไปด้านใน เมื่อหาขยะได้ก็จะนำออกมาตั้งกองไว้บริเวณข้างนอก แล้วอาจจะมาแยกขยะเองตอนหลัง แต่ในขณะที่บางคนหาขยะเพียงอย่างเดียวแล้วจ้างคนแยกขยะ เพราะจะได้ไม่เสียเวลา โดยในการจ้างแยกขยะจะจ้างแยกออกเป็นประเภท ๆ ได้แก่ ขวดแก้ว พลาสติก กระดาษ เหล็ก อลูมิเนียม ฯลฯ ซึ่งในการจ่ายค่าตอบแทนให้กับคนที่รับจ้างแยกขยะ ก็ขึ้นอยู่กับปริมาณขยะที่แยกได้ขยะที่แยกมีจำนวนมากเมื่อจำหน่ายได้ราคามากก็จะได้รับค่าตอบแทนมากตามตัว

แต่ถ้าจำหน่ายได้ราคาน้อยก็จะได้รับค่าตอบแทนน้อยด้วย ซึ่งราคาค่าตอบแทนตรงนี้จะเป็นที่รับรู้กันทั้งผู้จ้างและผู้รับจ้างแยกขยะ

แผนภาพ 4 สภาพทั่วไปของ “ออฟฟิศ” ของกลุ่มคนหลิบ (กองขยะ)

ภายในบริเวณกองขยะ หรือ “ออฟฟิศ” (Office) ของกลุ่มคนหลิบลุ่มนี้ จะมีการสร้างเพิงขึ้นเพื่อใช้สำหรับหลบแดด หลบฝน ในแต่ละวัน ซึ่งเป็นการสร้างเพิงขึ้นแบบง่าย ๆ ไม่มีความทนทานมากนัก แต่ก็พอเป็นที่ที่หลบแดด หลบฝนได้ หากฝนตกไม่หนักมากนัก โดยพวกเขาจะใช้เพิงเป็นสถานที่ที่ทำการคัดแยกขยะ นั่นก็คือว่าเมื่อพวกเขาเก็บขยะมาได้ส่วนหนึ่ง พวกเขาก็จะนำขยะที่เก็บมาได้กลับมาไว้ที่เพิงเพื่อทำการคัดแยกขยะออกเป็นประเภท ๆ พร้อมทั้งทำการบรรจุกระสอบ หรือถุงพลาสติกต่าง ๆ ที่เตรียมไว้ เพื่อรอจำหน่าย แต่ก็มีอีกหลาย ๆ คนที่ไม่มีเพิง โดยกลุ่มที่ไม่มีเพิง ก็จะใช้ประโยชน์จากใต้ร่มไม้ เป็นสถานที่ที่ทำการคัดแยกขยะ แต่กลุ่มนี้จะค่อนข้างลำบากนิดหนึ่ง เพราะใต้ร่มไม้จะอยู่ห่างออกไปจากกองขยะเล็กน้อย ไม่เหมือนกับเพิงที่สร้างขึ้นในบริเวณกองขยะ จึงทำให้มีความสะดวกในการขนหรือนำขยะมาคัดแยกมากกว่า

แผนภาพ 5 ที่พัก (เพิง) ภายในออฟฟิศ

แผนภาพ 6 ที่พักอีกแห่งหนึ่ง (ได้รับไม้) ภายในออฟฟิศ

ในภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำตั้งแต่ปี 2540 ถึงปัจจุบัน ส่งผลให้ปริมาณคนเก็บขยะยังชีพมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะว่าใครจะมาเก็บก็ได้ ไม่ได้มีการห้าม หรือมีกลุ่มอิทธิพลเข้ามาเกี่ยวข้องแต่อย่างใด และในการเข้ามาเก็บขยะ ก็ไม่ต้องจ่ายเงินให้แก่ฝ่ายใดทั้งสิ้น ทุกคนสามารถเข้ามาเก็บขยะในบริเวณแห่งนี้ได้อย่างอิสระ หน่วยงานเทศบาลซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบและเป็นเจ้าของโรงงานกำจัดขยะ ก็ไม่ได้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพแต่อย่างใด และในช่วงปิดเทอมจะมีกลุ่มคนเก็บขยะเพิ่มมากขึ้น เพราะเป็นช่วงที่

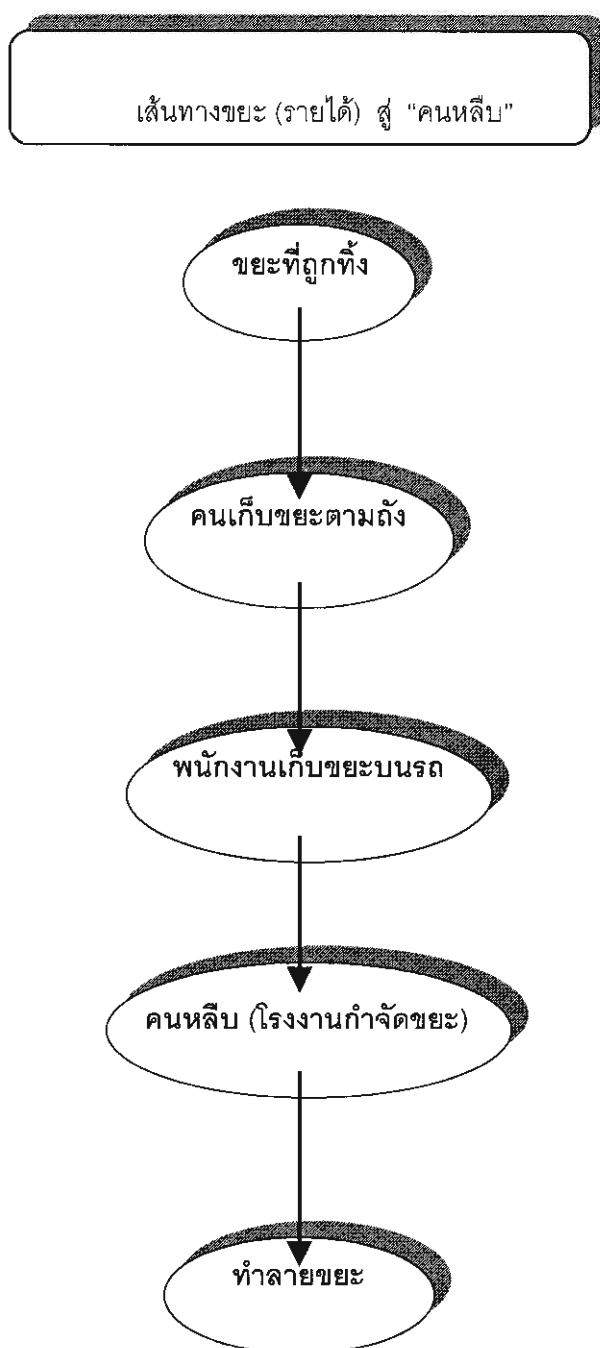
นักเรียนนักศึกษาปิดเทอม นักเรียนนักศึกษาบางคนจึงเข้ามาเก็บขยะเพื่อหารายได้ และในขณะที่บางคนก็ติดตามมาช่วยครอบครัวเก็บขยะ

แผนภาพ 7 เด็กนักเรียนผู้ชายคนหนึ่งติดตามมาช่วยครอบครัวเก็บขยะในช่วงปิดภาคเรียน

ในขณะที่ปริมาณคนเก็บขยะยังชีพมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ในทางกลับกันปริมาณขยะที่สามารถเก็บนำไปจำหน่ายได้ที่ถูกนำมาทิ้งในโรงงานกำจัดขยะแห่งนี้กลับมีจำนวนลดลง ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากปัจจัยหลายปัจจัยด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเส้นทางการลำเลียงขยะที่ต้องผ่านกลุ่มคนอีกหลายกลุ่มที่หารายได้จากขยะ เช่นเดียวกับกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพกลุ่มนี้ จึงทำให้ปริมาณขยะที่ต้องการมีจำนวนลดลง (ดูแผนภาพ 8 ประกอบ)

แผนภาพ 8 แสดงเส้นทางขยะ (รายได้) สู่ “คนหีบ”

การที่ชุมชนหลายแห่งได้จัดตั้งธนาคารมูลฝอย (Garbage Bank) ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลทำให้ปริมาณขยะมีจำนวนลดลง เพราะในปัจจุบันนี้มีผู้คนจำนวนหนึ่งที่ไม่ทิ้งขยะแต่นำขยะไปแยกแล้วสะสมเพื่อนำไปฝากธนาคารมูลฝอย เพื่อแลกกับสิ่งของ ไม่ว่าจะเป็น ข้าวสาร อาหารแห้ง น้ำปลา น้ำตาล ฯลฯ หรือสะสมคะแนนเพื่อถอนเป็นสิ่งของเครื่องใช้ที่มีราคาสูงขึ้น ได้แก่ อุปกรณ์การกีฬา จักรยาน ฯลฯ ตามความชอบ ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างวัฒนธรรมใหม่ในการแยกขยะ และเพื่อลดปริมาณขยะ รวมทั้งการกำจัดขยะมีพิษ

ซึ่งเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เกิดขึ้นแก่ประชาชน และเป็นการสร้างวัฒนธรรมใหม่ในการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังช่วยเสริมให้ เสถียรภาพในด้านอื่น ๆ มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

ด้านเศรษฐกิจ เป็นการสร้างมูลค่าของมูลฝอยให้เกิดประโยชน์ ลดภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เพราะสามารถนำมูลฝอยที่แยกอย่างถูกวิธีมาฝากแล้วถอนเป็นเงินสดที่ จำเป็นในชีวิตประจำวันกลับมาใช้ในครัวเรือน โดยไม่ต้องใช้เงินตรา และเกิดเป็นธุรกิจ ชุมชน

ด้านสังคม เริ่มเกิดความรู้สึกในการจัดการชุมชนอย่างมีเป้าหมายเดียวกัน เป็นเรื่องของทุกคนในชุมชน เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจร่วมกันเป็นหนึ่งเดียวมากขึ้น

ด้านการเมือง กระบวนการธนาคารมูลฝอยสร้างการเมืองท้องถิ่นให้มีเสถียรภาพมากขึ้น และยังช่วยลดภาระและงบประมาณในการกำจัดขยะของเทศบาล ซึ่งเทศบาลจะได้นำงบประมาณไปใช้ในการพัฒนาด้านอื่นต่อไป

โดยในปัจจุบัน (31 ตุลาคม 2544) มีธนาคารกลาง (ธนาคารฝอยทอง) 1 แห่ง ธนาคารสาขา 83 แห่ง สมาชิกธนาคาร ณ วันที่ 22 ตุลาคม 2544 มีจำนวนทั้งสิ้น 9,089 คน ดังนั้นธนาคารมูลฝอยจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลทำให้ปริมาณขยะที่สามารถเก็บไปจำหน่ายและใช้สอยได้มีจำนวนลดลง

สาธารณูปโภคใน “ออฟฟิศ” (Office) ของกลุ่มคนหลิบ

บริเวณกองขยะ หรือ “ออฟฟิศ” ของกลุ่มคนหลิบลุ่มนี้ เมื่อก่อนจะมีการขีดฆ่าเช่าอยู่เป็นประจำ แต่ในปัจจุบันนี้นาน ๆ จะมีการขีดฆ่าเช่าสักครั้ง และในบริเวณดังกล่าวก็ไม่มีห้องน้ำห้องส้วม เมื่อเวลาปวดก็ต้องวิ่งเข้าไปบริเวณด้านหลังกองขยะ ทั้งที่เมื่อก่อนเคยมี แต่ในปัจจุบันเมื่อห้องน้ำห้องส้วมพังและชำรุด ก็ไม่ได้มีการก่อสร้างใหม่ แต่อย่างใด แต่ก็นับว่ายังโชคดีที่ใน “ออฟฟิศ” แห่งนี้ยังมีก๊อกน้ำประปาที่คนกลุ่มนี้สามารถใช้ชำระร่างกาย และซักเสื้อผ้าที่ใส่ลาลองตอนปฏิบัติหน้าที่บนกองขยะในแต่ละวันได้ และนอกจากนี้ก็ยังไฟฟ้าให้ใช้อีกด้วย แต่ต้องไปใช้ที่บริเวณที่จัดไว้ให้ (เฉพาะที่มีปลั๊กไฟ) โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

นอกเหนือจากสาธารณูปโภคต่าง ๆ เหล่านี้ที่กล่าวถึงแล้ว ทางเทศบาลนครศรีธรรมราชยังคงดูแลเอาใจใส่กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพกลุ่มนี้โดยการแจกสบู่หรือผงซักฟอกสำหรับใช้ทำความสะอาดอยู่บ่อย ๆ โดยให้เจ้าหน้าที่ของเทศบาลที่ทำงานในสำนักงานที่ตั้งอยู่ในบริเวณโรงงานกำจัดขยะนำเข้าไปแจกในบริเวณกองขยะ

“แต่ก่อนเคยมีห้องน้ำแต่ตอนนี้ไม่มีแล้ว เวลาปวดก็วิ่งหาที่เอาเอง”

"นายกแก่ใจดี แก่ให้คนเอาสบู่มาแจกให้บ่อยแหละ"

"เขาเอาสบู่มาแจกเกือบทุกเดือนแต่ก่อน แต่ช่วงนี้นาน ๆ แจกที ไม่ไร้ไร้อ"

(เมื่อก่อนเขาเอาสบู่มาแจกเกือบทุกเดือน แต่ช่วงนี้นาน ๆ มาแจกสักครั้งหนึ่ง ไม่ทราบจะทำไม)

กองขยะที่มาของรายได้หลายกลุ่มอาชีพ

สิ่งบางสิ่งอาจไม่มีค่าและไม่เป็นที่ต้องการสำหรับใครหลายคน แต่ในสิ่งเดียวกันนั้นเองกลับกลายเป็นสิ่งที่มีค่าและเป็นที่ต้องการสำหรับใครอีกหลายคน เช่นเดียวกับขยะ ขยะเป็นสิ่งที่หลายคนไม่ต้องการแล้วทิ้งไป ขยะเมื่อถูกนำมาทั้งรวมกันจนกลายเป็นกองขยะ ขยะก็ได้กลับกลายมาเป็นสิ่งที่มีค่าสำหรับกลุ่มคนบางกลุ่ม เป็นแหล่งที่มาของรายได้ที่ทำให้เขาสามารถประทังชีวิตอยู่ได้ในแต่ละวันโดยไม่ต้องอดตาย กองขยะคือสถานที่ประกอบอาชีพอย่างดีเยี่ยมสำหรับอาชีพบางอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นอาชีพคุ้ยหาเศษขยะไปจำหน่าย อาชีพปลูกผักและเก็บผัก เป็นต้น

กองขยะเปรียบเสมือนกองเงินกองทองสำหรับกลุ่มอาชีพคุ้ยหาเศษขยะ ขยะหลายชนิดเป็นสิ่งที่มีความและเป็นที่ต้องการของทุกคนที่อยู่ในกลุ่มอาชีพนี้ บางครั้งถึงขนาดมีการแย่งชิงกันจนเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันเองในกลุ่มอาชีพเดียวกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งการครอบครองขยะ

แผนภาพ 9 กิจกรรมในชีวิตประจำวัน

กองขยะนอกจากเป็นสถานที่ประกอบอาชีพและเป็นแหล่งที่มาของรายได้ของกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพแล้ว กองขยะยังเป็นแหล่งที่มาของรายได้ของกลุ่มคนเก็บผักและปลูกผักอีกด้วย เพราะด้านหลังและบริเวณรอบ ๆ กองขยะนั้น จะอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชผักบางชนิด เช่น ผักบุ้ง มะเขือเทศ มะเขือ พริก มะละกอ

และผักตำลึง เป็นต้น พืชผักเหล่านี้ขึ้นในบริเวณดังกล่าวได้ก็เนื่องจากเมล็ดหรือพืชผลที่เสียและได้ถูกนำมาทิ้งในบริเวณดังกล่าว เมื่อนาน ๆ เข้าก็ได้เจริญเติบโตให้ลูกให้ผล และสามารถนำมาใช้ปรุงประกอบอาหารได้ ในแต่ละวันจะมีชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงเข้ามาเก็บพืชผักเหล่านี้ไปจำหน่ายยังตลาด โดยนำรถโซ่ (สามล้อเครื่องพ่วงข้าง) เข้ามา บางคนก็มาคนเดียวแต่ในขณะที่บางคนก็มาเป็นครอบครัว แต่กลุ่มอาชีพนี้ก็ยังมีเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่เข้ามาเก็บพืชผักในบริเวณดังกล่าว นอกจากมาเก็บพืชผักแล้วก็จะมีบางคนที่จะนำอาหารมาฝากนึ่ง (บริเวณโคนต้นผักนึ่ง) ที่ถูกนำมาทิ้งรวมกันกับขยะอื่น ๆ ในกองขยะ ทั้งนี้เพื่อที่จะนำเอาไปปลูกต่อ โดยการนำไปทิ้งไว้ในแหล่งน้ำใกล้ ๆ บ้าน เพื่อปล่อยให้ผักนึ่งได้เจริญเติบโตเองตามธรรมชาติ เมื่อผักนึ่งเจริญเติบโตจนได้ขนาดก็ค่อยเก็บไปขาย โดยกลุ่มคนเก็บผักและปลูกผักเหล่านี้จะไม่เก็บเศษขยะอย่างอื่น แต่ต้องการแต่เฉพาะส่วนต่าง ๆ ของพืชผักที่สามารถนำเอาไปปลูกและจำหน่ายได้เท่านั้น สำหรับพืชผักที่มากับได้ในแต่ละครั้งจากบริเวณกองขยะ เมื่อนำไปขายยังตลาดจะขายได้ครั้งละประมาณ 100 กว่าบาท

บริเวณกองขยะนอกจากเป็นแหล่งที่มาของรายได้ของ 2 กลุ่มอาชีพดังกล่าวแล้ว บริเวณกองขยะยังเป็นที่รวมหรือที่พบเจอของกลุ่มอาชีพอีกหลายอาชีพอีกด้วย เช่น แม่ค้า / พ่อค้า ที่จำหน่ายของกิน นายทุนที่รับซื้อเศษขยะ พนักงานขับรถเกลี่ยขยะ และพนักงานขนขยะของเทศบาลที่รับเหมาโดยเอกชน เป็นต้น

จาก “คนขายขอบ” สู่ “กลุ่มคนหลิบ”

ก่อนที่จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ หรือ “กลุ่มคนหลิบ” กลุ่มคนเหล่านี้ก็มีสภาพชีวิตที่ไม่ได้แตกต่างจากสภาพคนหลิบที่เป็นกลุ่มอาชีพนี้สักเท่าไรนัก เพราะก่อนที่จะย่างก้าวเข้ามาสู่อาชีพเก็บขยะยังชีพ กลุ่มคนเหล่านี้ก็เป็นกลุ่มคนหลิบมาก่อน แต่เป็นคนหลิบในอีกลักษณะอาชีพหนึ่ง หรือจะแปลอีกนัยหนึ่งก็คือ กลุ่มคนเหล่านี้เมื่อก่อนก็เคยเป็นคนขายขอบนั่นเอง และในปัจจุบันถึงแม้จะเปลี่ยนอาชีพแต่ก็ยังคงอยู่ในพื้นที่ขายขอบ ไม่ได้ขยับไปสู่พื้นที่ที่เป็นจุดศูนย์กลางแต่อย่างใด จะมีก็แต่จะขยับออกไปสู่พื้นที่ที่เป็นขายขอบมากยิ่งขึ้น เพราะ “กลุ่มคนหลิบ” กลุ่มนี้ ถูกมองว่าเป็นพวกสกปรก ตำด้อย และน่ารังเกียจ ทำให้ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมและวิถีปฏิบัติที่มีต่อกัน ขณะเดียวกันกลุ่มคนหลิบกลุ่มนี้ก็มีพรหมแดนของตนเอง มีรูปแบบชีวิต ประสบการณ์ชีวิต และการดำเนินชีวิตของตนเองที่แตกต่างออกไปจากกลุ่มอาชีพอื่น ๆ

ก่อนที่จะย่างก้าวเข้ามาสู่อาชีพคนเก็บขยะยังชีพ กลุ่มคนหลิบเหล่านี้ส่วนใหญ่เคยประกอบอาชีพรับจ้างมาก่อน ซึ่งเป็นงานที่ไม่จำเป็นต้องใช้ความชำนาญหรือเงินลงทุนมากนัก ไม่ว่าจะเป็นแรงงานก่อสร้าง ซึ่งโดนผู้รับเหมาเบียดค่าแรง เลยต้องออกจากงานก่อสร้าง แล้วก้าวเข้ามาสู่อาชีพคนเก็บขยะยังชีพ หรืออาชีพรับจ้างทั่วไป ซึ่งรายได้ไม่น้อยไม่เพียงพอจ่ายรายจ่าย เลยต้องออกจากงานและก้าวเข้ามาสู่อาชีพนี้ เพราะอาชีพนี้มีรายได้มากกว่าและมีความอิสระกว่า หรือแม้แต่อาชีพขับรถบรรทุก 10 ล้อ ที่รายได้ไม่เพียงพอจ่ายเช่นกัน เพราะต้องเสียเงินไปกับค่าน้ำมัน ค่าน้ำมัน ค่าทางด่วน หรือแม้แต่ค่าส่วย

"แต่ก่อนพี่ทำงานที่ห้างสหไทย แต่รายได้ก็น้อยไม่พอจ่าย เลยมาเก็บขยะรายได้ดีกว่า อีสระด้วย"

"แต่ก่อนพี่ทำงานก่อสร้างแค่ ๆ นี่แหละ แต่ไม่ได้เบี่ย คนจ่ายเบี่ยเขาหนีไปไม่ยอมจ่ายค่าแรง เห็นคนอื่นเขามาเก็บขยะกัน เลยลองมาเก็บแลเห็นรายได้ดีเลยมาเก็บตลอด"

"ต้องเสียค่าน้ำมันเอง นอกจากค่าน้ำมันแล้ว ยังต้องเสียค่ากิน ค่าทางด่วน ค่าส่วย ถึงค่ายาบ้าด้วย เพราะช่วงนั้นเสพยาบ้า ถ้าไม่เสพยาบ้า ไม่มีแรง ขับรถไม่ไหว พอเป็นพนักนี้ถึงไม่พอจ่าย เลยเลิกขับ"

"แต่ก่อนพี่เป็นแม่ค้าทำไก่เชือด"

จาก "คนชายขอบ" สู่ "กลุ่มคนหลิ่ว" สะท้อนให้เห็นมุมมองและแง่คิดบางอย่างเกี่ยวกับสภาพชีวิตของกลุ่มคนบางกลุ่มในสังคมที่ไม่มีโอกาสมากนักในการที่จะเลือกบางสิ่งบางอย่างให้กับชีวิตของตนเอง เนื่องจากโดนจำกัดพื้นที่ทางโอกาสในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นโดนจำกัดพื้นที่ทางโอกาสด้วยตัวตนของตนเองหรือด้วยตัวของสังคมก็ตาม

"ขยะ" ทรัพยากรชายขอบในฐานะสินค้า

"ขยะ" ได้ถูกนำมาเปลี่ยนเป็นสินค้า ในการแลกเปลี่ยนในรูปของตัวเงินสด ซึ่งภายใต้การแลกเปลี่ยนเหล่านี้นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่าง ๆ แม้ว่าขยะจะถูกแปลงความหมาย เป็น "สินค้า" แต่เป็นสินค้าที่อยู่ในฐานะเศรษฐกิจนอกระบบ และการแลกเปลี่ยนในชีวิตประจำวันของกลุ่มคนเหล่านี้ นอกเหนือการแลกเปลี่ยนโดยปกติแล้วพบว่า ภายใต้การแลกเปลี่ยนหรือการซื้อขายทรัพยากร "ขยะ" เหล่านี้พบว่ามีความสัมพันธ์ทางสังคมแอบแฝงอยู่ ทั้งในแง่ของการเข้าถึงทรัพยากร หรือระบบอุปถัมภ์ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทรัพยากรชายขอบเหล่านี้ถูกแปลงเป็นสินค้า โดยกระบวนการกลายเป็นสินค้า (Commodification) ให้อยู่ในมาตรฐานของระบบคุณค่าเดียวกัน นั่นคือ "ค่า" หรือ "ราคา" เป็นเงินตรา

ความหลากหลายของทรัพยากร "ขยะ" เมื่อถูกนำมาคัดเลือก ผ่านกระบวนการต่าง ๆ โดยวิธีการของคนกลุ่มเก็บขยะยังชีพ พบว่า ขยะสามารถแปลงคุณค่าของมันเป็นเงินตรา และเขาได้นำ "สินค้า" เหล่านี้ส่งกลับคืนให้แก่กลุ่มคนที่อยู่ในเมือง หรือส่งเข้าสู่ระบบการผลิตของเมือง เช่น โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้เมื่อทรัพยากรขยะถูกแปลงโฉมให้เป็นสินค้าแล้ว ขยะก็ได้หันกลับเข้าสู่ระบบการผลิตและบริโภคของกลุ่มคนที่อยู่ในเมืองอีกครั้งหนึ่ง

แผนภาพ 10 “ขยะ” ทรัพยากร “ขายขอบ”

เมื่อทรัพยากรขายขอบอย่าง “ขยะ” ถูกแปลงเป็นสินค้าที่มีค่าหรือมีราคา สินค้าเหล่านี้จะมีอัตราขึ้น-ลง โดยมีพ่อค้า แม่ค้า และโรงงานรับซื้อขยะเป็นผู้กำหนดราคา ขณะเดียวกันกลุ่มผู้รับซื้อเหล่านี้ก็ถูกกำหนดราคาจากโรงงานแปรรูป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการนำเข้า การขนส่ง ค่าจ้างแรงงาน เป็นต้น ดังนั้นราคา “ขยะ” จึงมีการขึ้น-ลง ในแต่ละช่วงเวลา

รายการราคาสินค้า “ขยะ” ที่มีการซื้อขายในจังหวัดนครศรีธรรมราช

เหล็กกรวม	กิโลกรัมละ	2.50	บาท
เหล็กหล่อ	กิโลกรัมละ	4	บาท
เหล็กโซด	กิโลกรัมละ	1.50	บาท
เหล็กขี้กิ้ง	กิโลกรัมละ	1	บาท
กระป๋อง	กิโลกรัมละ	1	บาท
กระดาดแข็ง	กิโลกรัมละ	2.20	บาท
กระดาดย่อย	กิโลกรัมละ	1.20	บาท
กระดาดหนังสือพิมพ์	กิโลกรัมละ	3	บาท
เศษแก้วขาว	กิโลกรัมละ	0.50	บาท
เศษแก้วแดง	กิโลกรัมละ	0.30	บาท
ข้าง (กล่อง)	กิโลกรัมละ	5	บาท
สิงห์ (กล่อง)	กิโลกรัมละ	3.50	บาท
น้ำปลา (กล่อง)	กิโลกรัมละ	20	บาท

น้ำปลา (ใบ)	กิโลกรัมละ	1.30	บาท
ไฮเนเก้น (กล่อง)	กิโลกรัมละ	11	บาท
ไฮเนเก้น (ใหญ่)	กิโลกรัมละ	-	บาท
ไฮเนเก้น (เล็ก)	กิโลกรัมละ	-	บาท
ขวดโซดาวันเวย์	กิโลกรัมละ	0.50	บาท
M 150	กิโลกรัมละ	0.30	บาท
อลูมิเนียมบาง	กิโลกรัมละ	38	บาท
อลูมิเนียมหนา	กิโลกรัมละ	36	บาท
อลูมิเนียมฉาก	กิโลกรัมละ	43	บาท
อลูมิเนียมเส้น (ปลอก)	กิโลกรัมละ	48	บาท
อลูมิเนียมเส้น (ไม่ปลอก)	กิโลกรัมละ	10	บาท
อลูมิเนียมกระป๋องโค้ก	กิโลกรัมละ	28	บาท
อลูมิเนียมผ้าเบรค	กิโลกรัมละ	22	บาท
อลูมิเนียมฝาจุกแกะ	กิโลกรัมละ	23	บาท
อลูมิเนียมฝาจุกไม่แกะ	กิโลกรัมละ	15	บาท
อลูมิเนียมไฟไหม้	กิโลกรัมละ	10	บาท
อลูมิเนียมกะทะผัด	กิโลกรัมละ	23	บาท
อลูมิเนียมกะทะไฟฟ้า	กิโลกรัมละ	23	บาท
อลูมิเนียมมุ้งลวด	กิโลกรัมละ	9	บาท
อลูมิเนียมหม้อน้ำ	กิโลกรัมละ	28	บาท
ทองแดงปลอก	กิโลกรัมละ	50	บาท
ทองแดงใหญ่	กิโลกรัมละ	47	บาท
ทองแดงเล็ก	กิโลกรัมละ	43	บาท
ทองเหลืองบาง	กิโลกรัมละ	28	บาท
ทองเหลืองหนา	กิโลกรัมละ	36	บาท
ทองเหลืองหม้อน้ำ	กิโลกรัมละ	28	บาท
ซีกลิงทองเหลือง	กิโลกรัมละ	28	บาท
ตะกั่วแข็ง	กิโลกรัมละ	12	บาท
ตะกั่วอ่อน	กิโลกรัมละ	8	บาท
สแตนเลส	กิโลกรัมละ	15	บาท
แบตเตอรี่รีขาว	กิโลกรัมละ	5.50	บาท
แบตเตอรี่รีดำ	กิโลกรัมละ	4.50	บาท
แบตเตอรี่รีเล็ก	กิโลกรัมละ	3.50	บาท

พลาสติกรวม	กิโลกรัมละ	4.50	บาท
พลาสติกขวดน้ำดื่ม	กิโลกรัมละ	9	บาท
พลาสติกใส	กิโลกรัมละ	3	บาท
จุกน้ำปลา	กิโลกรัมละ	3.50	บาท
PVC ฟ้ำ + เหลือง	กิโลกรัมละ	8	บาท
PVC เทา	กิโลกรัมละ	5	บาท
สายยางรวม	กิโลกรัมละ	6	บาท
รองเท้ารวม	กิโลกรัมละ	6	บาท
เปลือกสายไฟ	กิโลกรัมละ	1	บาท

หมายเหตุ : ราคาอาจมีการเปลี่ยนแปลงขึ้น-ลง ตามตลาด (ราคาสินค้า ณ วันที่ 11 มกราคม 45)

ที่มา : หจก. สีนเสริมทวีกิจ 40 / 10 ม. 1 ต. โพธิ์เสด็จ อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช 80000

ข้อมูลเพิ่มเติม : ถุงพลาสติกใส กิโลกรัมละ 1.50 บาท (เมื่อก่อน กิโลกรัมละ 2 บาท)

แผนภาพ 11 ศูนย์รับซื้อขยะแห่งหนึ่งใน จ.นครศรีธรรมราช

มุมมองต่ออาชีพของตนเอง

กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เข้ามาสู่อาชีพนี้โดยญาติ และเพื่อน ๆ ชักชวนหรือบางคนทำเฉพาะหน้าว่างจากการทำนา ไร่ หรือผู้ที่ว่างงานเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ หรือทำเฉพาะในช่วงปิดภาคเรียน การเข้ามาประกอบอาชีพนี้นับว่าเป็นอาชีพที่เสี่ยง สังคมรังเกียจ แต่

ถือว่าเป็นอาชีพที่สุจริต อีสระ ทั้งนี้เนื่องจากตนเองไม่มีความรู้ เพราะกลุ่มคนที่เข้ามาเก็บขยะในบริเวณโรงงาน กำจัดขยะแห่งนี้ทุกคนมีการศึกษาน้อยและบางคนก็ไม่ได้เรียนหนังสือ และที่สำคัญก็คือกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพเหล่านี้ไม่มีเงินทุนมากพอที่จะประกอบอาชีพอย่างอื่น ด้วยเหตุนี้จึงคิดยึดอาชีพนี้ให้เป็นแหล่งรายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัวให้สามารถมีชีวิตรอดต่อไปในสังคมที่เต็มไปด้วยความเหลื่อมล้ำ เพราะอาชีพนี้ไม่ต้องกำหนดเวลาในการทำงาน ไม่ต้องเป็นลูกน้องใคร พอใจกับการประกอบอาชีพนี้

อย่างไรก็ตามในการประกอบอาชีพนี้ กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพมีมุมมองตัวตน ที่สะท้อนออกมาใน 2 ด้าน คือ

ด้านบวก กลุ่มนี้จะมองอาชีพของตนเองว่า เป็นงานอิสระ จะหยุดเมื่อไรก็ได้ ทำตอนไหนก็ได้ ไม่มีเจ้านาย สุจริต ไม่ต้องขอใครกิน รายได้ดีกว่าหลาย ๆ อาชีพ ทำแล้วสบายใจ

ด้านลบ กลุ่มนี้จะมองอาชีพของตนเองว่า เป็นงานที่ต่ำต้อย ทำงานหนัก สกปรก เสี่ยงอันตราย อาย หางของยาก ราคาไม่ดี ต้องทำเพราะไม่มีทางเลือกที่จะทำอาชีพอื่น

“ไม่เห็น้อยเท่าไร ชอบ หนักดี”

“ไม่อยากไปโรงเรียน อยากเก็บขยะมากกว่า ได้เบียร์ด้วย”

“ในการมาทำงานอย่างนี้ ตนเองก็รู้สึกบ๊อดสี (อาย) เหมือนกัน แต่คิดว่ายังกดกว่าไปเดินเก็บตามถังขยะ เพราะจะมีคนเห็น แต่ถ้ามาเก็บที่นี่ ไม่ค่อยมีคนเห็น และมีคนมาเก็บหลายคน เลยไม่ค่อยรู้สึกบ๊อดสีมากนัก เพราะต่างคนต่างก็มาเก็บเหมือนกับตนเอง เลยไม่รู้สึกบ๊อดสี”

“ในการทำอาชีพเก็บขยะนี้ พี่ไม่รู้สึกลาย รู้สึกเฉย ๆ”

“เมื่อมาทำงานนี้รู้สึกเหนื่อย บางทีก็รู้สึกอายนะเหมือนกันที่ต้องมาทำงานแบบนี้ แต่ก็ต้องทำเพื่อปากเพื่อท้อง”

“ตอนแรกที่มาเก็บก็รู้สึกอายนะเหมือนกัน แต่ตอนหลัง ๆ ก็เริ่มชิน”

“รู้สึกอับอาย โดยเฉพาะเวลาที่เจอเพื่อนก็ต้องคอยหลบ”

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมกับกลุ่มบุคคลภายในบริเวณ “ออฟฟิศ”

ในชีวิตประจำวันของการปฏิบัติหน้าที่ในการหารายได้เลี้ยงตัวเองและครอบครัวของกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพต้องเจอและมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคลบางกลุ่ม รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มแต่ละกลุ่มจึงแตกต่างกันไปตามแต่วัตถุประสงค์ของความสัมพันธ์

- ความสัมพันธ์ระหว่างคนเก็บขยะยังชีพด้วยกัน

พบว่ากลุ่มคนเก็บขยะยังชีพแม้จะรู้จักหน้าตาและสนิทสนมกัน แต่ก็ไม่ได้เกาะกลุ่มหรือรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยกันสม่ำเสมอ ความสัมพันธ์ระหว่างคนเก็บขยะยังชีพด้วยกันเป็นไปใน 2 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ค้ำจุนช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และความสัมพันธ์ที่อยู่บนพื้นฐานของความขัดแย้ง อันเนื่องมาจากการแย่งชิงเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งการครอบครอง “ขยะ” ซึ่งในบางครั้งมีการแย่งชิง “ขยะ” จนเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันเองในกลุ่มอาชีพเดียวกัน หรืออีกสาเหตุหนึ่งก็เนื่องมาจากการขโมย “ขยะ” กันเองในกลุ่มอาชีพเดียวกัน ดังที่พี่นุ้ยเล่าให้ฟังว่า “การมาเก็บขยะบางครั้งก็มีการแย่งขยะกันจนถึงขนาดลงไม้ลงมือขกตีกันก็มี”

- ความสัมพันธ์ระหว่างคนเก็บขยะยังชีพกับคนขับรถขนขยะ

พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างคนเก็บขยะยังชีพกับคนขับรถขนขยะเป็นความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยคนเก็บขยะยังชีพจะจ่ายค่าเหมาขยะให้กับคนขับรถขนขยะ ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในขยะทั้งหมดที่รถคันดังกล่าวบรรทุกอยู่ ส่วนคนขับรถขนขยะก็จะได้รับเงินค่าเหมาตอบแทน หรือบางครั้งคนเก็บขยะยังชีพจะไม่จ่ายค่าเหมาเป็นตัว “เงิน” แต่อาจจะตอบแทนในลักษณะของสินน้ำใจ เช่น การซื้อน้ำดื่ม หรือเครื่องดื่มบำรุงกำลังให้เป็นการตอบแทน เป็นต้น หรืออีกประการหนึ่งก็อาจจะเป็นไปในลักษณะของการช่วยลงขยะให้กับคนขับรถขนขยะ โดยที่คนขับรถขนขยะไม่ต้องลงขยะเอง เพื่อเป็นการแลกกับกรรมสิทธิ์ในการเป็นเจ้าของขยะในรถคันดังกล่าว ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ดังเช่นกรณีของพี่เล็กและสามีที่มีรถขนขยะบางคันให้ขยะโดยไม่ต้องจ่ายค่าเหมาเหมือนกับคนอื่น ๆ เพราะพี่เล็กและสามีจะคอยช่วยลงขยะให้กับคนขับรถขนขยะ โดยที่คนขับรถขนขยะไม่ต้องลงขยะเอง ดังนั้นขยะในรถทั้งหมดคนขับรถจึงยกให้เป็นการตอบแทนสองสามีภรรยาที่ช่วยลงขยะให้

- ความสัมพันธ์ระหว่างคนเก็บขยะยังชีพกับคนรับซื้อขยะ

พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างคนเก็บขยะยังชีพกับคนรับซื้อขยะเป็นความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์สมัยใหม่ ที่มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างคู่ค้า เป็นธุรกิจที่ลูกค้า ซึ่งได้แก่ กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ ไม่สามารถต่อรองเรื่องต่าง ๆ ได้ ผู้รับซื้อขยะเป็นผู้ผูกขาดและควบคุมระบบการซื้อขายด้วยข้อมูลและการตั้งราคาขยะ รวมทั้งการตั้งเกรดขยะที่เป็นสินค้า ในฐานะที่ขยะเป็นสินค้าที่รับซื้อ รวมทั้งจำกัดความช่วยเหลือไว้เฉพาะเรื่องเฉพาะคน เช่น ในการเข้ามาซื้อขยะของกลุ่มผู้รับซื้อที่เข้ามาซื้อในบริเวณกองขยะ ผู้รับซื้อจะให้ราคากลุ่มคนเก็บขยะยังชีพที่เป็นขาประจำในราคาที่สูงกว่ากลุ่มคนเก็บขยะยังชีพที่ไม่ได้เป็นขาประจำ และหากกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพที่ไม่ได้เป็นขาประจำมีความต้องการที่จะขายขยะให้กับผู้รับซื้อที่ไม่ได้เป็นเจ้าประจำ บางครั้งอาจจะต้องมีการโทรศัพท์ไปบอกผู้รับซื้อก่อนล่วงหน้า เพราะผู้รับซื้อส่วนใหญ่จะเข้ามาซื้อแต่เฉพาะขยะของลูกค้าขาประจำเท่านั้น

นอกจากนี้กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพไม่สามารถเรียกร้องหรือต่อรองเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนที่เป็นธรรมอย่างการเป็นคู่ค้าในธุรกิจอื่น ๆ ได้เลย กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพมีทางเลือกเพียงทางเดียวคือจะขายขยะใน

ฐานะที่เป็นสินค้าให้แก่ร้านไหนเท่านั้น เงื่อนไขอื่น ๆ เช่น การต่อรองราคา ช่วงเวลาที่ควรเก็บสินค้าไว้รอขายเมื่อได้ราคาดีกว่า ก็ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพทั้งหมดเป็นคนจนที่ต้องการเงินสดมาใช้จ่ายในแต่ละวัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ บุญวัช บุญเจือ ที่พบว่าสัมพันธ์ระหว่างคนเก็บของเก่ากับเจ้าของร้านรับซื้อของเก่าเป็นความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์สมัยใหม่ ที่มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างคู่ค้า ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดระบบอุปถัมภ์สมัยใหม่ที่กล่าวว่า เมื่อเศรษฐกิจเริ่มมีความแตกต่างกันหลายรูปแบบ ความแตกต่างนี้ได้ส่งผลกระทบต่อขอบเขตการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้อุปถัมภ์ ซึ่งในที่นี้ได้แก่ กลุ่มผู้รับซื้อขยะและผู้รับอุปถัมภ์ ได้แก่ กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ และความสัมพันธ์ของทั้งคู่มีแนวโน้มที่จะแคบลง และจากผลการศึกษาครั้งนี้ไม่พบความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์แบบประเพณี ที่ผู้อุปถัมภ์เป็นผู้คุ้มครองและดูแลผู้รับอุปถัมภ์ในแทบทุกเรื่อง

สภาพปัญหาของกลุ่มคนหลิบ

"ปัญหาทุกปัญหาย่อมมีทางแก้" ประโยคนี้หลาย ๆ คนคงเคยได้ยินกันค่อนข้างบ่อย แต่ก็ยังมีปัญหาบางปัญหาที่ยังไม่สามารถแก้หรือหาทางออกได้ ซึ่งคงต้องใช้เวลาอันพอสมควรในการแก้ปัญหา และในการประกอบอาชีพทุกอาชีพก็ไม่มีกลุ่มอาชีพใด ๆ ที่ไม่มีปัญหา กลุ่มอาชีพคนเก็บขยะยังชีพเองก็เช่นเดียวกัน มีปัญหาหลาย ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพวกเขา ซึ่งบางปัญหาก็เป็นปัญหาที่คล้าย ๆ กับกลุ่มอาชีพอื่น ๆ แต่ในขณะที่บางปัญหาก็แตกต่างไปจากกลุ่มอาชีพอื่น ๆ

กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ หรือ กลุ่ม "คนหลิบ" กลุ่มนี้ กลายเป็นพวกขายขอบของสังคมเมือง เพราะการใช้ทรัพยากรที่เป็นขายขอบของสังคม การต้องพึ่งพิงขายขอบของการผลิต รวมทั้งการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นขายขอบ หรือที่เรียกว่า "กลุ่มคนจนเมือง"

ดังนั้นสิ่งที่พวกเขาต้องเผชิญนอกเหนือจากการคลุกคลีกับงานหนักและสกปรกแล้ว พวกเขายังต้องเผชิญกับปัญหาอื่น ๆ อีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่อยู่อาศัย การไม่มีสาธารณูปโภคใช้ หรือต้องเสียค่าสาธารณูปโภคในราคาที่สูงกว่าปกติ ปัญหาสุขภาพที่เกิดจากการไม่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคภัยที่เกิดจากขยะเป็นตัวแทนเชื้อ ปัญหาการกดราคา ปัญหาการขาดพินิจในการขนส่งสินค้าขยะไปจำหน่าย ปัญหาการเปลี่ยนแปลงราคาขยะ หรือแม้แต่ปัญหาปลีกย่อยอื่น ๆ อีกมากมาย สำหรับปัญหาสำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนหลิบลุ่มนี้พอจะสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

ปัญหาค่าครองชีพ

ปัญหาค่าครองชีพ เป็นปัญหาใหญ่สำหรับกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ เนื่องจากรายได้ไม่พอกับรายจ่าย เพราะนอกจากรายจ่ายในชีวิตประจำวันแต่ละวันแล้ว กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพส่วนใหญ่ยังต้องจ่ายค่าเช่าที่ดินด้วย เพราะบ้านที่ปลูกอาศัยอยู่ในปัจจุบันถึงแม้ว่าจะเป็นบ้านของตนเอง แต่ก็ต้องเช่าที่ดินปลูก บางคนก็เช่าที่ดินของวัด เช่น กรณีพี่จุ่นต้องจ่ายค่าเช่าที่ดินของวัด ปีละ 500 บาท ป้าเอียดก็เป็นอีกคนหนึ่งเช่าที่ดินปลูก

บ้าน โดยต้องจ่ายค่าเช่าที่ดินปีละ 500 บาท เช่นกัน หรือแม้แต่ที่บุตรที่กำลังเดือดร้อนเรื่องที่ดินที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน เพราะเจ้าของที่ดินกำลังจะเอาที่ดินคืน ก็ต้องจ่ายค่าเช่าที่ดินปีละ 500 บาท นอกจากนี้แล้วกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพยังประสบกับปัญหาการจ่ายค่าสาธารณูปโภคที่แพงกว่าอัตราปกติ โดยเฉพาะค่าไฟฟ้า เพราะส่วนใหญ่จะพ่วงไฟฟ้ามาจากบ้านของคนอื่น เจ้าของบ้านจึงคิดค่าไฟฟ้าในอัตราที่สูงกว่าอัตราปกติของการไฟฟ้า

กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพส่วนใหญ่จะมีรายได้หลักของครอบครัวจากการเก็บขยะไปจำหน่าย ซึ่งเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอน บางวันอาจจะได้ขยะมากแต่ในขณะที่บางวันได้ขยะน้อยมาก และรายได้ที่ได้มาก็ไม่ได้เป็นรายได้รายวัน แต่ประมาณ 3-7 วัน จะมีรายได้ครั้งหนึ่ง เพราะขยะที่เก็บมาได้จะเก็บรวบรวมเป็นกองไว้ประมาณ 3-7 วัน ถึงจะนำไปจำหน่ายครั้งหนึ่ง เมื่อรายได้ไม่พอกับรายจ่ายก็ก่อให้เกิดปัญหาหนี้ยืมสินเกิดขึ้น ซึ่งพี่จุ่นพูดให้ฟังว่า “ในนี้มันหนี้สินกันทุกคนแล้วแต่มากแต่น้อย” (18 / 01 / 45) มีทั้งการกู้ในระบบ และนอกระบบ พี่โอง (สามพี่ติ่ม) พี่จุ่น และพี่หนูผาก ก็เป็นส่วนหนึ่งที่หนี้ยืมสิน แต่เป็นการกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน โดยพี่จุ่นและพี่หนูผากกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 5,000 บาท โดยผ่อนเดือนละ 500 บาท แต่ในขณะที่พี่โองกู้เงินกองทุนหมู่บ้านจำนวน 13,000 บาท โดยผ่อนเดือนละ 1,100 บาท โดยพี่ติ่มเล่าให้ฟังว่าเงินที่พี่โองกู้มาส่วนหนึ่งได้หมดไปกับค่ารักษาพยาบาลตอนที่พี่ติ่มแท้งลูก (เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2545 พี่ติ่มแท้งลูกในบริเวณกองขยะ ขณะที่กำลังตั้งครรภ์ได้ 4 เดือน ซึ่งเป็นการแท้งครั้งที่ 2 ในชีวิตของพี่ติ่ม) พี่ติ่มไม่สามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลใดๆ ได้เลย เพราะพี่ติ่มไม่มีบัตรทอง 30 บาท รักษาทุกโรค และบัตรสงเคราะห์อื่น ๆ เนื่องจากพี่ติ่มไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน (18 / 01 / 45)

นอกจากการกู้เงินในระบบแล้ว ยังพบว่ากลุ่มคนเก็บขยะเพื่อการยังชีพยังมีการกู้เงินนอกระบบด้วย และต้องจ่ายดอกเบี้ยค่อนข้างสูงถึงร้อยละ 20 บาท พี่นุ้ยก็เป็นคนหนึ่งที่ถูกเงินนอกระบบ โดยพี่นุ้ยได้บอกว่า “ถ้าเงินที่หามาได้ไม่พอใช้จ่ายก็จะไปยืมยืมเงินกู้ โดยเขาคิดดอกเบี้ย ร้อยละ 20 บาท” (18 / 12 / 44) ซึ่งการคิดดอกเบี้ยนอกระบบที่พี่ติ่มคุยให้ฟังนี้สอดคล้องกับคำพูดของป้ายา ที่บอกว่า “บางที่กำหนุนเงินไม่ทันถ้าไปยืมโดยไม่ต้องจ่ายดอก จะยืมในเครือพี่น้อง ไม่ไปยืมดอก เพราะดอกแพงร้อยละ 20 บาท บางทีลูกก็ส่งมาให้ ”

นอกจากการกู้หนี้ยืมสินแล้ว การแก้ปัญหาของกลุ่มคนเก็บขยะเพื่อการยังชีพในเรื่องของค่าครองชีพก็ยังมิในเรื่องการติดค้างชำระสินค้าอุปโภค และบริโภคตามร้านค้าขายของชำต่าง ๆ เนื่องจากไม่มีเงินที่จะไปซื้อสินค้าอุปโภคและบริโภค ต้องรอให้ขายขยะได้เงินมาก่อนจึงจะนำมาชำระค่าสินค้า เช่น กรณีของพี่น้อย ที่เล่าให้ฟังว่า “รายได้ไม่พอกับรายจ่าย เพราะต้องจ่ายหนี้หมด เพราะในแต่ละวันต้องไปเซ็นขอใช้ของกินจากร้านชำ ๆ บ้านก่อน เช่น ข้าวสาร เป็นต้น พอขายขยะไปขายได้งวดหนึ่งก็นำเงินมาจ่ายหนี้ครั้งหนึ่ง” (18 / 12 / 44)

การเสี่ยงโชคก็เป็นอีกหนทางหนึ่งที่คนกลุ่มนี้คิดว่าเป็นทางออกที่ดีสำหรับการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของพวกเขา อย่างน้อยพวกเขาก็ยังมีความหวัง ว่าในช่วงกลางเดือนหรือช่วงต้นเดือน พวกเขาอาจจะโชคดีโดยการถูกหวยก็เป็นได้

“เมื่อก่อนแหละปั่น เล่นที่ 300 แต่ช่วงนี้ไม่ค่อยได้เล่น เวลาเล่นก็ซื้อเตา ๆ ถูกบ้างไม่ถูกบ้าง ส่วนใหญ่ไม่ค่อยถูก ช่วงนี้ถ้าซื้อก็ซื้อไม่กี่บาท”

“กำปั่นบ้างแหละ ซื้อตามเพื่อน”

“ช่วงนี้ไม่ค่อยได้เล่น ไม่ค่อยมีเบี้ยซื้อ”

“เล่นเหมือนกัน เผื่อถูก”

ปัญหาคนเถื่อน

หลาย ๆ คนที่มาเก็บขยะที่โรงงานกำจัดขยะแห่งนี้เป็นคนเถื่อน เพราะไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน และไม่มีสำเนาทะเบียนบ้าน จึงก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาหลายประการ โดยเฉพาะการสูญเสียโอกาสในการเข้าถึงหรือการสูญเสียสิทธิบางอย่างที่ควรจะได้รับ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิทางการเมือง การศึกษา หรือสิทธิในเรื่องของสวัสดิการต่าง ๆ โดยเฉพาะสวัสดิการที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาล เช่น บัตรสงเคราะห์ บัตรทอง 30 บาท รักษาทุกโรค เป็นต้น เพราะการที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน และไม่มีสำเนาทะเบียนบ้าน ทำให้ไม่สามารถทำบัตรรักษาพยาบาลเหล่านี้ได้ และจากการศึกษาพบว่าผู้ที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้านส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มาจากต่างอำเภอและจากต่างจังหวัด โดยผู้ที่มาจากต่างจังหวัดส่วนใหญ่จะไม่เคยกลับไปจังหวัดนั้นอีกเลย เนื่องจากเหตุผลหลายประการด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของค่าใช้จ่ายในเดินทาง ไม่มีบ้านที่จังหวัดนั้นแล้ว เป็นต้น สำหรับผู้ที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนนั้น ส่วนใหญ่เป็นเพราะบัตรหายบ้าง บัตรหมดอายุบ้าง แล้วไม่ได้ไปติดต่อกับทางอำเภอหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอทำบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้านใหม่ เนื่องจากกลุ่มคนเก็บขยะหลายคนไม่ได้ให้ความสำคัญกับตรงจุดนี้ และปล่อยไว้นานจนมาถึงทุกวันนี้ จนในที่สุดก็ต้องกลายเป็น “คนเถื่อน” ไปโดยปริยาย

ปัญหายาเสพติด

ปัญหายาเสพติดนับเป็นปัญหาสำคัญอีกปัญหาหนึ่งที่พบในกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ จากการศึกษารายว่ายาเสพติดที่กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพเสพส่วนใหญ่ ได้แก่ ยาม้า และ ใบกระท่อม จากการสังเกตพบว่ากลุ่มคนเก็บขยะส่วนใหญ่ที่อยู่ในวัยกลางคนทั้งผู้หญิงและผู้ชายจะกินใบกระท่อม โดยให้เหตุผลว่า เมื่อกินแล้วทำให้ไม่เหนื่อยและมีแรงที่จะเดินคุ้ยหาขยะ เพราะในแต่ละวันต้องเดินในบริเวณกองขยะเกือบตลอดทั้งวัน ป้าจิตร พี่สุนรี และพี่จูน เล่าให้ฟังว่า ส่วนใหญ่ที่มาเก็บขยะจะกินใบกระท่อมกันทั้งนั้น โดยซื้อมาเป็นกำ ๆ ละ 40 ใบ ราคากำละ 10 บาท และหากถูกตำรวจจับจะถูกปรับใบละ 70 บาท และหากไม่จ่ายค่าปรับก็จะต้องติดคุกแทน ถ้าติดคุกก็คิดหักวันละ 70 บาท (18 / 01 / 45) ส่วนใหญ่จะกินกระท่อมมาเป็นระยะเวลาหลายปี เช่น ป้าจิตร กินมานาน 5-6 ปีแล้ว และหากหยุดกินเมื่อไรก็จะมีอาการปวดเมื่อยตามตัว นอก

จากนี้พี่สุหรียังเล่าต่อไปว่า ช่วงระยะเวลาที่กินใบกระท่อม หากมีฝนตก จะทรมานมาก เพราะจะทำให้หนาวมาก หนาวจนเข้ากระดูก จะโดนฝนไม่ได้เลย จะหนาวสั่นอยู่ตลอดเวลา (18 / 01 / 45)

ในเรื่องของปัญหายาเสพติดนอกจากใบกระท่อมแล้ว ยังมีเรื่องของยาบ้าอีกด้วย มีหลายคนที่เคยติดยาบ้ามาก่อน ก่อนที่จะมาทำอาชีพนี้ บางคนก็เลิกแล้วแต่ในขณะที่บางคนก็ยังไม่เลิก พี่จูนก็เป็นคนหนึ่งที่เคยเสพยาบ้ามาก่อน เพราะก่อนหน้านี้พี่จูนขับรถบรรทุก 10 ล้อ บรรทุกอาหารทะเลจำพวกปลาและกุ้ง แต่เนื่องจากรายได้ไม่พอจ่ายจึงเลิกอาชีพขับรถบรรทุก เพราะพี่จูนขับรถบรรทุกแบบเหมา ค่าน้ำมัน ค่ากิน ค่าทางด่วน พี่จูนจะต้องจ่ายเองทั้งหมด พี่จูนให้เหตุผลว่าที่เลิกยาบ้าได้เพราะไม่มีเงินซื้อ เลยไม่ได้เสพมานาน เมื่อนาน ๆ เข้า ก็เลยเลิกได้ แต่มีอีกหลายคนที่ยังเสพอยู่ ดังที่ป้าจิตรเล่าให้ฟังว่า “มีบ้างบางคนก็กินบางคนก็ไม่กิน สวานั้นกินนะ (พร้อมทั้งชี้ไปที่ผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งกำลังยื่นเลือกขยะอยู่)” (19 / 12 / 44)

ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย

ในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยกลิ่นเหม็น ฝุ่นละออง และเชื้อโรคนานาชนิด แน่ใจว่าย่อมเป็นสถานที่ที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคต่าง ๆ อย่างแน่นอน หากไม่มีมาตรการป้องกันที่ดี บริเวณโรงงานกำจัดขยะแห่งนี้เป็นสถานที่ที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคต่าง ๆ กลุ่มคนเก็บขยะที่เข้ามาเก็บขยะในบริเวณแห่งนี้มีอัตราเสี่ยงต่อการเกิดโรคค่อนข้างสูงมากโดยเฉพาะโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจและระบบทางเดินอาหาร เนื่องจากในบริเวณดังกล่าวเต็มไปด้วยกลิ่นเหม็นและฝุ่นละอองมากมาย และกลุ่มคนเก็บขยะที่เข้ามาเก็บขยะเกือบทุกคนไม่มีใครสวมใส่ผ้าปิดจมูก โดยส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า “ไม่ถนัด” เช่นเดียวกับกับป้าจิตร ที่บอกว่า “ป้าจิตรใส่ไม่ได้ ใส่แล้วอึดเป็นลม หายใจไม่ออกนิ” (19 / 12 / 44)

นอกจากโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจและระบบทางเดินอาหารแล้วยังพบว่ากลุ่มคนเก็บขยะยังชีพส่วนใหญ่เป็นโรคผิวหนัง โดยเฉพาะ กลาก เกาฬ ซึ่งสังเกตเห็นได้ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นพี่จูน พี่สุหรี ล้วนแล้วแต่เป็นโรคผิวหนังทั้งสิ้น และนอกจากนี้แล้วยังมีบางคนป่วยด้วยโรคบางโรค ดังที่พี่ติ่มเล่าให้ฟังว่า ก่อนหน้านี้มีป้าคนหนึ่งมาเก็บขยะ และเผชิญโดนเข็มฉีดยาของโรงพยาบาลที่รกรกขยะนำมาทิ้งไว้ดำ และได้เสียชีวิตในเวลาต่อมา ซึ่งพรรคพวกที่มาเก็บขยะต่างก็พูดเป็นเสียงเดียวกันว่าป้าคนนี้ติดเชื้อเอดส์จากเข็มฉีดยา (18 / 01 / 45) จากที่พี่ติ่มเล่าให้ฟังสะท้อนให้เห็นถึงความเสี่ยงต่อการติดโรคของกลุ่มคนเก็บขยะที่เข้ามาเก็บขยะในบริเวณโรงงานกำจัดขยะแห่งนี้ ป้าจิตรและพรรคพวกที่มาเก็บขยะเล่าให้ฟังเพิ่มเติมว่า การมาเก็บขยะที่นั่นค่อนข้างเสี่ยงต่อการติดโรคมาก โดยเฉพาะขยะที่มาจากโรงพยาบาลต่าง ๆ เพราะโรงพยาบาลบางแห่ง เมื่อนำขยะมาทิ้งไม่ได้มีมาตรการจัดการที่ดี ไม่ได้มีระบบป้องกันใด ๆ ดังนั้นหากเก็บขยะไม่ระวังก็อาจจะโดนเข็มฉีดยาดำและอาจจะทำให้ติดเชื้อได้ และขยะที่มาจากโรงพยาบาลส่วนใหญ่จะเป็นขยะที่สกปรกมาก และกลุ่มคนเก็บขยะส่วนใหญ่ก็ไม่นิยมสวมใส่ถุงมือ โดยให้เหตุผลว่าหยิบจับและคุ้ยหาขยะไม่สะดวก แต่ก็มีบางคนที่สวมใส่ถุงมือ แต่ก็ป้องกันได้ไม่มากนัก เพราะถุงมือส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อพลาสติกหรือผ้าบาง ๆ บางครั้งเมื่อโดนเข็มฉีดยาดำก็ทะลุ ดังนั้นถุงมือจึงป้องกันได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น

ปัญหาครอบครัว

ปัญหาครอบครัวเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่พบเจอในกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ จากการพูดคุยทำให้ทราบว่าหลาย ๆ คน ที่มาเก็บขยะในบริเวณโรงงานกำจัดขยะแห่งนี้มีปัญหาคู่ครอง โดยเฉพาะปัญหาการหย่าร้าง พี่บุรณก็เป็นหนึ่งในหลาย ๆ คนที่ประสบกับปัญหาคู่ครอง ซึ่งน้องกวางบุตรสาวของพี่บุรณเล่าให้ฟังว่าแม่มีสามี 3 คน โดยสามีคนแรกได้แยกทางกับแม่ และไปมีครอบครัวใหม่ แม่จึงได้สามีใหม่คนที่ 2 (พ่อของน้องกวาง) ต่อมาก็เสียชีวิตเนื่องจากไม่สบาย แม่จึงมีสามีใหม่คนที่ 3 โดยสามีใหม่คนที่ 3 ของแม่ มีลูกติดที่เกิดจากภรรยาเก่ามาด้วย 2 คน

ป้าจิตรก็เป็นอีกคนหนึ่งที่ได้แยกทางกับสามี เพราะสามีไปมีภรรยาใหม่ ป้าจิตรจึงต้องรับภาระเลี้ยงดูลูกชายหญิง 4 คน แต่เพียงลำพัง แต่ต่อมาป้าจิตรก็ได้สามีใหม่ โดยสามีใหม่ของป้าจิตรก็มีลูกชายที่ติดจากภรรยาเก่ามาด้วย 1 คน

ลูกสาวของพี่จูนที่มาเก็บขยะกับพี่จูนก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาคู่ครอง ที่ต้องมาเก็บขยะเพื่อหาเงินเลี้ยงดูบุตรสาว วัย 1 ปี 4 เดือน เพียงลำพัง เนื่องจากลูกสาวของพี่จูนได้แยกทางกับสามี ตั้งแต่เพิ่งคลอดลูกใหม่ ๆ แต่ในความโชคร้ายก็ยังโชคดีอยู่บ้างที่ได้รับการช่วยเหลือจากสหไทยมูลนิธิ จ.นครศรีธรรมราช โดยทางมูลนิธิได้ให้การช่วยเหลือสนับสนุนในเรื่องของการให้นมฟรีจนกว่าเด็กจะอายุได้ 1 ½ ปี เพราะเป็นเด็กที่ไม่มีพ่อและครอบครัวมีฐานะยากจน นับว่าเป็นการช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งให้กับครอบครัวนี้ได้ค่อนข้างมาก

สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาของกลุ่มคนหลิ่ว

สาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนหลิ่วกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการอยู่ห่างไกลจากจุดศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และสังคมวัฒนธรรมทำให้กลุ่มคนหลิ่วกลุ่มนี้ขาดอำนาจต่อรอง ขาดการศึกษา ขาดทักษะ ขาดเงินทุน ขาดเครื่องมือที่จะเข้าถึงอำนาจและทรัพยากรต่าง ๆ ถูกกีดกันออกจากระบบต่อรองอำนาจและการจัดการทรัพยากร และความมั่นคงในสังคม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ แก่คนกลุ่มนี้ จากการศึกษาพบว่าคนกลุ่มนี้ทุกคนมีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำหรือบางคนไม่มีโอกาสได้เข้ารับการศึกษาระบบเลย ระดับการศึกษาสูงสุดของคนกลุ่มนี้ที่พบเจอ คือ ปี่หมัด ปี่ทิว และปี่นุ่ย ซึ่งจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในขณะที่พี่ติ่ม พี่บุรณ ไม่มีโอกาสได้รู้หรือได้สัมผัสด้วยตัวเองเลยว่าบรรยากาศการเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นอย่างไร เพราะทั้งสองไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ จากการที่ด้อยโอกาสทางการศึกษานี้เองได้ส่งผลให้คนกลุ่มนี้ด้อยโอกาสด้านอื่น ๆ ตามไปด้วย

“ป้าไม่มี ป้าเขียนหนังสือไม่เป็น อ่านกะไม่ออก ไม่รู้เปิดพรีอ ถึงไม่มีเบ้ยอไปฝากกัน”

"เขียนให้ทีละ พี่เขียนไม่เป็น"

"ช่วยจดให้ทีละ เขียนหนังสือไม่ถูก พอดีเขากินข้าวกัน ให้ไปซื้อมาให้ แต่จำไม่ได้"

"บางครั้งก็ขาดเรียนมาเก็บ ไม่ได้ไปโรงเรียน เพราะแม่ไม่มีเงิน"

"ครูเขาไม่รู้หรอก เขาไม่สนใจฉัน ถึงรู้เขาก็ไม่มาตามหรอก ที่นี่สกปรกจะตาย ครูเขาไม่ตามเข้ามาหรอก"

"พี่ไม่มีบัตรประชาชน เวลาไปติดต่ออะไร ติดต่อไม่ได้ ไม่รู้จะไปทำบัตรที่ไหน หลายคนที่อยู่ที่นี่ก็ไม่มีบัตรประชาชน"

เสียงเพรียกจากกลุ่มคนหลิบ

จากปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องประสบทำให้กลุ่มคนหลิบลุ่มนี้มีความต้องการในการเข้าถึงหรือในการได้รับความช่วยเหลือต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาคเอกชนหรือหน่วยงานภาครัฐ สิ่งที่สำคัญที่สุดที่กลุ่มคนหลิบลุ่มนี้ต้องการก็คือ "ความมั่นคงในการดำเนินชีวิต" โดยให้พวกเขาได้มีโอกาสในการขยับตัวเองเข้ามาสู่พื้นที่ที่เป็นจุดศูนย์กลางของสังคม ไม่ใช่ปล่อยให้พวกเขาอยู่ชายขอบอย่างนี้ตลอดไป เพราะตามลำพังเฉพาะพวกเขาคงไม่มีกำลังเพียงพอที่จะขยับตัวเองเข้ามาสู่จุดศูนย์กลางของสังคมได้ แต่เมื่อใดก็ตามหากมีแรงเสริมจากผู้ที่มีกำลังเพียงพอที่จะช่วยขยับพวกเขาให้หลุดพ้นจากชายขอบเข้ามาสู่พื้นที่ที่เป็นจุดศูนย์กลางได้

"อยากให้ช่วยเหลือในเรื่องการศึกษาของลูก ๆ เพราะอยากให้ลูก ๆ ได้มีการศึกษาที่ดี ๆ จะได้ไม่ต้องมาทำงานเก็บขยะเหมือนตน"

"อยากให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของการบรรจงาน จะได้มีงานทำ ไม่ต้องมาเก็บขยะ อยากให้รัฐช่วยในเรื่องของการมีงานทำ เพื่อชีวิตที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้"

"อยากให้เข้ามาช่วยเหลือเกี่ยวกับการบรรเทาความทุกข์ร้อนของพวกเขา เพราะบางครั้งรายได้ไม่พอกับรายจ่ายภายในครอบครัว และอยากให้ช่วยในเรื่องของยารักษาใช้"

"ถ้าเกิดมาสัมภาษณ์แล้วจะให้อะไร ก็แค่ขอรองเท้าบูทกับถุงมือก็พอ"

“อยากให้รัฐช่วยเหลือเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาของบุตร ถ้ารัฐช่วยเหลือตรงนี้ได้ก็จะยิ่งดี”

“ต้องการให้ทางรัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือมากที่สุดก็คือในเรื่องของทุนการศึกษาของลูก ๆ ที่กำลังอยู่ในระหว่างการศึกษา”

“อยากให้ช่วยเหลือ อย่าให้กดราคา”

“อะไรก็ได้ ที่ได้ต่างค์”

“กลัวโดนประมุขกองขยะ แล้วไม่สามารถมาเก็บขยะได้”

“ทางออก”

ทางออกที่ดีที่สุดสำหรับกลุ่มคนหลักรุ่นนี้ คือ รัฐหรือทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องพยายามเบียดขับคนกลุ่มนี้ให้ออกจากพื้นที่ที่เป็นชายขอบให้เข้ามาสู่พื้นที่ที่เป็นจุดศูนย์กลางทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ไม่ควรเบียดขับคนกลุ่มนี้ออกไปสู่พื้นที่ที่เป็นชายขอบมากยิ่งขึ้นไปอีก เพราะมิฉะนั้นแล้วคนกลุ่มนี้อาจจะตกขอบไปเลยก็ได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย ๆ

ส่วนหนึ่งของทางออก

- การเผยแพร่ให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคภัยที่เกิดจากขยะเป็นตัวแพร่เชื้อ เพื่อให้พวกเขาสามารถประกอบอาชีพได้บนพื้นฐานของความปลอดภัย
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างสาธารณูปโภคที่จำเป็นในบริเวณโรงงานกำจัดขยะแห่งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องน้ำห้องส้วม เป็นต้น
- ส่งเสริมด้านการประกอบอาชีพเสริม เพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้ช่องทางหนึ่ง ให้กับกลุ่มคนหลักรุ่นนี้
- รณรงค์ให้กลุ่มคนหลักรุ่นเห็นความสำคัญของการศึกษา เพื่อรุ่นลูกรุ่นหลานจะได้มีโอกาสในการเข้าไปอยู่ในพื้นที่ที่เป็นจุดศูนย์กลางทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มิต้องสืบเชื้อสายความเป็น “คนชายขอบ” หรือ “คนหลักรุ่น”
- สังคมต้องเปิดใจกว้างไม่ควรจำกัดโอกาสของพวกเขาในการเข้าถึงสวัสดิการหรือทรัพยากรต่าง ๆ ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ฯลฯ

บทที่ 4

กรณีศึกษา

วิลาวรรณ ศักดิ์สง ชื่อเล่น ป้าเอียด

อายุ 42 ปี

ที่อยู่ 1833/46 ต.ท่าวัง อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

ในครอบครัวมีสมาชิกอาศัยอยู่ร่วมกันทั้งหมด 5 คน มีบุตร 3 คน ซึ่งบุตรทุกคนกำลังเรียนหนังสือ โดยบุตรคนสุดท้อง อายุ 4 ปี กำลังเรียนอนุบาล คนโตกำลังเรียนอยู่ที่สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช ชั้นปีที่ 4 บ้านอยู่ที่หน้าสถานีรถไฟ เป็นบ้านของตนเองแต่มาปลูกอยู่บนที่ดินเช่า ที่ดินที่เช่าอยู่เช่าปีละ 500 บาท จะมาเก็บขยะทุกวัน โดยจะออกจากบ้านตั้งแต่เช้าแล้วจะกลับประมาณ 17.00 น. ในการมาเก็บขยะจะนำรถจักรยานยนต์มาเอง และจะนำข้าวห่อมาทานในตอนเที่ยง ในวันธรรมดา (วันจันทร์-ศุกร์) จะเก็บกันแค่ 2 คน ถ้าเป็นวันหยุด (วันเสาร์-อาทิตย์) จะมีลูก ๆ มาช่วยเก็บด้วยอีก 2 คน รวมเป็น 4 คน ซึ่งในแต่ละวันจะมีขยะที่ถูกนำมาทิ้งหลายตัน จึงต้องแย่งกันเก็บ ในการเก็บขยะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น แต่จะมีบางคนที่เหมาะสมจากรถที่นำขยะไปทิ้ง ซึ่งตกคันละประมาณ 1,000 บาท แต่ถ้ามีขยะที่ต้องการไม่มากนักคนขับรถก็จะลดราคาค่ามาให้ตามแต่ปริมาณของขยะที่สามารถเก็บได้ แต่ค่าเหมาแต่ละคันจะไม่เกิน 1,000 บาท ซึ่งขยะที่ต้องเหมาจากรถส่วนมากจะเป็นรถขยะของบริษัทเอกชน แต่ในบางครั้งคนขับรถที่เอาขยะมาทิ้งก็จะให้เปล่า ๆ ไม่ได้คิดเงิน แต่ทางผู้เก็บขยะจะให้ค่าตอบแทนโดยวิธีการอื่น เช่น การซื้อน้ำให้ดื่ม เป็นต้น รายได้จากการเก็บขยะของครอบครัวนี้ตกเดือนละประมาณ 6,000 กว่าบาท ในแต่ละวันจะมีรายได้ตกประมาณ 200 บาท (ถ้าเก็บ 2 คน จะได้ไม่ถึง 300 บาท) ในการเก็บขยะเมื่อเก็บขยะมาได้จะเก็บรวบรวมกองไว้จนครบ 3-4 วัน จึงจะนำไปขายครั้งหนึ่ง เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการจ้างรถขนขยะไปขาย เพราะในการนำขยะที่เก็บได้ไปขายจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างรถขนส่ง ซึ่งรถที่รับจ้างขนขยะไปขาย จะคิดค่าจ้างเที่ยวละ 150 บาท สำหรับขยะที่ครอบครัวนี้เก็บได้จะนำไปขายที่ร้านรับซื้อซึ่งตั้งอยู่ที่ยวนแหล เพราะที่ยวนแหลจะมีร้านรับซื้อหลายร้านและให้ราคาดี สำหรับขยะที่เก็บได้และนำไปขาย จะแยกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

ขวดน้ำโพลาลิส (ขึ้นอยู่กับเนื้อของพลาสติก)	กิโลกรัมละ	5,10	บาท
ขวดแก้ว	กิโลกรัมละ	50	สตางค์
เหล็ก	กิโลกรัมละ	3	บาท
กระดาดย้อย	กิโลกรัมละ	1	บาท
กระดาดสมุด	กิโลกรัมละ	2.20	บาท
อลูมิเนียม	กิโลกรัมละ	36	บาท

กระป๋องน้ำอัดลม	กิโกรัมละ	28	บาท
ขวดเครื่องดื่มชูกำลังยี่ห้อฉลาม	กิโกรัมละ	1	บาท
ฝาขวดเครื่องดื่มชูกำลัง M 100	กิโกรัมละ	20	บาท

ในแต่ละวันรายได้ของครอบครัวไม่ค่อยพอใช้ ได้มาเท่าไรก็หมดไปกับค่าใช้จ่ายของครอบครัวในแต่ละวัน รายจ่ายของครอบครัวมากไม่ค่อยพอกับที่หามาได้ในแต่ละวัน รายได้ตกวันละประมาณ 200 บาท แต่จะต้องจ่ายค่าไปโรงเรียนของลูกวันละประมาณ 100 บาท ซึ่งยังไม่รวมค่าอาหารในแต่ละวันของครอบครัว เดือนไหนที่ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนไม่พอก็จะไปหยิบยืมเงินจากเพื่อนบ้าน ไว้สำหรับจ่ายค่าน้ำ ค่าไฟ หรือค่าเทอมลูก ๆ ซึ่งในการหยิบยืมแต่ละครั้งจะต้องเสียดอกเบี้ยด้วย เพราะนอกจากเก็บขยะแล้วก็ไม่มีอาชีพเสริมอย่างอื่น สิ่งที่ครอบครัวนี้อยากให้ทางรัฐบาลช่วยเหลือเป็นอย่างมากก็คือ "อยากให้ช่วยเหลือในเรื่องการศึกษาของลูก ๆ เพราะอยากให้ลูก ๆ ได้มีการศึกษาที่ดี ๆ จะได้ไม่ต้องมาทำงานเก็บขยะเหมือนตน"

จรีพร พัวพัน ชื่อเล่น พี่บุรณ์

อายุ 36 ปี

ไม่ได้เรียนหนังสือ

ที่อยู่ 1541/36 ต.คลัง อ.เมือง จ.นครราชสีมา

ในครอบครัวมีสมาชิกอาศัยอยู่ร่วมกันทั้งหมด 7 คน มีบุตรที่กำลังเรียนอยู่ 3 คน กำลังเรียนอยู่ ป.4 จำนวน 1 คน กำลังเรียนอยู่ ป. 3 จำนวน 1 คน และกำลังเรียนอยู่ ป.1 จำนวน 1 คน และมีบุตรที่มาช่วยเก็บขยะ 2 คน เป็นบุตรชาย 1 คน และบุตรสาว 1 คน เก็บขยะมาแล้วประมาณ 2 ปี รายได้ 3 คนรวมกัน ตกประมาณ 300 กว่าบาท ต่อวัน (รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000-6,000 บาท) บ้านอยู่ที่หน้าสถานีรถไฟ เป็นบ้านของตนเองแต่มาปลูกอยู่บนที่ดินเช่า ที่ดินเช่าปีละ 500 บาท แต่ตอนนี้เจ้าของที่ดินจะเอาที่ดิน และนอกจากนี้พี่บุรณ์ยังต้องจ่ายค่าไฟฟ้าในอัตราที่สูงกว่าอัตราปกติของการไฟฟ้า เพราะพี่บุรณ์ได้ต่อพ่วงไฟฟ้ามาจากบ้านของคนอื่น จึงต้องจ่ายค่าไฟฟ้าให้กับเจ้าของบ้านที่ได้ต่อพ่วงมาในอัตราที่แพงกว่าอัตราปกติ และในการมาเก็บขยะพี่บุรณ์จะเก็บสะสมรวบรวมกองไว้ประมาณ 3 วัน จึงจะขายครั้งหนึ่ง เพื่อเป็นการประหยัดค่าเหมารถในการขนย้ายขยะไปขายยังร้านที่รับซื้อ เพราะในการเหมารถไปขายขยะในแต่ละครั้ง จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างเหมารถ ซึ่งรถที่รับเหมามาขนขยะไปขาย จะคิดค่าจ้างเที่ยวละ 150 บาท แต่ก็มีบ้างที่มีคนมารับซื้อถึงที่ แต่จะได้ราคาน้อย จึงนำไปขายเองยังร้านที่รับซื้อจะได้ราคาดีกว่า ซึ่งในการนำไปขายแต่ละครั้งจะได้ประมาณ 800 กว่าบาท เวลาจะมาเก็บขยะจะมาเก็บในตอนเช้าหลังจากที่ขายของเสร็จแล้ว โดยสามีขับรถจักรยานยนต์มาส่ง หลังจากมาส่งแล้วสามีก็ไปขับรถจักรยานยนต์รับจ้าง รายได้ประมาณวันละ 150 บาท ซึ่งรายได้ที่ได้จากการขับรถจักรยานยนต์รับจ้างก็นำไปเป็นค่าผ่อนรถจักรยานยนต์คันดังกล่าว และในการมาเก็บขยะในแต่ละวันก็จะนำข้าวห่อจากบ้านมาทาน เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย

คนที่มาเก็บขยะส่วนใหญ่จะอยู่ที่ดอนโพธิ์ วัดโคกกระท้อน ซึ่งเมื่อก่อนในที่ทิ้งขยะตรงบริเวณดังกล่าวเป็นบ่อลึก ทางเทศบาลจึงนำขยะมาถม ซึ่งในความเป็นจริงต้องถมให้สูง ประมาณ 18 เมตร แต่ตอนนี้ยังไม่ถึง เวลาเก็บขยะส่วนมากจะมาเก็บวันจันทร์ - ศุกร์ ส่วนวันเสาร์และวันอาทิตย์จะไม่ค่อยเก็บ แต่จะนำเอาขยะที่เก็บได้ไปขาย

สำหรับรายได้ที่หาได้จะพอดีกับรายจ่ายของครอบครัว ถึงแม้ว่าจะได้รายได้ส่วนหนึ่งจากการขับรถจักรยานยนต์รับจ้างก็ตาม เพราะจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในแต่ละวันหลาย ๆ อย่าง ไม่ว่าจะเป็นค่ากับข้าวของครอบครัว และค่าใช้จ่ายในเรื่องการเล่าเรียนของลูก ซึ่งในแต่ละวันจะให้ลูกไปโรงเรียนคนละ 25 บาท

ในการเก็บขยะบางครั้งก็มีของที่สามารถนำไปปรุงอาหารได้ เช่น ผัก เนื้อสด เป็นต้น ถ้าเจอก็จะเก็บเอาไปปรุงอาหารทานที่บ้าน แต่ของเหล่านี้ที่ได้จากกองขยะจะเป็นของที่อยู่ในสภาพดีคือยังอยู่ในแพ็คอย่างดียังไม่ได้แกะออกจากกล่องหรือแพ็ค ซึ่งของเหล่านี้บางทีก็เป็นของที่หมดอายุแล้วทางบริษัทจึงได้นำเอามาทิ้งเพียงแต่ว่าไม่ได้แกะออกจากกล่องหรือแพ็คเท่านั้น คนที่เก็บได้จึงเก็บเอาไปปรุงอาหารทานกันในครอบครัว ซึ่งเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง

โสภี มีแต้ม ชื่อเล่น น้องกวาง (บุตรสาวคุณจุริพร พัวพัน)

อายุ 10 ปี

กำลังศึกษาอยู่ระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนสหมิตรศึกษา จ.นครศรีธรรมราช

ที่อยู่ 1541/36 ต.คลัง อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

บ่ายแก่ ๆ ของวันศุกร์ ที่ 11 มกราคม 2545 ขณะที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลบางอย่างเรียบร้อยแล้วและเตรียมจะกลับ เผอิญได้เลื้อยไปเห็นเด็กผู้หญิงคนหนึ่งหน้าตาไร้เดียงสา น่าเอ็นดู แต่งกายมอมแมมกำลังนั่งทานเลย์ (มันฝรั่งทอด) ด้วยความเอร็ดอร่อย ผู้วิจัยจึงเข้าไปพูดคุยหยอกล้อเล่นด้วย เพราะจากการสังเกตจากการแต่งตัว ก็สามารถบอกได้เลยว่าหนูน้อยคนนี้ต้องเข้ามาเก็บขยะแน่นอน จากการพูดคุยทำให้ทราบว่าหนูน้อยคนนี้ ชื่อ "น้องกวาง" เป็นลูกสาวของพี่บุรณ์ ซึ่งวันนี้ได้มาช่วยแม่เก็บขยะ น้องกวางเป็นเด็กที่น่ารัก ช่างพูด น้องกวางได้เล่าให้ฟังว่า ตนเองมีพี่ต่างพ่อ 2 คน เป็นผู้ชาย 1 คน และผู้หญิง 1 คน (พี่ชายต่างพ่อ จบประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 จากโรงเรียนศรีทวี จ.นครศรีธรรมราช และพี่สาวต่างพ่อ จบประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 จากโรงเรียนสหมิตร จ.นครศรีธรรมราช) ซึ่งก็มาช่วยแม่เก็บขยะด้วย เพราะพี่ต่างพ่อทั้ง 2 คน ตอนนั้นไม่ได้เรียนหนังสือแล้ว โดยแม่ได้แยกทางกับพ่อของพี่ต่างพ่อของน้องกวาง ต่อมาแม่ได้มาอยู่กินกับพ่อของน้องกวาง จนกระทั่งมีน้องกวางและมีน้องสาวอีก 1 คน (ปัจจุบันอายุ 7 ปี กำลังเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 1 โรงเรียนศรีทวี) หลังจากนั้นไม่นาน พ่อของน้องกวางก็ได้เสียชีวิตเนื่องจากไม่สบาย แม่จึงไปมีสามีใหม่ (ส่วนสามีคนแรกก็ไปมีครอบครัวใหม่ ซึ่งอยู่บ้านห่างกันคนละซอย) โดยสามีใหม่มีลูกชายติดมาด้วย 1 คน (มีลูกติดกับภรรยาเก่า 2 คน แต่อีก 1 คนไม่ได้มาอยู่ด้วย แต่ไปอยู่ที่อื่น) อายุ 9 ปี และกำลังเรียนอยู่ระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 3 โรงเรียนศรีทวี เช่นเดียวกัน สำหรับสามีใหม่ของแม่น้องกวาง น้องกวางจะเรียกว่า "ลุง"

โดยน้องกวางให้เหตุผลว่า แม่สั่งไว้ว่าไม่ให้เรียก “พ่อ” แต่ให้เรียกว่า “ลุง” และในการมาเก็บขยะ “ลุง” ก็จะเป็นคนมารับ-ส่ง วันไหนถ้ามาเก็บขยะพร้อมกัน 4 คน “ลุง” ก็จะมารับ-ส่ง 2 รอบ โดยในช่วงเวลากลางวัน “ลุง” จะวิ่งมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ซึ่งรถมอเตอร์ไซด์ที่ “ลุง” วิ่งรับจ้างนี้แม่เป็นคนซื้อ

น้องกวางเป็นคนเก็บขยะที่มีอายุน้อยที่สุดในบรรดาผู้ที่มาเก็บขยะทั้งหมดในสถานที่ทั้งขยะแห่งนี้ โดยน้องกวางจะมาช่วยแม่เก็บขยะ ในบางครั้งก็ขาดเรียนมาเก็บ ไม่ได้ไปโรงเรียน เพราะแม่ไม่มีเงิน ในการขาดโรงเรียนมาเก็บขยะบางครั้งแม่ก็ให้ขาดเรียนแต่บางครั้งแม่ก็ไม่ให้ขาดเรียน เมื่อผู้วิจัยถามว่าขาดเรียนมาเก็บขยะบ่อย ๆ อย่างนี้คุณครูจะอะไรบ้างหรือไม่ ก็ได้รับคำตอบว่า “ครูเขาไม่รู้หรอก เขาไม่ใช่สนใจใจ ถึงรู้เขาก็ไม่มาตามหรอก ที่นี้สกปรกจะตาย ครูเขาไม่ตามเข้ามาหรอก” (11 / 01 / 45) การมาเก็บขยะของน้องกวาง เพื่อน ๆ ที่โรงเรียนไม่มีใครรู้ จะมีก็แต่รุ่นพี่ 1 คนที่รู้ เพราะ รุ่นพี่คนนี้ก็มาช่วยพ่อเก็บขยะในวันหยุดด้วยเช่นกัน (ลูกสาวพี่จูน)

ในการมาช่วยแม่เก็บขยะนี้น้องกวางบอกว่า “ไม่เหนื่อยเท่าไร ชอบ หนักดี” (11 / 01 / 45) ส่วนเรื่องไปโรงเรียนนี้น้องกวางบอกว่า “ไม่อยากไปโรงเรียน อยากเก็บขยะมากกว่า ได้เบียดูด้วย” (11 / 01 / 45) โดยน้องกวางเล่าให้ฟังว่าเวลาแม่ขายขยะแต่ละครั้งแม่จะให้เงินน้องกวางด้วย ครั้งละประมาณ 50-100 บาท โดยน้องกวางจะเก็บสะสมไว้ที่แม่ ตอนนี้มีเงินสะสมไว้ที่แม่ 500 บาท แล้ว และน้องกวางบอกว่าจะเบิกจากแม่จำนวน 100 บาท เพื่อจะนำไปใช้เที่ยวงานวันเด็กที่จะถึงในวันพรุ่งนี้ ส่วนเงินที่เหลือก็เก็บไว้ที่แม่เช่นเดิม นอกจากนี้แล้วน้องกวางยังเล่าให้ฟังต่อไปอีกว่า พี่เลี้ยงทั้ง 2 คน ใจดี แต่ก็มีบางที่ทะเลาะกัน โดยเฉพาะทะเลาะกันในเรื่องของการทำงาน ถ้าหากมีใครคนใดคนหนึ่งไม่ช่วยทำงานก็จะเกิดการทะเลาะกันบ้างเช่น พี่น้องทั่ว ๆ ไปในครอบครัวอื่น ๆ

เมื่อวันรุ่งขึ้นจะเป็นวันเด็กแห่งชาติผู้วิจัยจึงถามน้องกวางว่า “โตขึ้นน้องกวางอยากเป็นอะไร” ก็ได้รับคำตอบว่า “ยังไม่คิดที” (11 / 01 / 45)

เมื่อผู้วิจัยสอบถามถึงเลขที่น้องกวางนั่งทานอยู่ทำให้ทราบว่า ขนมห้างกล่าวพี่ที่ทำงานขับรถอัดเอามาให้ โดยนำเอามาแจก 1 กระสอบ บางคนก็เอาแต่บางคนก็ไม่เอา เมื่อผู้วิจัยขอดูเลขมาดูทำให้ทราบว่าเลขดังกล่าวหมดอายุแล้ว โดยระบุวันที่ผลิตไว้ 01 / 08 / 01 และหมดอายุวันที่ 01 / 12 / 01

สุจิตร สะอาด ชื่อเล่น ป้าจิตร

อายุ 46 ปี

ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

: มีบุตร 4 คน ผู้หญิง 1 คน ผู้ชาย 3 คน

ในครอบครัวอาศัยอยู่รวมกัน 8 คน- ลูกเลี้ยง 1 คน อายุประมาณ 20 กว่าปี ทำงานเกี่ยวกับเครื่องแอร์ที่ตัวเมืองนครศรีธรรมราช ลูกชาย (คนที่ 2) 1 คน ทำงานอยู่กับรถขนขยะของเทศบาล รายได้รวมประมาณ 5,000 บาท / เดือน หลาน 3 คน (ลูกของลูกชายคนที่ 2 จำนวน 2 คน และลูกของลูกสาว 1 คน) ลูกสะใภ้ 1 คน ป้าจิตรและสามี

ป้าจิตร เดิมเป็นคนหัวไทร จ.นครศรีธรรมราช เมื่อปี 2531 ได้แยกทางกับสามี เพราะสามีไปมีภรรยาใหม่ ป้าจิตร จึงต้องรับภาระเลี้ยงลูกชายหญิงทั้ง 4 คน ต่อมาป้าจิตรได้สามีใหม่เป็นคนดอนโพธิ์ อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช ป้าจิตรจึงมาตั้งรกรากอยู่ที่ดอนโพธิ์ โดยสามีใหม่ของป้าจิตรมีลูกชายติดจากภรรยาเก่ามาด้วย 1 คน สามีใหม่ของป้าจิตรทำงานเป็นพนักงานขับรถขนส่งเบียร์สิงห์ของบริษัทสัญญาพานิช โดยขนส่งจากสุราษฎร์ธานี-นครศรีธรรมราช สัปดาห์ละประมาณ 1 เที่ยว รายได้ไม่ค่อยดี เพราะได้วิ่งรถน้อยเที่ยว

ก่อนที่ป้าจิตรจะมาทำอาชีพนี้ ป้าจิตรเดิมที่ทำงานก่อสร้าง และได้มาทำก่อสร้างบ่อส้ม ที่ในบริเวณดังกล่าว ทำไปได้ระยะหนึ่ง หัวหน้าที่รับเหมางานไม่มีเงินจ่ายให้ เห็นคนอื่นเขาทำอาชีพนี้ ก็เลยลองมาทำดู เมื่อมาทำแล้วปรากฏว่ามีรายได้ดี ก็เลยยึดอาชีพนี้มาตลอด โดยยึดอาชีพนี้มาประมาณ 5 ปีแล้ว และคิดว่า จะยึดอาชีพนี้ต่อไป และจากการพูดป้าจิตรได้เล่าให้ฟังว่า "ในความเป็นจริงแล้วมีคนมาขอประมูลที่ทั้งขยะบริเวณนี้ โดยเขาจะให้คนของเขาไปเก็บขยะเอง แต่ท่านนายกเทศบาล (คุณสมนึก เกตุชาติ) ไม่ยอมให้ประมูล เพราะว่าสงสารคนเก็บขยะคนเก่า ๆ ที่เก็บอยู่ กลัวว่าจะไม่มีงานทำ ท่านเลยไม่ยอมให้ประมูล" (26 / 08 / 44)

ในทุก ๆ เช้า ป้าจิตรจะออกจากบ้านตั้งแต่ 7 โมงเช้า และจะกลับในตอนเย็น ซึ่งสามีจะทำกับข้าวรอไว้

จากการพูดคุยทำให้ทราบว่าในปัจจุบันปริมาณขยะที่สามารถเก็บไปขายได้ มีปริมาณลดลงมาก เพราะเนื่องจากการเก็บกันหลายทอดก่อนที่จะมาถึงที่นี่ กล่าวคือ ลำดับแรกขยะจะถูกเก็บโดยคนที่เดินหาขยะตามถังขยะก่อน หลังจากนั้นพนักงานขับรถและพนักงานที่อยู่บนรถเก็บขยะก็จะเก็บอีกต่อหนึ่ง จึงจะพามาถึงที่นี่ ทำให้ขยะที่สามารถเก็บไปขายได้มีปริมาณลดลงนี้ เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้รายได้ของกลุ่มคนเก็บขยะเหล่านี้ลดลง นอกจากนี้แล้วยังมีสาเหตุอื่น ๆ อีกหลายสาเหตุประกอบกัน เช่น จำนวนคนที่มาเก็บขยะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจากเมื่อก่อนมาก และอีกสาเหตุหนึ่งก็คือ ราคาขยะที่แยกนำไปขายราคาลดลงจากเมื่อก่อนมาก เช่น ฝาขวดเครื่องดื่มชูกำลัง M 100 เมื่อก่อนราคาประมาณ กิโลกรัม ละ 28 บาท แต่ปัจจุบันราคาลดลงเหลือกิโลกรัมละ 20 บาท เป็นต้น

ป้าจิตรมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 3,000-4,000 บาท

(ราคาขยะที่นำไปขายแต่ละร้านจะรับซื้อในราคาที่ไม่เท่ากัน บางร้านจะให้ราคาสูงกว่า แต่ราคาจะแตกต่างกันไม่มากนัก คนเก็บขยะส่วนใหญ่จะนิยมนำไปขายที่ร้านที่ตั้งอยู่ที่วนแหล เพราะได้ราคาดีกว่าอื่น ๆ)

นอกจากนี้จากการพูดคุยยังพบอีกว่า ในการมาทำงานอาชีพนี้ก็มักมีปัญหาเกิดขึ้นเช่นเดียวกับการทำงานอาชีพอื่น ๆ ที่ย่อมมีปัญหาเกิดขึ้น เพียงแต่ปัญหาอาจจะแตกต่างกัน สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นที่นี่ เช่น ปัญหาการอิจฉาริษยากัน หากว่าใครเก็บได้มากกว่า และนอกจากนี้ยังมีปัญหาการขโมยขยะที่เก็บกองไว้เพื่อรอที่จะนำไปขายอีกด้วย เพราะส่วนใหญ่จะกองขยะรวมไว้ที่บริเวณริมทางก่อนที่จะเข้าไปถึงกองขยะ ซึ่งจะเก็บกองรวมไว้ 2-3 วัน เพื่อรอขาย บางครั้งขยะที่เก็บกองรวมไว้จึงถูกขโมย

มีประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ นั่นก็คือว่า ป้าจิตร กล่าวว่า "ในการมาทำงานอย่างนี้ ตนเองก็รู้สึกบ๊อดสี (อาย) เหมือนกัน แต่คิดว่ายังกดดันไปเดินเก็บตามถังขยะ เพราะจะมีคนเห็น แต่ถ้ามาเก็บที่นี่ ไม่ค่อยมีคน

เห็น และมีคนมาเก็บหลายคน เลยไม่ค่อยรู้สึกบ๊อดส์มากนัก เพราะต่างคนต่างก็มาเก็บเหมือนกับตนเอง เลยไม่รู้สึกบ๊อดส์" (26 / 08 / 44)

จากการสังเกตบุคลิกภาพของป้าจิตร ผู้วิจัย พบว่า ป้าจิตรจะมีน้ำมูกใส ๆ ไหลอยู่ตลอดเวลา เมื่อผู้วิจัยสอบถามพบว่า ป้าจิตรติดยานัด และนัดยามานานมาก ซึ่งนัดยามาประมาณ 20 ปีแล้ว และนอกจากนัดยาแล้ว ป้าจิตรยังกินใบกระท่อม (ท่อม) โดยกินมาเป็นระยะเวลาประมาณ 5 ปี เมื่อผู้วิจัยสอบถามถึงสาเหตุของการกินใบกระท่อมพบว่า สาเหตุที่ป้าจิตรกินใบกระท่อมเพราะเมื่อกินแล้วทำให้รู้สึกหายเมื่อยเนื่องจากก่อนหน้านี้ เมื่อ ประมาณปี 2539 ป้าจิตรจะเมื่อยมาก เมื่อไปหาหมอ หมอตรวจพบว่า ป้าจิตรกระดูกสันหลังทับเส้นประสาทต้องทำการผ่าตัด ซึ่งรอรอยการผ่าตัดที่แผ่นหลังยังเป็นแผลยาวมาจนถึงปัจจุบัน ค่าผ่าตัดรวมทั้งค่ารักษาทั้งหมด ประมาณ 12,000 บาท เงินที่จ่ายไปในส่วนนี้ญาติพี่น้องได้ช่วย ๆ กันออกเงินให้ และตั้งแต่ผ่าตัดเสร็จและแผลหาย หมอได้นัดให้ป้าจิตรไปพบ แต่ป้าจิตรไม่ได้ไปพบหมอเลย และในปัจจุบันนี้ อาการเมื่อยก็ยังเป็นอยู่ โดยป้าจิตรกล่าวว่า "มั้งนี่ก็เมื่อยแต่ไม่รู้ว่ามีเมื่อยเพราะแผลหรือว่าเมื่อยเพราะทำงานนี้ เพราะอาชีพอย่างเราต้องนั่งต้องเดินอยู่ตลอดเวลา" (19 / 12 / 44) สำหรับใบกระท่อมที่ป้าจิตรกิน ป้าจิตรไม่ได้ปลูกเอง แต่จะไปซื้อมาเป็นกำ และนอกจากนี้แล้วป้าจิตรยังดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง (ฉลาม) ด้วย โดยจะดื่มประมาณวันละ 1 ขวด โดยป้าจิตรบอกว่า "ส่วนใหญ่ที่มาเก็บเขากินกันทั้งนั้น" (19 / 12 / 44) เมื่อผู้วิจัยสอบถามถึงสิ่งเสพติดประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะยาบ้าก็ได้รับการปฏิเสธ โดยบอกว่า "ไม่บ้าไม่กิน ไม่มีตางค์ กินเข้าไปไรเล่า" และเมื่อผู้วิจัยถามถึงเพื่อนร่วมอาชีพคนอื่นว่ามีการกินยาบ้ากันหรือเปล่า ก็ได้รับคำตอบว่า "ก็มีบ้างบางคนก็กินบางคนก็ไม่กิน สวมนั้นกินนะ (พร้อมทั้งชี้ไปที่ผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งกำลังยืนเลือกขยะอยู่)" และป้าจิตรยังได้เล่าให้ฟังต่อไปว่า ลูกชายคนเล็กของป้าจิตรเคยติดคุกในข้อหาคดียาบ้า ซึ่งมียาบ้าในครอบครอง จำนวน 8 เม็ด ติดคุกอยู่ประมาณเดือนกว่าจึงจะออกจากคุก และต้องเสียค่าปรับประมาณ 8,000 บาท โดยญาติพี่น้องได้ช่วย ๆ กันออกเงินให้ เมื่อผู้วิจัยถามถึงเงินเก็บว่ามีเงินฝากบัญชีในธนาคารบ้างหรือไม่ ก็ได้รับคำตอบว่า "ป้าไม่มี ป้าเขียนหนังสือไม่เป็น อ่านกะไม่ออก ไม่รู้เปิดพรีอ ถึงไม่มีเบี้ยอไปฝากกัน" (19 / 12 / 44) และเมื่อพูดคุยถึงเรื่องการเล่นหวย ก็ได้รับคำตอบว่า "เมื่อก่อนแหละป้าเล่นเล่นที่ 300 แต่ ห่วงนี้ไม่ค่อยได้เล่น เวลาเล่นก็ซื้อเตา ๆ ถูกบ้างไม่ถูกบ้าง ส่วนใหญ่ไม่ค่อยถูก ห่วงนี้ถ้าซื้อก็ซื้อไม่กี่บาท" (15 / 01 / 45)

สำหรับบัตรทอง 30 บาท รักษาทุกโรค ป้าจิตรยังไม่มี เมื่อก่อนป้าจิตรเคยมีบัตรสงเคราะห์แต่ตอนนี้ใช้ไม่ได้แล้ว

คุณยุพา อิสรา ชื่อเล่น พี่เล็ก

อายุ 31 ปี

พี่เล็กทำอาชีพนี้มา 2 ปี โดยมาเก็บกัน 3 คน คุณยุพา สามี่ (พี่พัน) และลูกชายคนโต อายุ 14 ปี ซึ่งจบชั้น ป. 6 แล้วไม่ได้เรียนต่อ แต่ในวันอาทิตย์จะมีลูกคนที่ 3 มาช่วยเก็บด้วย โดยวันจันทร์-ศุกร์ต้องไป

เรียนหนังสือ ส่วนวันเสาร์ไปเรียนพิเศษ วันอาทิตย์หยุด จึงมาช่วยเก็บขยะด้วย โดยพี่เล็กมีลูกทั้งหมด 6 คน กำลังเรียนหนังสืออยู่ 4 คน คนสุดท้าย อายุ 1 ขวบกว่า โดยนำไปจ้างเลี้ยง ซึ่งค่าจ้างเลี้ยงวันละ 50 บาท

พี่เล็กและสามีจะมีรถขนขยะบางคันที่ให้ขยะ โดยไม่ต้องจ่ายค่าเหมาเหมือนคนอื่น ๆ เพราะพี่เล็กและสามีจะคอยช่วยลงขยะให้เขา โดยที่เขาไม่ต้องลงขยะเอง ดังนั้นขยะในรถทั้งหมดคนขับรถจึงยกให้เป็น การตอบแทนทั้งสองสามีภรรยาที่ช่วยลงขยะให้ ซึ่งก็เป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน แต่ก็อยู่บน ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันด้วย

คุณวรงค์ วิศาลทรง ชื่อเล่น พี่มด

อายุ 35 ปี

ระดับการศึกษา จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ที่อยู่ 570 ต. ในเมือง อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

สถานภาพโสด นับถือศาสนาอิสลาม อาศัยอยู่กับแม่ ซึ่งพ่อเสียชีวิตแล้ว มีพี่น้องทั้งหมด 10 คน แต่ที่อาศัยอยู่รวมกันตอนนี้มี 4 คน ในบรรดาพี่น้องทั้งหมด 10 คน ในตอนนี้ไม่มีใครที่กำลังอยู่ในระหว่างการ ศึกษา ทุกคนทำงานหมด ซึ่งต่างคนก็ต่างแยกย้ายไปทำงานอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ สำหรับพี่มดอยู่บ้านของ ตนเอง เมื่อถามเกี่ยวกับการมาประกอบอาชีพนี้ว่ามีความรู้สึกอย่างไร ก็ได้รับคำตอบว่า “ในการทำอาชีพ เก็บขยะนี้ พี่ไม่รู้สึกอาย รู้สึกเฉยๆ” (23/11/44) ซึ่งก่อนหน้านี้จะมาทำอาชีพนี้ พี่มดเคยทำอาชีพรับจ้างทำ ไร่มาก่อน พี่มดทำงานอยู่บนรถเก็บขยะของเทศบาลที่รับเหมาโดยเอกชนซึ่งเรียกว่า โครงการจัดเก็บขยะ มูลฝอยโดยเอกชน ซึ่งควบคุมดูแลโครงการโดยเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

สำหรับโครงการจัดเก็บขยะมูลฝอยโดยเอกชนนี้ จะแบ่งพื้นที่หรือเส้นทางการเก็บขยะออกเป็น 3 ชุด ชุดหนึ่งมีรถเก็บขยะ จำนวน 4 คัน คันหนึ่งมีพนักงานบนรถ จำนวน 4 คน สำหรับรถคันที่พี่มดอยู่จะรับผิดชอบพื้นที่หรือเส้นทางตั้งแต่สะพานราเมศ-ประดูชัย นอกจากพี่มดจะทำงานอยู่บนรถเก็บขยะแล้ว พี่มดยังหารายได้เพิ่มโดยการเก็บขยะด้วย โดยการรวมกลุ่มกันกับเพื่อน ๆ พนักงานบนรถเก็บขยะที่อยู่บนรถคันเดียวกัน แต่พี่มดและเพื่อน ๆ จะไม่ลงไปเก็บขยะในสถานที่ทิ้งขยะ โดยพี่มดและเพื่อน ๆ จะเก็บและทำการคัด แยกขยะบนรถก่อนที่จะนำขยะบนรถไปทิ้งยังสถานที่ทิ้งขยะ เพราะเมื่อมาถึงที่บริเวณสถานที่ทิ้งขยะ (โรงงาน จัดขยะ) ก็สามารถเอาขยะที่คัดแยกแล้วลงได้เลย ซึ่งจะเป็นการสะดวก โดยไม่ต้องมาแย่งกับคนอื่น ๆ ที่มา คอยเก็บขยะ

ในแต่ละวันสมาชิกในกลุ่มจะมีรายได้เฉลี่ยประมาณวันละ 225 บาท / คน ถือว่าเป็นรายได้ที่ค่อนข้าง สูงเมื่อเทียบกับกลุ่มคนที่เก็บขยะคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้มีการรวมกลุ่ม เพราะขยะที่รถเก็บมาจากจุดต่าง ๆ จะโดน สมาชิกในกลุ่มนี้คัดแยกก่อนที่จะนำไปทิ้ง ซึ่งส่งผลให้คนเก็บขยะคนอื่น ๆ ที่ไม่มีการรวมกลุ่ม และมาคอย เก็บขยะจากรถขนขยะจะมีรายได้ลดลง ซึ่งในการเก็บขยะในแต่ละสัปดาห์สมาชิกในกลุ่มทุกคนสามารถหยุดได้ 1 วัน โดยการสับเปลี่ยนกันหยุด และสมาชิกในกลุ่มจะมีรายได้ด้วยในวันหยุดนั้น เพราะสมาชิกที่เหลือจะมา

เก็บขยะตามปกติ และจะแบ่งรายได้เท่ากัน โดยในวันหยุดสมาชิกจะไม่ขาดรายได้ พี่หมัดจะเริ่มออกจากบ้าน ตั้งแต่เวลาประมาณ 03.00 น. มาทำงานโดยขับรถมอเตอร์ไซด์มาทิ้งไว้ที่ศูนย์จักรกล ชอยชลธิชา เพื่อมาขึ้นรถเก็บขยะที่จอดไว้ที่สถานที่ดังกล่าว และจะเลิกเก็บขยะเวลาประมาณ 14.00 น. สำหรับอาหารมื้อเที่ยงนั้นพี่หมัดจะนำข้าวห่อมาจากบ้าน เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย

จากการเก็บขยะบนรถทำให้กลุ่มนี้ได้เปรียบกว่าคนเก็บขยะคนอื่น ๆ เพราะสามารถเก็บขยะได้มากกว่าและมีโอกาสเลือกขยะที่มีราคาได้มากกว่าด้วย การเก็บขยะจะเก็บรวมไว้เป็นสัปดาห์ เมื่อครบสัปดาห์ก็จะนำไปขายครั้งหนึ่ง เวลาขายขยะก็จะเขารถมาขนไปขายยังร้านรับซื้อโดยไปขายที่ร้านเจี๊หลี่ (ชอยบางหลง ใกล้ ๆ กับสถานที่เก็บขยะ) ซึ่งจะมีรายได้ในแต่ละสัปดาห์ เฉลี่ยประมาณ 400-500 บาท / คน และในแต่ละเดือนจะมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 6,500 บาท / คน

สำหรับสวัสดิการต่าง ๆ ที่รัฐจัดให้ ไม่ว่าจะเป็นบัตรทอง 30 บาท รักษาทุกโรค หรือบัตรอื่น ๆ นั้นยังไม่มี เพราะทำงานของเอกชนเป็นลูกจ้างชั่วคราว

สิ่งที่อยากให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือคือ อยากให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของการบรรจุน้ำ จะได้มีงานทำ ไม่ต้องมาเก็บขยะ อยากให้รัฐช่วยในเรื่องของการมีงานทำ เพื่อชีวิตที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

คุณทวี ทองหวาน ชื่อเล่น พี่ทวี

อายุ 35 ปี

ระดับการศึกษา จบชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3

ที่อยู่อาศัย 117 ม. 2 ตำบลโพธิ์เสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

สมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด 9 คน มีบุตร 7 คน กำลังเรียนหนังสือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 จำนวน 4 คน และทำงานแล้ว 1 คน ซึ่งทำงานเกี่ยวกับการซ่อมรถที่หัวอัฐ ก่อนที่จะมาทำงานนี้เคยทำงานก่อสร้างมา แต่รายได้ไม่ค่อยพอใช้จ่ายในครอบครัว เมื่อถามว่ามาทำงานนี้รู้สึกอย่างไรบ้าง ก็ได้รับคำตอบว่า "เมื่อมาทำงานนี้รู้สึกเหนื่อย บางทีก็รู้สึกอายนั่นเหมือนกันที่ต้องมาทำงานแบบนี้ แต่ก็ต้องทำเพื่อปากเพื่อท้อง" ในการมาเก็บขยะจะออกจากบ้านประมาณ 08.00 น. และจะเลิกประมาณ 16.00 น. โดยในแต่ละวันจะมาเก็บกัน 2 คน กับภรรยา ลูก ๆ ไม่ได้พามาเก็บด้วย เวลาจะมาเก็บจะขับรถมอเตอร์ไซด์มา และนำข้าวห่อจากบ้านมาทาน เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย โดยจะทานได้ต้นไม้ในเพิงที่พัก

ตอนนี้ขยะที่รถนำมาทิ้งลดลงกว่าเมื่อก่อนมาก แต่ก็ยังพอหาได้บ้าง โดยจะมาเก็บทุกวันไม่เว้นแม้แต่วันที่ฝนถล่มวันไหนฝนตกก็จะเก็บกลางฝน หรือบางทีก็หลบอยู่ใต้ต้นไม้ หรือตามเพิงที่พักต่าง ๆ ที่ ได้ทำเอาไว้พอบังแดดบังฝนได้ ขยะเมื่อเก็บได้แล้วก็นำมากองรวมกันเพื่อนำไปขายในแต่ละสัปดาห์ เวลามาขายในแต่ละครั้งต้องจ้างรถมาขนไปขาย ซึ่งค่าจ้างรถเที่ยวละประมาณ 150 บาท โดยจะเก็บขยะได้วันละ ประมาณ 200 บาท (รวมทั้ง 2 คน) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 3,000 บาท ซึ่งจะไม่ค่อยเพียงพอกับค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว และรายได้ในช่วงนี้ก็ลดลง เพราะเก็บขยะได้น้อยลง

สำหรับสวัสดิการที่ได้รับจากรัฐ ก็มีบัตรทอง 30 บาท รักษาทุกโรค แต่ที่อยากให้รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือก็คือ อยากให้เข้ามาช่วยเหลือเกี่ยวกับการบรรเทาความทุกข์ร้อนของพวกเขา เพราะบางครั้งรายได้ไม่พอกับรายจ่ายภายในครอบครัว และอยากให้ช่วยในเรื่องของยารักษาใช้

คุณน้อย ลอดอินทร์ ชื่อเล่น น้อย

อายุ 54 ปี

ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4

ที่อยู่ 13 ม. 1 บ้านตอหม้อ ตำบลนาเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

พี่น้องภูมิลำเนาเดิมเป็นคนจังหวัดนครปฐม แต่มาได้ภรรยาเป็นคนนครศรีธรรมราช จึงตั้งหลักแหล่งที่นครศรีธรรมราช บ้านที่อาศัยอยู่ในปัจจุบันเป็นบ้านของตนเอง ซึ่งปลูกบนที่ดินของภรรยา มีบุตร 1 คน เติบโตที่นครศรีธรรมราช แต่ตอนนี้ไปทำงานอยู่ที่บริษัทโตโยต้า จังหวัดนครปฐม จะกลับมาเยี่ยมเดือนละ ประมาณ 2-3 ครั้ง และส่งเงินมาให้ใช้เดือนละประมาณ 2,000 – 3,000 บาท แต่เงินที่ถูกส่งมาให้พี่น้องบอกว่าไม่ได้ใช้จ่ายอะไร จะเก็บไว้ในตู้เซฟ ไม่ได้เอาไปฝากไว้ที่ธนาคารเพราะลูกได้ซื้อตู้เซฟติดฝาผนังไว้ที่บ้านจึงไม่ค่อยกลัวว่าเงินที่เหลือจะหาย เมื่อก่อนเวลามาจากเก็บขยะก็จะเปิดบ้านไว้ของจึงหายบ่อยแต่ตอนนี้แม้จะเปิดประตูไว้ของก็ไม่หายแล้ว

เริ่มเก็บขยะมาตั้งแต่ที่ทางเทศบาลเริ่มทิ้งขยะที่ปากทางเข้าที่ทิ้งขยะ และหยุดเก็บขยะไปประมาณ 4-5 ปี เพราะกลับบ้านที่นครปฐมไปช่วยแม่ปลูกมะม่วง และเพิ่งกลับมาเก็บอีกครั้ง แต่จะเป็นช่วงที่อยู่บ้านว่าง ๆ ไม่ทำอะไรก็จะมาเก็บขยะ (ต้องเดินทางไปมาระหว่างนครปฐม- นครศรีธรรมราช) แต่พอมามาเก็บนาน ๆ เข้าก็ไม่อยากหยุด เพราะเสียดายเงิน นึกถึงตอนที่ขายขยะได้ ก็เสียดายจึงเก็บต่อไปเรื่อย ๆ โดยจะมาเริ่มมาเก็บตั้งแต่เวลา 08.00 - 16.00 น. ในการมาเก็บขยะพี่น้องจะมาเก็บกับภรรยา พร้อมหลานสาว อีก 1 คน (หลานสาวก็เก็บขยะของเขาไป รายได้ไม่เกี่ยวกับ) ในการมาเก็บขยะพี่น้องจะปั่นจักรยานมา ส่วนภรรยาก็ซ้อนท้ายรถมอเตอร์ไซด์ของหลานสาวมา และจะนำข้าวห่อจากบ้านมาทาน สำหรับในตอนเย็นบางวันพี่น้องก็จะกลับก่อนภรรยาเพื่อไปทำกับข้าวสำหรับมือเย็น ในการเก็บขยะแต่ละวันจะมีรายได้ประมาณ 100 กว่าบาท (รวมทั้ง 2 คน) จะเก็บขยะกองรวบรวมไว้ สัปดาห์หนึ่งก็จะนำไปขายครั้งหนึ่ง โดยจ้างรถมาขนไปขาย ค่าจ้างรถเที่ยวละประมาณ 150 บาท ครั้งหนึ่งก็ขายได้ประมาณ 1,200 – 1,300 บาท แต่รายได้ไม่พอกับรายจ่าย เพราะต้องจ่ายหนี้หมด เพราะในแต่ละวันต้องไปเช่าของใช้ของกินจากร้านข้าง ๆ บ้านก่อน เช่น ข้าวสาร เป็นต้น พอนำขยะไปขายได้งวดหนึ่งก็นำเงินมาจ่ายหนี้ครั้งหนึ่ง บางครั้งหลังจากจ่ายหนี้หมดแล้วก็จะมีเงินเหลือบ้างก็จะนำไปเก็บไว้ในตู้เซฟไม่ได้นำไปฝากไว้ที่ธนาคาร

ตั้งแต่ทางเอกชนเข้ามาทิ้งขยะทำให้มีรายได้ลดลง ราคาสิ่งของเพิ่มขึ้น แต่การหาขยะหาได้เท่าเดิม และอีกอย่างหนึ่งในตอนนี้เริ่มมีคนมาหาขยะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ตอนนี้จำนวนคนเก็บขยะเยอะมาก ในการมาเก็บขยะไม่กลัวการเจ็บป่วย เพราะตั้งแต่เริ่มเก็บมายังไม่เคยป่วยเลย

สำหรับสวัสดิการที่รัฐจัดให้ โดยเฉพาะบัตรทอง 30 บาท รักษาทุกโรค พี่น้อยยังไม่ได้ทำ มีรายชื่อแต่เขายังไม่ได้ทำให้ ตอนนี้ก็ยังไม่ได้ไปติดต่อ แต่ของภรรยาบัตรทอง 30 บาท

จากการลงไปพูดคุยเพิ่มเติมกับพี่น้อย (18 / 12 / 44) ทำให้ทราบว่าปัจจุบันเครื่องใช้ไฟฟ้าที่พี่น้อยใช้ที่บ้านไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ หรือตู้เย็น พี่น้อยได้ซื้อเงินผ่อนกับทางบริษัทชิงเกอร์ ซึ่งจะต้องส่งเงินผ่อนทุก ๆ เดือน โดยให้หลานค้าประกันให้ และเมื่อผู้วิจัยถามว่าทำไมพี่น้อยไม่ไปฝากเงินที่ธนาคารก็ได้รับคำตอบว่า “มาทำงานอย่างนี้มีเงินเก็บบ้าง แต่ไม่พาไปฝากที่ธนาคาร เพราะเงินไม่มาก ชี้แจงไปถอนเวลาจะใช้”

เมื่อพูดคุยถึงเรื่องการกู้ยืมเงิน พี่น้อยเล่าให้ฟังว่า มีนายทุนปล่อยเงินกู้เหมือนกัน โดยปล่อยดอกเบี้ยร้อยละ 20 แต่พี่น้อยไม่ไปกู้ เพราะไม่อยากเป็นหนี้

นอกจากนี้แล้วพี่น้อยยังมีรายได้จากการทำว้าวขายอีกด้วย ซึ่งจากการพูดคุยกับภรรยาของพี่น้อยซึ่งมาเก็บขยะด้วยกัน ทำให้ทราบว่าพี่น้อยมีความสามารถในการทำว้าวด้วย และจะทำขายในช่วงวันเทศกาลหรือวันงานต่าง ๆ เช่น งานวันเด็ก เป็นต้น และในช่วงที่ใกล้ถึงวันงาน พี่น้อยก็จะหยุดเก็บขยะ โดยจะเอาเวลาไปทำว้าวขาย พอพ้นช่วงงาน ก็จะกลับมาเก็บขยะตามปกติ (11 / 01 / 45)

คุณปริญญา บุญโถม ชื่อเล่น พี่จูน

ระดับการศึกษา จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ที่อยู่ 2174 / 12 ถนนมะขามขุม อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ก่อนมาทำอาชีพพี่จูนเคยขับรถบรรทุก 10 ล้อ มาก่อน ซึ่งจะบรรทุกอาหารทะเลจำพวก กุ้ง และปลา เป็นต้น แต่ต่อมาได้เลิกขับรถบรรทุก เนื่องจากรายได้ไม่พอกับรายจ่าย เพราะรถบรรทุกที่พี่จูนขับจะขับให้กับทางบริษัท โดยพี่จูนใช้วิธีการแบบเช่าเหมา ซึ่งพี่จูนต้องจ่ายค่าน้ำมันเอง นอกจากค่าน้ำมันแล้ว ยังจะต้องจ่ายค่ากิน ค่าทางด่วน ค่าส่วย หรือแม้กระทั่งค่ายาบ้า เพราะ หากไม่เสพยาบ้า ก็จะทำให้สภาพร่างกายทำงานตรงนี้ไม่ไหว ในที่สุดเมื่อรายได้ไม่พอกับรายจ่ายพี่จูนจึงเลิกอาชีพนี้ และได้หันมาประกอบอาชีพเก็บขยะ โดยเริ่มเก็บขยะมาแล้วประมาณ 3 เดือน ในครอบครัวมีสมาชิกทั้งหมด 7 คน พี่จูนมีลูก 4 คน กำลังเรียนหนังสืออยู่ 3 คน (ลูก 1 คน เรียนหนังสืออยู่ที่พัทลุง โดยให้ไปอยู่กับย่า ส่วนอีก 2 คน เรียนหนังสืออยู่ที่นครศรีธรรมราช) ส่วนอีก 1 คน ไม่ได้เรียนหนังสือแล้วซึ่งเป็นผู้หญิงและได้มาช่วยเก็บขยะ โดยลูกสาวที่มาช่วยเก็บขยะนี้ มีครอบครัวแล้ว มีลูกด้วยกัน 1 คน แต่แยกกันอยู่กับสามี (สามีอยู่ที่ จ. กระบี่ แยกกันอยู่ตั้งแต่ลูกเพิ่งคลอด ซึ่งตอนนั้นลูกอายุ 1 ปี 4 เดือน และได้รับการช่วยเหลือจากสหไทยมูลนิธิ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยลูกได้รับนมฟรีไปจนถึงอายุ 1 ½ ปี เนื่องจากมีฐานะยากจน และเป็นเด็กไม่มีพ่อ ทางมูลนิธิจึงให้การช่วยเหลือ (15 / 01 / 45)) ส่วนภรรยาอยู่บ้านเลี้ยงหลาน (ลูกของลูกสาวคนที่มาช่วยเก็บขยะ) ไม่ได้ทำงานสำหรับบ้านที่อาศัยอยู่ในปัจจุบันเป็นบ้านของตนเองแต่ปลูกบนพื้นที่ของวัด ซึ่งจะต้องเสียค่าเช่าที่ให้กับทางวัด ปีละ 500 บาท ในการมาเก็บขยะจะมาเก็บกัน 3 คน โดยพาลูกสาวกับหลานชายมาเก็บด้วย ซึ่งหลานชายเองก็ไม่ได้เรียนหนังสือแล้ว แต่ก็มีบางครั้งที่เป็นช่วงวันหยุดลูกสาวและลูกชายที่กำลังเรียนอยู่ก็จะมา

ช่วยเก็บขยะด้วย เวลามาเก็บขยะพี่จูนก็จะเอารถมาเองโดยจะออกจากบ้านตั้งแต่ 07.30 น. และกลับประมาณ 16.00 น. และจะนำข้าวห่อจากบ้านมาทานในตอนเที่ยง เพื่อเป็นการประหยัดรายจ่าย เวลาเก็บจะมาเก็บทุกวัน วันไหนที่ฝนตกถ้าเก็บได้ก็จะเก็บ ถ้าเก็บไม่ได้ก็จะกลับบ้าน เมื่อถามถึงความอายในการมาเก็บขยะเขาตอบว่า "ตอนแรกที่มาเก็บก็รู้สึกอายเหมือนกัน แต่ตอนหลัง ๆ ก็เริ่มชิน" (18 / 12 / 44) ตั้งแต่มาเก็บขยะไม่เคยเจ็บป่วยเลย จะมีบ้างก็เป็นไข้หวัด

ในการเก็บขยะจะเก็บรวม ๆ เอาไว้แล้วค่อยขาย แต่การขายไม่แน่นอนส่วนมากก็จะเก็บเอาไว้เป็นสัปดาห์แล้วจึงเอาไปขาย เวลาเอาไปขายก็จะเช่ารถไปขายเอง ในการเช่ารถจะคิดค่าขนส่งประมาณคันละ 150 บาท ในการเก็บในแต่ละวันถ้าเฉลี่ยแล้วจะได้ประมาณวันละร้อยกว่าบาท เมื่อถึงสัปดาห์หนึ่งจะขายที่หนึ่งซึ่งจะมีรายได้ประมาณสัปดาห์ / งวดละประมาณ 1,000 – 1,200 บาท แต่จะไม่เกิน 1,200 บาท และเมื่อคิดเป็นเดือนจะมีรายได้ประมาณเดือนละ 4,800 บาท รายได้ในแต่ละวันเมื่อเทียบกับรายจ่ายในครอบครัวแล้วหามาได้เท่าไรในแต่ละวันก็จะจ่ายไปหมด คือ รายรับกับรายจ่ายในแต่ละวันเท่ากันพอดี จึงทำให้ไม่มีเงินเหลือเก็บ ในแต่ละวันรายจ่ายของลูกไปโรงเรียน รายจ่ายในครอบครัว ตกประมาณวันละ 150 บาท ซึ่งจะเท่ากับที่หามาได้ ในการไปสัมภาษณ์ในครั้งนี้พี่จูนพูดว่า "ถ้าเกิดมาสัมภาษณ์แล้วจะให้อะไร ก็แค่ขอรถเก๋งกับถุงมือก็พอ" (18 / 12 / 44) เมื่อสอบถามถึงสวัสดิการต่าง ๆ จากรัฐก็พบว่า พี่จูนยังไม่มีบัตรทอง 30 บาท รักษาทุกโรค แต่ของแฟนมี เนื่องจากพี่จูนยังไม่ได้ย้ายสำเนาทะเบียน

เมื่อผู้วิจัยซักถามว่าอยากให้รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือในด้านใดบ้าง ก็ได้รับคำตอบว่า "อยากให้รัฐช่วยเหลือเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาของบุตร ถ้ารัฐช่วยเหลือตรงนี้ได้ก็จะยิ่งดี" (18 / 12 / 44)

คุณสาคร ขุนพิบูลย์ ชื่อเล่น พี่นุ้ย

อายุ 29 ปี

ระดับการศึกษา จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

มีบุตร 2 คน

ที่อยู่ ม. 1 ต. นาเคียน อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช

พี่นุ้ยเป็นคนจังหวัดนครศรีธรรมราช แต่งงานแล้ว มีบุตร 2 คน ปัจจุบันกำลังเรียนชั้นอนุบาล 3 จำนวน 1 คน และ ชั้นประถมศึกษา จำนวน 1 คน และเมื่อปี พ.ศ. 2539 ได้แยกทางกับสามี เนื่องจากพี่นุ้ยได้เล่นแชร์ และได้เกิดมีการข้อโกงกันขึ้น เลยทะเลาะกับสามี ในที่สุดจึงได้แยกทางกัน และได้แบ่งลูกเพื่อรับผิดชอบเลี้ยงดูกันฝ่ายละ 1 คน พี่นุ้ยได้เก็บขยะหาเลี้ยงชีพมาประมาณ 3 ปีแล้ว โดยนำรถจักรยานยนต์มาเองและมาเก็บขยะคนเดียว จะเริ่มออกจากบ้านมาเก็บขยะเวลาประมาณ 07.00 น. และจะเลิกเก็บขยะเวลาประมาณ 16.00 น. โดยนำข้าวห่อจากบ้านมาทานในตอนเที่ยงเพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย สำหรับบ้านที่พี่นุ้ยอาศัยอยู่ในปัจจุบันเป็นบ้านของตัวเอง ก่อนที่พี่นุ้ยจะมาทำอาชีพนี้พี่นุ้ยเคยทำงานที่ห้างสหไทย จังหวัดนครศรีธรรมราชมาก่อนโดยทำงานที่ห้างสหไทยมาประมาณ 1 ½ ปี ช่วงนั้นได้เงินเดือนประมาณเดือนละ

3,500 บาท สำหรับขยะที่เก็บได้จะมีรถเข้ามารับซื้อถึงที่ โดยอาทิตย์หนึ่งพี่น้องจะขายขยะได้เงินประมาณ 1,000 บาท ถ้าเงินที่หามาได้ไม่พอใช้จ่ายพี่น้องก็จะไปหยิบยืมเงินกู้ โดยเขาคิดดอกเบี้ย ร้อยละ 20 สำหรับการมาทำอาชีพนี้ พี่น้องบอกว่า "รู้สึกอับอาย โดยเฉพาะเวลาที่เจอเพื่อนก็จะต้องคอยหลบ" (18 / 12 / 44) สำหรับวันที่ฝนตกพี่น้องก็จะมาเก็บขยะจะไม่หยุดเก็บ เพราะไม่เช่นนั้นจะขาดรายได้ สำหรับการมาเก็บขยะนั้นพี่น้องกล่าวว่า บางครั้งก็มีการแพ้และคันบ้างบางเวลา แต่ก็ไม่ได้เป็นอะไรมาก

การมาเก็บขยะช่วงนี้พี่น้องบอกว่ารายได้จะลดลงจากเมื่อก่อน เพราะเดี๋ยวนี้มีพนักงานบนรถเก็บขยะของเทศบาลที่รับเหมาโดยเอกชนได้เก็บขยะด้วย โดยจะเก็บและแยกขยะตั้งแต่อยู่บนรถก่อนที่จะนำขยะมาทิ้ง จึงทำให้จำนวนขยะที่สามารถเก็บไปขายได้มีปริมาณลดลง สำหรับการมาเก็บขยะบางครั้งก็มีการแย่งขยะจนถึงขนาดลงไม้ลงมือขกตีกันก็มี แต่พี่น้องไม่เคยมีปัญหาในจุดนี้ ขยะที่หาเก็บมาได้และนำมาของรวมไว้เพื่อรอที่จะนำไปขายนั้นบางครั้งก็เกิดการสูญหายเนื่องจากการขโมยขยะกัน

หมายเหตุ : วันที่ 11 มกราคม 45 ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากพี่น้อง แต่ได้รับการปฏิเสธอย่างนุ่มนวลว่า "วันนี้พี่อารมณ์ไม่ดี ไปเก็บคนอื่นก่อน ค่อยมาเก็บ" จากการสังเกต จึงทราบว่าพี่น้องมีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อน และเคลียร์กันไม่ลงเลยมีปากเสียงกันเล็กน้อย

คุณกัลยา อัยสุวรรณ ชื่อเล่น ป้ายา

อายุ 50 ปี

ระดับการศึกษา จบชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4

ที่อยู่ 159 / 1 ต. โพธิ์เสด็จ อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช

ป้ายามีบุตรทั้งหมด 8 คน เป็นหญิง 4 คน และชาย 4 คน ทำงานแล้ว 3 คน และกำลังศึกษาอยู่ 5 คน

คนโตเป็นผู้ชาย อายุ 31 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะวิทยาการจัดการ จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ปัจจุบันทำงานเป็นหัวหน้าเทคนิคอยู่ที่ปาดอง จ. ภูเก็ต และกำลังศึกษาในระดับปริญญาโท

คนที่ 2 เป็นผู้หญิง จบการศึกษาระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 แต่งงานแล้ว มีบุตร 1 คน ปัจจุบันค้าขายขนมอยู่ที่ตลาดคูขวาง

คนที่ 3 เป็นผู้ชาย จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จาก มศว. ประสานมิตรกรุงเทพฯ ปัจจุบันทำงานเกี่ยวกับการโรงแรมอยู่ที่ จ. ภูเก็ต

คนที่ 4 เป็นผู้หญิง ปัจจุบันกำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 ที่สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช จ. นครศรีธรรมราช

คนที่ 5 เป็นผู้ชาย ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 ที่สถาบันราชภัฏ นครศรีธรรมราช จ. นครศรีธรรมราช

คนที่ 6 เป็นผู้หญิง ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 โรงเรียนเมือง นครศรีธรรมราช จ. นครศรีธรรมราช

คนที่ 7 เป็นผู้หญิงปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนเมือง นครศรีธรรมราช จ. นครศรีธรรมราช

คนที่ 8 เป็นผู้ชาย ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 โรงเรียนเมือง นครศรีธรรมราช จ. นครศรีธรรมราช

ป้ายาเดิมเป็นคน อ. ปากพั่น แต่มาแต่งงานกับสามี ซึ่งเป็นคน ต. โพธิ์เสด็จ อ. เมือง ป้ายาจึงมาตั้งบ้านเรือนที่โพธิ์เสด็จ บ้านที่ป้ายาอาศัยอยู่ในปัจจุบันเป็นบ้านของตนเอง อาศัยอยู่รวมกันทั้งหมด 11 คน สามีของป้ายาจบการศึกษาชั้น ม. 1 ½ (สมัยก่อน) ปัจจุบันสามีของป้ายาขับรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง แถวตลาดหัวอิฐ - ในเมือง รายได้วันละประมาณ 100 บาท มอเตอร์ไซด์ที่สามีป้ายานำมาวิ่งรับจ้างนั้น ลูกชายคนโตเป็นคนซื้อให้ ป้ายาประกอบอาชีพเก็บขยะมาประมาณ 5 ปีแล้ว ก่อนที่ป้ายาจะมาทำอาชีพนี้ ป้ายาและสามีเคยทำนาและเลี้ยงสัตว์มาก่อน เมื่อถามถึงรายได้ที่ป้ายาเก็บขยะได้ในแต่ละวัน ก็ได้รับคำตอบว่า “ไม่รู้เหมือนกันว่าได้วันหนึ่งเท่าไร ได้ประมาณวันละ 100 บาท ได้แหละ เพราะเก็บไม่ทันเด็ก เก็บสู่เด็กไม่ได้แก่แล้ว” (11 / 01 / 45) ในการมาเก็บขยะป้ายาจะมาเก็บคนเดียว โดยลูกจะขับรถมาส่งและมารับ โดยจะออกจากบ้านมาเก็บขยะเวลาประมาณ 08.00 น. และจะกลับเวลาประมาณ 16.00 น. เพราะว่าโรงงานกำจัดขยะจะปิดเวลาประมาณ 16.30 น. ในการมาเก็บขยะ ป้ายาจะนำข้าวห่อจากบ้านมาทานในตอนเที่ยง นอกจากมาเก็บขยะแล้ว บางครั้งป้ายาก็นำของกินมาขายด้วย และนอกจากนี้ป้ายายังเล่าต่อไปให้ฟังว่า “ลูกคนโต ป้ายากับสามีเป็นคนส่งเสียให้เรียนเอง พอจบแล้ว ก็นำมาส่งน้องๆ ด้วย ที่จริงป้ายาไม่มาทำงานนี้อยู่บ้านเฉย ๆ ก่ออยู่ได้ แต่ป้ายาซื้อคร้านอยู่เฉย ๆ กับข้าวไหม้ ป้ายาไม่ใช่ต้องทำ ลูก ๆ ทำกันเองทั้งหัวเช้าวันเย็น” (11 / 01 / 45)

เมื่อพูดคุยในเรื่องการกู้ยืมเงินดอกเบี้ย ป้ายาบอกว่า “บางทีกำหนดเงินไม่ทัน ก็นำไปยืมโดยไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ยในเครือพี่น้อง ไม่ไปยืมดอกเบี้ย เพราะดอกเบี้ยร้อยละ 20 บาท บางทีลูกก็ส่งมาให้ ” (11 / 01 / 45)

สำหรับสวัสดิการบัตรรักษาพยาบาล 30 บาท รักษาทุกโรค สมาชิกในครอบครัวป้ายามีครบทุกคน และป้ายาเองก็สามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลได้ เพราะว่าลูกคนโตรับราชการ แต่สิ่งที่ป้ายาต้องการให้ทางรัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือมากที่สุดก็คือในเรื่องของทุนการศึกษาของลูก ๆ ที่กำลังอยู่ในระหว่างการศึกษา (12 / 01 / 45) :

จากการสังเกตพบว่า ป้ายาใส่สร้อยทอง ต่างหูทอง จากการสอบถามทำให้ทราบว่า เครื่องประดับทองที่ป้ายาสวมใส่อยู่ ลูกชายคนโตเป็นคนซื้อให้เป็นของขวัญ และจากการพูดคุยทำให้ทราบอีกว่า ป้ายาไม่เคยฝากเงินธนาคารเลย และป้ายาไม่ชอบเล่นหวย

คุณมาลีวรรณ ขุนรักษ์ ชื่อเล่น พี่ติ่ม

อายุ 34 ปี

ไม่ได้รับการศึกษา

ที่อยู่ 59 ม. 1 ต. นาเคียน อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช

พี่ติ่มเดิมเป็นคนจังหวัดมุกดาหาร แต่สามีเป็นคนนครศรีธรรมราช เลยมาตั้งรกรากอยู่ที่นครศรีธรรมราช สามีพี่ติ่ม ชื่อ พี่โอง (อุทัย ขุนรักษ์ อายุ 34 ปี) พี่โอง สามีพี่ติ่มเล่าให้ฟังว่า พี่โองได้ขึ้นไปทำงานที่ จ. มุกดาหาร โดยไปทำอยู่บริษัทในเครือของ ซี. พี. (C.P.) โดยทำเกี่ยวกับการขายอาหารไก่และเลี้ยงไก่ ส่วนพี่ติ่มทำงานเป็นแม่ค้าทำไก่เชือด เมื่อพี่โองไปส่งไก่ จึงทำให้มีโอกาสรู้จักกับพี่ติ่ม แต่ต่อมาบริษัทที่พี่โองทำอยู่มีการปรับองค์กร จึงทำให้พี่โองต้องออกจากงาน ด้วยเหตุนี้พี่โองกับพี่ติ่มจึงมาอยู่ที่นครศรีธรรมราช โดยพี่ติ่มและพี่โองได้มาอยู่ที่นครศรีธรรมราชเป็นระยะเวลา 5-6 ปีแล้ว และพี่ติ่มเองก็ไม่เคยกลับไปบ้านที่มุกดาหารเลย เพราะที่บ้านที่มุกดาหาร ไม่มีใคร มีแต่น้อง เนื่องจากพ่อและแม่ของพี่ติ่มได้เสียชีวิตไปหมดแล้ว

พี่ติ่มมีบุตร 1 คน เป็นผู้หญิง กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาล 1 ที่โรงเรียนไตรภูมิ โดยจะมีรถโรงเรียนมารับและส่ง โดยตอนเย็นรถจะมาส่งไว้ที่บ้านแม่พี่โอง พี่ติ่มและพี่โองเล่าให้ฟังว่า พี่ติ่มเคยแท้งลูกมาแล้วถึง 2 ครั้ง โดยครั้งแรกแท้งเมื่อประมาณ 3 ปีที่ผ่านมา ขณะที่แท้งตอนนั้น พี่ติ่มตั้งท้องได้ 7 เดือน ส่วนครั้งที่สอง เพิ่งแท้งเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2544 โดยมาแท้งในกองขยะ เพราะช่วงที่แท้ง พี่ติ่มได้มาเก็บขยะตามปกติ โดยในการแท้งครั้งที่ 2 นี้ พี่ติ่มตั้งท้องได้ 4 เดือน ทำให้ต้องนอนรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาล 1 คืน ค่ารักษาพยาบาลรวมทั้งหมด 5,000 กว่าบาท สำหรับค่ารักษาพยาบาลที่พี่ติ่มจ่ายไปเบิกไม่ได้ และพี่ติ่มก็ไม่มีบัตร 30 บาทรักษาทุกโรค เนื่องจากพี่ติ่มยังไม่ได้ย้ายสำเนาทะเบียนบ้าน แต่พี่โองมีบัตร 30 บาทรักษาทุกโรค และจากการพูดคุยกับพี่ติ่มยังทำให้ทราบอีกว่า พี่ติ่มมีมดลูกไม่ค่อยแข็งแรง เมื่อมาทำงานหนัก ๆ จะทำให้มีโอกาสแท้งสูง และหลังจากแท้งได้ไม่กี่วัน พี่ติ่มก็กลับมาเก็บขยะตามปกติ ไม่เช่นนั้นแล้วจะทำให้ขาดรายได้

บ้านที่พี่ติ่มอยู่ในปัจจุบันเป็นบ้านของตัวเองแต่มาเช่าที่ปลูกอยู่ โดยต้องจ่ายค่าเช่าที่ปีละ 500 บาท โดยมาสร้างบ้านอยู่ไม่ไกลกันกับบ้านของแม่พี่โอง โดยพี่ติ่มเล่าให้ฟังว่า พ่อของพี่โองได้เสียชีวิตแล้ว ปัจจุบันแม่พี่โองอยู่กับสามีใหม่ และพี่โองก็ไม่ถูกกับพ่อเลี้ยง ชอบมีเรื่องกระทบกระทั่งกัน

สำหรับการมาเก็บขยะนี้จะมาเก็บกัน 2 คน โดยขับรถมอเตอร์ไซด์มา สำหรับรถมอเตอร์ไซด์คันที่ขับนานี้ เพิ่งผ่อนหมดไปไม่นาน โดยเมื่อก่อนผ่อนเดือนละ 1,800 บาท ในการมาเก็บขยะทั้งสองจะเริ่มออกจากบ้านเวลาประมาณ 08.00 น. และจะเลิกเก็บขยะเวลาประมาณ 16.00 น. รายได้รวมกันเฉลี่ยประมาณเดือนละ 5,000-6,000 บาท ซึ่งทั้งพี่โองและพี่ติ่มจะเก็บขยะขายเพียงอย่างเดียวไม่ได้ประกอบอาชีพอื่น และในการมาเก็บขยะ ก็จะนำข้าวห่อจากบ้านมาทานในตอนเที่ยงเพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย

จากการพูดคุยยังทราบอีกว่า พี่ติ่มเล่นหวยด้วย โดยก่อนหน้านี้จะซื้อคราวละมาก ๆ แต่ตอนนี้เริ่มซื้อน้อยลง ซื้อครั้งละประมาณ 50-100 บาท เนื่องจากไม่ค่อยมีเงินซื้อ (11 / 01 / 45) และนอกจากนี้พี่ติ่มยังเล่าให้ฟังอีกว่า ท่านนายกเทศบาลท่านเป็นคนใจดีเคยเข้ามาดูแล แต่ช่วงนี้ท่านไม่ค่อยได้เข้ามาดู เพราะท่าน

ไม่ค่อยมีเวลาว่าง เวลามาดูท่านจะถามว่ามีคนมารั้งแก และมาชมชูป้างหรือไม่ นอกจากนั้นแล้วท่านยังอนุญาตให้ใช้น้ำประปาที่ต่อเข้ามาในสถานที่ทิ้งขยะอีกด้วย โดยให้ใช้ฟรีไม่ต้องเสียเงิน (12 / 01 / 45) และพี่โองกับพี่ติ่มยังเล่าให้ฟังอีกว่า การมาเก็บขยะนี้ก็เสี่ยงเหมือนกัน เพราะบางครั้งมีขยะติดเชือบนอยู่ด้วย ที่อันตรายอย่างยิ่งก็คือ เชื้อฉี่ดิดยา ซึ่งทางโรงพยาบาลต่าง ๆ ใน จ. นครศรีธรรมราช ได้นำมาทิ้ง มีโรงพยาบาลบางแห่งก่อนที่จะมีการเก็บไว้อย่างดีโดยการใส่ปลอกไว้ แต่ก็มีบางโรงพยาบาลไม่ได้สนใจเลยใช้เสร็จแล้วก็ทิ้งเลยไม่ได้มีการใส่ปลอก จึงทำให้เป็นอันตรายต่อคนที่มาเก็บขยะ เพราะเวลารถขยะขนขยะมาทิ้งทุกคนก็จะรีบเข้าไปคุ้ยหากัน บางครั้งก็ไม่ทันระวังทำให้โดนเชื้อฉี่ดิดยาตำเอาได้ง่าย ซึ่งก็มีหลายคนที่มาเก็บขยะแล้วโดนเชื้อฉี่ดิดยาตำ และพี่ติ่มยังเล่าให้ฟังอีกว่ามีป้าอยู่คนหนึ่งที่เคยมาเก็บขยะที่สถานที่ทิ้งขยะแห่งนี้ได้เสียชีวิต ร่างกายผอมมาก แต่ไม่แน่ใจว่า เสียชีวิตเพราะขยะติดเชื้อหรือเปล่า แต่ทุกคนที่มาเก็บขยะส่วนใหญ่แล้วจะไม่ค่อยมีใครเข้าไปคุ้ยหาขยะถ้าทราบว่าเป็นขยะติดเชื้อที่มาจากโรงพยาบาล (12 / 01 / 45)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในสังคมไทยยังมีกลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสจำนวนหนึ่งที่ต้องแสวงหาทรัพยากรเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม กลุ่มคนกลุ่มนี้จึงหันมาให้ความสำคัญกับ “ขยะ” ซึ่งเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่มองข้ามและไม่ให้ความสำคัญหรือไม่ให้ความสำคัญเลยแม้แต่น้อย ขยะเมื่อถูกนำมาใช้โดยกลุ่มคนกลุ่มนี้ทำให้ขยะกลายเป็นสิ่งที่มีค่ามีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างมากมาย สามารถทำให้กลุ่มคนกลุ่มนี้มีโอกาสดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ด้วยทรัพยากรที่ตนเองได้เสาะแสวงหา แม้ว่าทรัพยากรเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่สกปรก (Dirt) และน่ารังเกียจสำหรับกลุ่มคนอีกหลาย ๆ กลุ่ม แต่กลุ่มคนกลุ่มนี้ก็มีวิธีการหรือความสามารถที่จะเล่นแร่แปรธาตุสิ่งที่ไม่มีความหมายให้มีความหมายหรือมีราคา และเป็นที่ยอมรับของสังคมได้

ขยะในฐานะ “ทรัพยากรขายขอบ” ถูกมองว่าเกิดจากความเสื่อมของสังคมที่มุ่งแต่บริโภคและใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น อำนาจในการบงการจิตสำนึกของผู้คนที่อาศัยอยู่ในสังคมลดน้อยลง ทำให้ปริมาณขยะเพิ่มปริมาณมากขึ้น ขยะเมื่อถูกตีตราว่าเป็น ทรัพยากรขายขอบ ดังนั้นผู้ที่เข้าไปข้องเกี่ยวกับขยะ จึงถูกตีตราไปในลักษณะที่เป็นชนชั้นต่ำ ด้อยศักดิ์ศรี ด้อยการศึกษา สกปรก ไม่มีหนทางทำมาหากินอย่างอื่น กลุ่มคนกลุ่มนี้ได้กลายเป็นกลุ่ม “คนหลิบ” เป็นกลุ่มคนที่ถูกสังคมมองข้าม ถูกตีตราว่าด้อย ถูกมองว่าเป็นภาระของสังคม หรือเป็น “คนขายขอบ” เหมือนกับขยะที่ถูกมองว่าเป็น “ทรัพยากรขายขอบ”

การมีอาชีพที่ข้องเกี่ยวกับขยะของกลุ่มคนหลิบกลุ่มนี้ ทำให้กลุ่มคนกลุ่มนี้ค่อนข้างเสี่ยงต่อการเกิดโรคต่าง ๆ เพราะกลุ่มคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ขาดความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคภัยต่าง ๆ ที่เกิดจากขยะเป็นตัวแพร่เชื้อ เนื่องจากขยะเป็นสิ่งที่สกปรก และบางครั้งอาจมีเชื้อโรคแฝงอยู่ จึงทำให้กลุ่มคนกลุ่มนี้มีปัญหาด้านสุขภาพอนามัย และนอกจากปัญหาดังกล่าวแล้ว จากการศึกษา ยังพบว่า กลุ่มคนกลุ่มนี้ยังมีปัญหาด้านค่าครองชีพ ปัญหายาเสพติด ปัญหาคนเถื่อน และปัญหาครอบครัว เป็นต้น

จากการที่มีอาชีพที่ข้องเกี่ยวกับขยะ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่มองข้ามและไม่ให้ความสำคัญหรือไม่ให้ความสำคัญเลยแม้แต่น้อย และมองว่าเป็นสิ่งที่สกปรก น่ารังเกียจ แต่กลุ่มคนกลุ่มนี้กลับมีมุมมองต่ออาชีพตนเองที่สะท้อนออกมาใน 2 ด้าน คือ

ด้านบวก กลุ่มนี้จะมองอาชีพของตนเองว่า เป็นงานอิสระ จะหยุดเมื่อไรก็ได้ ทำตอนไหนก็ได้ ไม่มีเจ้านาย สุจริต ไม่ต้องขอใครกิน รายได้ดีกว่าหลาย ๆ อาชีพ ทำแล้วสบายใจ

ด้านลบ กลุ่มนี้จะมองอาชีพของตนเองว่า เป็นงานที่ต่ำต้อย ทำงานหนัก สกปรก เสี่ยงอันตราย อวูย หาของยาก ราคาไม่ดี ต้องทำเพราะไม่มีทางเลือกที่จะทำอาชีพอื่น

การมีมุมมองต่ออาชีพตนเองที่สะท้อนออกมาใน 2 ด้านดังกล่าวของกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ

- กลุ่มนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สิริพร สมบูรณ์บุรณะ ที่ทำการศึกษาเรื่อง ขยะเก็บชีพิต : ชีวิตเก็บขยะ “ประสบการณ์เมืองคนเก็บและรับซื้อของเก่าชาเล้ง” ที่พบว่า คนที่เข้ามาประกอบอาชีพนี้มีทัศนคติต่ออาชีพตนเองคือ เป็นงานอิสระ ไม่มีนาย สุจริต ไม่ต้องขอใครกิน ฯลฯ และอีก
- ทัศนคติหนึ่ง คือ เป็นงานที่ต่ำต้อย สกปรก อาย ฯลฯ

ส่วนในด้านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมกับกลุ่มบุคคลภายในบริเวณกองขยะ พบว่ากลุ่มคนเก็บขยะยังชีพมีความสัมพันธ์กับกลุ่มคน 3 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพด้วยกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เป็นไปใน 2 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ค้ำจุนช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และความสัมพันธ์ที่อยู่บนพื้นฐานของความขัดแย้ง กลุ่มที่ 2 คือ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพกับคนขับรถขนขยะ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และกลุ่มที่ 3 คือ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพกับคนรับซื้อขยะ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์สมัยใหม่ ที่มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างคู่ค้า ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดระบบอุปถัมภ์สมัยใหม่ที่กล่าวว่า เมื่อเศรษฐกิจเริ่มมีความแตกต่างกันหลายรูปแบบ ความแตกต่างนี้ได้ส่งผลกระทบต่อขอบเขตการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้อุปถัมภ์ ซึ่งในที่นี้ได้แก่ กลุ่มผู้รับซื้อขยะ และผู้รับอุปถัมภ์ ได้แก่ กลุ่มคนเก็บขยะยังชีพ และความสัมพันธ์ของทั้งคู่มีแนวโน้มที่จะแคบลง และจากผลการศึกษาครั้งนี้ไม่พบความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์แบบประเพณี ที่ผู้อุปถัมภ์เป็นผู้คุ้มครองและดูแลผู้รับอุปถัมภ์ในแทบทุกเรื่อง และไม่พบความสัมพันธ์ระบบอุปถัมภ์ในลักษณะที่พบในงานของ อัจฉรา กุมุทพิสมัย (2536) ที่กล่าวถึงการดูแลคุ้มครองและการให้ความมั่นคงในปัจจัยพื้นฐานการยังชีพอย่างอื่นแก่ผู้รับอุปถัมภ์ ผู้อุปถัมภ์สมัยใหม่ (เช่น เจ้าของร้านรับซื้อของเก่า) ยินดีให้ความช่วยเหลือเฉพาะบางเรื่องที่เป็นการรักษาผลประโยชน์ทางการค้า หรือเพื่อลดความตึงเครียดในการติดต่อด้านขายเท่านั้น เช่น การยอมปรับเปลี่ยนคนงานที่ทำความไม่พอใจให้กับคนเก็บของเก่าที่เป็นลูกค้า เป็นต้น

จากการศึกษายังพบว่า “กลุ่มคนหนีบ” กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการและทรัพยากรต่าง ๆ ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และขาดการยอมรับจากกลุ่มคนในสังคม บางกลุ่ม นับวันกลุ่มคนหนีบกลุ่มนี้จะถูกเบียดขับออกไปสู่พื้นที่ที่เป็นชายขอบมากยิ่งขึ้น หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังนิ่งเฉยไม่ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือพวกเขา กลุ่มคนหนีบกลุ่มนี้อาจจะตกขอบไปจากสังคมก็เป็นได้ และเมื่อนั้นอาจก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องตามแก้อีกมากมาย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

- ควรมีการส่งเสริมและเผยแพร่ให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคภัยต่าง ๆ ที่เกิดจากขยะเป็นตัวแทนเชื้อ เพื่อให้คนกลุ่มนี้สามารถประกอบอาชีพได้บนพื้นฐานของความปลอดภัย
- หน่วยงานหรือทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรหามาตรการการช่วยเหลือกลุ่มคนเก็บขยะยังชีพในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มนี้ อย่างเต็มที่และเต็มกำลัง เช่น ในเรื่องของการส่งเสริมอาชีพเสริมให้กับคนกลุ่มนี้เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับ ครอบครัวอีกทางหนึ่ง หรือแม้แต่ในเรื่องของสาธารณูปโภคบางอย่างที่ควรจะมี โดยเฉพาะห้องน้ำห้องส้วม ในบริเวณกองขยะ เป็นต้น
- ควรมีการรณรงค์หรือส่งเสริมสนับสนุนให้คนกลุ่มนี้เห็นความสำคัญของการศึกษา เพื่อรุ่นลูกรุ่นหลานจะได้มีโอกาสในการเข้าไปอยู่ในพื้นที่ที่เป็นจุดศูนย์กลางทาง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มิต้องสืบเชื้อสายความเป็น "คนขายของ" หรือ "คนหลิบ"
- รัฐจะต้องกระจายผลของการพัฒนาให้ครอบคลุมทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านกลุ่มคน พื้นที่ ภาค การผลิต ฯลฯ

ด้านกลุ่มคน รัฐจะต้องกระจายผลของการพัฒนาไปสู่กลุ่มบุคคลทุกกลุ่มอาชีพในสังคม ไม่ว่าจะเป็นคนจนหรือคนรวย ทั้งนี้เพื่อลดช่องว่างและความเหลื่อมล้ำระหว่างคนจนกับคนรวย ที่เป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบัน

ด้านพื้นที่ รัฐจะต้องกระจายผลของการพัฒนาไปสู่กลุ่มบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ทุกพื้นที่อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ไม่จำกัดการพัฒนาอยู่แต่ในพื้นที่ที่เป็นจุดศูนย์กลางเท่านั้น แต่ผลของการพัฒนาจะต้องกระจายไปสู่พื้นที่ที่อยู่ห่างไกลออกไปด้วย โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท หรือท้องถิ่นทุรกันดาร

ด้านภาคการผลิต รัฐจะต้องกระจายผลของการพัฒนาให้ครอบคลุมทุกภาคการผลิต ไม่ว่าจะเป็นภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม หรือแม้แต่ ภาคบริการและการท่องเที่ยว เป็นต้นฯ

สังคมต้องเปิดใจกว้างไม่ควรจำกัดโอกาสของพวกเขาในการเข้าถึงสวัสดิการหรือทรัพยากรต่าง ๆ ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

- “คนมองคน : นานาชีวิตในกระแสความเปลี่ยนแปลง” , เอกสารประกอบการประชุม การประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา วันที่ 27-29 มีนาคม 2545 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ,สำนักงาน , “รายงานสำรวจข้อมูลด้านการเก็บและกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลของเทศบาล” , งานขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล , กองมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม, สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ , 2524
- _____ , “โครงการควบคุมและแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล” , การจัดทำแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายใต้แผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2534) , กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การทหารผ่านศึก, 2529
- ชวลิต อังวิทย์วรร , “การแลกเปลี่ยนและการค้าข้าวบริเวณชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา” , กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) , 2544
- บุญธวัช บุญเจือ , “คนเก็บของเก่า : กลไกการนำขยะเข้าสู่ระบบการผลิตใหม่และการหมุนเวียนใช้ใหม่” , เอกสารประกอบการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา วันที่ 27-29 มีนาคม 2545 , ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ปรีดา แย้มเจริญวงศ์. , “การจัดการขยะมูลฝอย” , ภาควิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น , 2531
- ปิยพันธ์ พิณรุพันธ์ , “รีไซเคิล... ขบวนการกำจัดขยะพิทักษ์โลก” ใน รีไซเคิล , เทศบาลตำบลปากแพรก อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช , 2536
- พิทยา บุษวรัตน์ และ สมปอง ยอดมณี , “เกาะปันหยี : เวทีธุรกิจกลางน้ำ” , กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) . 2544.
- เทศบาลตำบลปากแพรก. ม.ป.ป. , **สรุปโครงการศึกษาความเหมาะสมและออกแบบรายละเอียด** , พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535.
- เทศบาลตำบลปากแพรก , “ระบบบริหารจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลชุมชนแบบศูนย์รวมครบวงจร” , อ. ทุ่งสง จ. นครศรีธรรมราช.
- ราชบัณฑิตยสถาน , “พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525” , กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2539.
- วัฒนา สุกัณศีล , “วัฒนธรรมบริโภคของแรงงานรับจ้างในชุมชนชนบท” , กรุงเทพฯ :สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) , 2543
- สิริพร สมบูรณ์บุรณะ , “วิถีชีวิตคนในชุมชนชายขอบ ของสังคมเมือง : กรณีศึกษาคนค้าขยะในชุมชนกองขยะซานเมือง” , วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต , คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2536

ม.ป.ป. ปรีติตา เจริญเผ่า กอนันตกุล (บรรณาธิการ), "ชีวิตชายขอบตัวตนกับความหมาย", กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์, "ทฤษฎีทางสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น", พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุทิน อยู่สุข., "การคาดประมาณและลักษณะของมูลฝอย การฝึกอบรมทางวิชาการเรื่องการจัดการมูลฝอย", จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติร่วมด้วยกรมการปกครอง, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และ JIKA, วันที่ 19-23 ก.พ. 2531.

สุริชัย หวันแก้ว. 2543, "สถานภาพผลงานวิจัยเกี่ยวกับพลวัตการปรับตัวของสังคมไทย : กระบวนการกลายเป็นชายขอบ", เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา.

สุรศักดิ์ สุนทรลาม, "ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลภายในครัวเรือนของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม", วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์, 2538.

มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

อัจฉรา กุมทิตสมย์, นิธิ เอียวศรีวงศ์ (บรรณาธิการ), "นักเลงในสังคมไทย : กรณีศึกษานักเลงเมืองชล". ใน **คนธรรมดา**, ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2536

อาคม เดชทองคำ., "สังคมวิทยาชนบทและเมือง", คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏ นครศรีธรรมราช, 2543

Lewiw, Oscar, "A Study of Slum Culture", New York : Random House, 1968

Ferdérico, R.C., Sociology, University of Cincinnati, Philippines : Addison-Wesley Publishing Company, 1979

Ritzer, George, "Sociological Theory", 3th, New York : McGraw - Hill, 1992

Turner, J.H., "The Structure of Sociological Theory", 4th ed., Chicaco, Illinois : The Dorsey Press, 1986

http://www.investmentthailand.com/html_version2/thai/th_south/nk/nk_15.asp